

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

На правах рукопису

Лавриш Юліана Степанівна

УДК 007: 304: 070

**ДІАЛОГІЗМ У НОВИХ МЕДІЯХ УКРАЇНИ
ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ:
РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність 27.00.04 – теорія та історія журналістики

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
Габор Наталія Богданівна,
кандидат філологічних наук,
доцент

Львів – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ.....	14
1.1. Діалог «Церква-суспільство» в Інтернеті: дослідження і наукові напрацювання.....	15
1.2. Дискурси діалогу «Церква-суспільство» у системі нових медій: методологія дослідження.....	21
1.3. Діалог «Церква-суспільство» через комунікацію у документах.....	28
1.4. Діалог між Церквою та суспільством у сегменті нових медій: соціальні мережі та блогосфера як тло комунікаційних дискурсів.....	42
Висновки до розділу 1.....	47
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ДІАЛОГУ «ЦЕРКВА–СУСПІЛЬСТВО» ЧЕРЕЗ ПЛАТФОРМУ НОВИХ МЕДІЙ (2000–2015).....	49
2.1. Комунікаційний дискурс «Церква-влада-суспільство» у контексті нових медій: подання дискурсу до подій Євромайдану.....	49
2.2. Комунікаційний дискурс «Церква-влада-Євромайдан» та його вплив на розвиток діалогу між Церквою та суспільством.....	60
2.3. Діалог між Церквою і суспільством у рамках капеланства на сході України: платформа нових медій.....	70
2.4. Основні точки порозуміння у комунікаційному векторі «Церква – суспільство» на прикладі біоетичних проблем: новомедійний погляд.....	74
Висновки до розділу 2.....	96

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАЛОГІЗМУ МІЖ ЦЕРКВОЮ ТА СУСПІЛЬСТВОМ У ФОРМАТІ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ: НОВОМЕДІЙНА ПЛАТФОРМА.....	100
3.1. Результати анкетування на підставі опитування семінаристів Львівської духовної семінарії Святого Духа (УГКЦ) та Львівської православної богословської академії (УПЦ КП).....	104
3.2. Результати анкетування на підставі опитування студентів факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка та студентів Школи журналістики Українського католицького університету.....	116
3.3. Результати анкетування на підставі опитування читачів сайту суспільно-політичного часопису «День» та інтернет-журналістів, які працюють у релігійній тематиці.....	129
Висновки до розділу 3.....	141
ВИСНОВКИ.....	146
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	158
ДОДАТКИ.....	178

ВСТУП

Актуальність теми дисертації. Світ перебуває у стані постійної трансформації. Про це ще у 1980-х писав відомий американський науковець Елвін Тоффлер у своїй праці «Третя хвиля». XXI століття – епоха цифрового суспільства, де вихід в інформаційну площину — необхідна складова будь-яких суспільних відносин, адже сучасна людина так чи інакше стає членом інтернет-спільноти. З огляду на це важливо, щоб соціальні інституції, які є у суспільстві, були представлені також і у комунікації мереж. Серед таких інституцій, які представлені у соціумі, є Церква. Інституція Церкви – невід’ємна у межах розвитку суспільно-політичних відносин, соціальних проблем, моральних і духовних цінностей. Проте сьогодні в Україні дуже мало досліджень, часто лише на рівні окремих публікацій, про налагодження і формування діалогу Церкви саме через канали нових медій: інтернет-ресурси, соціальні мережі, блоги. Примітно, що протягом тривалого часу Церква була потужним центром для формування ментального і духовного рівня українців. Зважаючи на це, важливо дослідити, наскільки вона проникає у комунікаційний простір, використовує свої шляхи для спілкування із суспільством.

Нові медії – це один з ефективних способів для Церкви налагодити мережу спілкування із соціумом. У нашому дослідженні нові медії – це веб-ресурси суспільно-політичного і спеціалізованого релігійного напрямку, блоги, акаунти соціальних мереж (найбільше використовуємо приватні сторінки та профілі духовенства у Фейсбуці, оскільки сьогодні це найбільш активна комунікаційна платформа; менше – Твіттер та соціальну мережу «Вконтакті», також аналізуємо відеопроповіді та звернення на відповідних Youtube-каналах).

Вважаємо, що саме ці медії містять у своєму контенті актуальні ключові меседжі. Через інтернет-комунікації Церква проникає у життя суспільства, висловлює свою реакцію і популяризує свої позиції, водночас представники духовенства отримують зворотний зв'язок. Звідси впливає актуальність нашого дослідження – простежити важливість діалогу Церква-суспільство,

особливо у сучасних умовах українського соціуму та з огляду на останні історико-політичні події. Особливо важливо вести мову про новий рівень комунікації після Революції Гідності та у контексті на сході України. У нашому дослідженні розглядатимемо, як комунікують із суспільством через нові медії традиційні християнські Церкви в Україні, а саме Українська Греко-Католицька Церква, Українська Православна Церква Київського Патріархату, Українська Православна Церква, Українська Автокефальна Православна Церква, Римо-Католицька Церква.

Комунікацію між Церквою та суспільством у нових медіях розглядаємо крізь призму явища діалогізму. Філософія діалогізму розвивається у ХХ столітті у працях Михайла Бахтіна, Мартіна Бубера, Фердінанда Ебнера, Франца Розенцвейга, Семена Франка та інших дослідників. Детальніше аналізуємо концепти діалогу за Михайлом Бахтіним та Мартіном Бубером, в основі яких наявна позиція Бога у діалогічних відносинах людини і світу. Їх вважають основоположниками діалогізму. Час зародження – повоєнний. Діалог вони розглядають як засіб налагодження мирних відносин між країнами. Крізь призму філософії діалогізм – це система порозуміння з прочитанням себе через іншого, розуміння тексту через обов'язкову наявність іншого тексту, через поліфонію різних голосів. Відповідно до цього процесу діалог розглядаємо як поліструктурне і позачасове явище.

Сьогодні філософія діалогізму є ключова для осмислення новітніх викликів, зокрема у сфері біоетики. Відповіді на ці виклики шукають як представники Католицької, так і Православної Церкви. Явище діалогізму, на наш погляд, розкриває значно ширший діапазон для досліджень вже у нових реаліях, зокрема у системі нових медій. Оскільки діалог опонує монологові. Монологізм охоплює самовпевненість, фанатизм, нетерпимість до думки іншого. Діалогізм – це насамперед відкритість світові і потреба в іншому. Це не тільки етап спілкування, але найперше – комунікації, оскільки комунікація – це тип суб'єктно-суб'єктної взаємодії, для якої характерний зворотний зв'язок, обмін інформацією, думками, почуттями, цінностями. Він є моделлю і водночас

ефективним засобом для творення сучасних форматів комунікації Церкви і суспільства через інструментарій нових медій.

Важливість теми дисертації зумовлена також інформаційною ситуацією, яка склалась у вивченні обраної для аналізу проблеми. Варто зазначити, що ми аналізуємо ці академічні напрацювання у кількох діапазонах: комунікація між Церквою та державою, між Церквою та суспільством, внутрішньоцерковна комунікація, комунікація Церков через нові медії. Серед досліджень комунікації між Церквою та державою примітними є напрацювання Андрія Юраша. Тематику міжконфесійного та міжрелігійного порозуміння досліджено у працях Людмили Филипович, Олександра Сагана, Юрія Чорноморця, Петра Кралука. Також є зокрема напрацювання про вироблення стратегій комунікації Церкви у медіях, через монографії Алли Бойко, Максима Балаклицького, Михайла Перуна, а також наукові публікації Ігоря Скленера, Тараса Різуна, Світлани Филипчук, Оксани Тищук.

Серед найновіших західних наукових напрацювань з приводу взаємопроникнення релігійної тематики та медіа можемо назвати такі: «Біла пляма: чому журналісти не пишуть про релігію» (США), «Церква у світлі медіа. Історія – документи – дилеми» (Польща), «Церква в Польщі через Web 2.0» (Польща), «Релігійні організації у суспільному просторі Білорусії та України: формування механізмів партнерства» (Білорусія – Україна).

У закордонних дослідженнях релігійну тематику розглянуто в аспекті культурологічних чи гендерних студій, расових і соціальних рівнів (США), натомість у польських та білорусько-російських дослідженнях Церква – це окремий потужний комунікативний центр, який проникає у специфіку життя країни, її політичний та соціальний простір, займає певну позицію у рамках суспільно-політичних подій держави. Релігійна проблематика – це важливий тематичний сегмент у рубрикації як традиційних медій, так і нових. Окрім того, у цих країнах є також спеціалізовані медії, які висвітлюють життя конфесійних громад і впливають на комунікацію між Церквою та суспільством.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконано в межах науково-дослідної теми факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Дисертація безпосередньо пов'язана з виконуваною темою «Проблеми інформаційної політики в нових медіях», що затверджена рішенням кафедри нових медій факультету журналістики Львівського національного університету ім.І.Франка від 29 серпня 2012р. (протокол №3; державна реєстрація № 0113U004177). Внесок автора полягає у дослідженні комунікації між Церквою та суспільством через нові медії, осмисленні основних векторів порозуміння та у виробленні перспектив комунікації у соціальних мережах, блогах, релігійних і суспільно-політичних веб-ресурсах.

Мета дослідження – з'ясувати комунікаційні стратегії у межах діалогу між Церквою та суспільством.

Досягнення зазначеної мети потребує виконання таких **завдань**:

- окреслити доцільність і важливість діалогу «Церква–суспільство» через посередництво нових медій;
- проаналізувати, наскільки нові медії є ефективною платформою для розвитку саме цієї комунікації;
- дослідити розвиток діалогу через виступи глав Церков, а також представників різноконфесійного духовенства крізь призму контенту нових медій,
- простежити моделі діалогізму та ефективність розвитку комунікації у нових медіях на основі проведення соціологічного дослідження, залучивши до нього представників майбутнього духовенства, журналістів і студентів-журналістів, читачів мережевої релігійної журналістики;
- визначити концепти й основні перспективи комунікаційних стратегій Церкви і суспільства у мережевому просторі.

Об'єкт дослідження — український мережевий медіапростір, в основі якого буде проаналізовано конфесійні нові медії (веб-сторінки прес-служб

Церков, їхніх структурних підрозділів і духовенства, а також церковні інтернет-інформагентства: «Дивенсвіт», «Католицький Оглядач», «Православ'є в Україні», «Православная жизнь», «Православний оглядач», «Помісна Церква», «Католицький вісник», «Католицький Медіацентр», «Credo»), світські, контент яких є винятково релігійний («Духовна велич Львова», «УНІАН-релігії», «Релігія в Україні», РІСУ), суспільно-політичні веб-ресурси, в яких час до часу, залежно від інформаційних приводів або зі сталою рубрикацією є матеріали на релігійну тематику («Українська правда», УНІАН, «Громадське ТВ», «Еспресо TV», сайти «Дня», «Дзеркала тижня», «Українського тижня», «ТСН»). Ми обрали саме такі ресурси, зважаючи на їхню популярність серед аудиторії, яка обирає у мережі релігійну тематику, а також на актуальність тем, рівень зацікавлення і дискусійність на платформі соціальних мереж.

Предмет дослідження — процес діалогізму між Церквою та суспільством через візію нових медій (веб-ресурсів та соціальних мереж), а також розуміння специфіки подання контенту і відстеження рецепції аудиторії.

Джерельна база дослідження – 40 наукових монографій та статей, науково-популярних видань, які присвячені вивченню теми комунікації між Церквою і суспільством; 165 мережевих публікацій конфесійних, світських та суспільно-політичних веб-ресурсів.

Соціологічне дослідження діалогізму між Церквою та суспільством через нові медії проводили на підставі порівнянь результатів анкетування трьох комунікаційних пар: семінаристів Львівської духовної семінарії УГКЦ та Львівської православної богословської академії УПЦ КП, студентів факультету журналістики ЛНУ імені Івана Франка та студентів Школи журналістики УКУ, читачів сайту «Дня» та інтернет-журналістів, які працюють у релігійній тематиці.

В анкетуванні взяли участь двадцять сім семінаристів Львівської духовної семінарії Святого Духа (ЛДС) та тридцять вісім семінаристів Львівської православної богословської академії (ЛПБА); п'ятдесят студентів Школи журналістики УКУ, які представляють різні роки навчання та обидва напрями –

журналістика і медіакомунікації, сорок студентів факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, які представляють 1–5-ий курси стаціонарного навчання; сорок п'ять читачів сайту «Дня» та тридцять релігійних веб-журналістів. Всього опрацьовано двісті тридцять анкет. Вищезазначений підбір груп респондентів визначає стратегії такого типу комунікації, оскільки в анкетуванні беруть участь майбутні представники духовенства і журналісти, тобто ті, які творитимуть нові моделі спілкування. Ми обрали для анкетування студентів ЛПБА та ЛДС, оскільки результати відповідей респондентів представляють міжконфесійні бачення комунікації, а також кількість студентів в обох закладах сприяє кращій вибірці у дослідженні. Досліджуючи їхні відповіді, визначимо пріоритети у комунікації між Церквою та суспільством саме через нові медії. Окрім того, таку ж анкету ми запропонували читачам релігійної тематики у мережі та релігійним веб-журналістам, щоб проаналізувати сучасний стан комунікації і порівняти результати анкетування.

Хронологічні межі дослідження – починаючи з 2000 до 2015 року. Вважаємо, що саме з 2000 року починається розвиток спеціалізованих веб-ресурсів. Наприклад, Мирослава Чабаненко вважає, що розвиток інтернет-журналістики в Україні розпочався у 1997–1999 роках, коли були засновані перші сайти українських традиційних ЗМІ, проте з 2000 року починається розвиток конфесійних нових медій в Україні. Завершуємо дослідження 2015 роком, щоб проаналізувати чинний інструментарій нових медій та діалогізм між Церквою і суспільством відповідно до останніх подій, а також простежити перспективи для майбутніх досліджень, виявивши на цьому етапі особливості і стратегії комунікації на тлі медійних дискурсів. Як свідчить власне дослідження, на 2015 рік маємо сформовану систему комунікації Церкви та суспільства через усі різновиди нових медій.

Методи дослідження. У нашому дослідженні розглядатимемо, як комунікують із суспільством через нові медії традиційні християнські Церкви в Україні, а саме Українська Греко-Католицька Церква, Українська Православна

Церква Київського Патріархату, Українська Православна Церква, Українська Автокефальна Православна Церква, Римо-Католицька Церква.

Реалізація мети та завдань дисертації зумовила застосування емпіричного та теоретичного методів. Серед емпіричних методів – спостереження та порівняння. Зокрема, спостереження застосовуємо з метою виокреслення загальної комунікаційної тріоди «Церква–нові медії–суспільство», вирізнення її специфічних особливостей та пріоритетів комунікації. Метод порівняння застосовуємо, щоб дослідити комунікаційні сторони «Церква – влада», «Церква – суспільство», розглянути, як функціонує комунікація у нових медіях. Вивчення специфіки діалогу представляє аналіз комунікаційного трикутника «Церква–влада–Євромайдан», який складає частину дисертаційних досліджень.

До теоретичних методів нашого дослідження зачисляємо: аналіз і синтез, які дають змогу заглибитись у комунікаційне поле дискурсів.

Розглядаючи окремі сегменти діалогу між Церквою та суспільством, використовуємо теорію дискурсу Ернесто Лакло і Шанталю Муфф, де основою є боротьба дискурсів. Окрім того, використовуємо теорію порядку денного, теорію настановчості медій Максвела Мак-Комбса. Теорія медій Максвела Мак-Комбса є методикою розуміння ролі медій через аналіз їхньої дії та суспільних наслідків. Максвел Мак-Комбс описує мас-медії як важливий, але неоднозначний елемент життя суспільства, що здатен визначати теми, які згодом стають пріоритетними для громадськості. Впродовж дослідження ця теорія допоможе з'ясувати, що переважає при визначенні громадського світогляду та актуальності суспільно-релігійних проблем на сучасному етапі. Окрім того, з'ясуємо, як саме впливає специфіка роботи у нових медіях на традиційні ЗМІ, як блоги, соціальні мережі, веб-ресурси виставляють свій порядок денний і змінюють вимір дискурсів, процесу діалогізму. Концентрація на таких акцентах стає певного роду суспільною програмою під час визначення громадянського світогляду, постачає матеріал для щоденних розмірковувань, підштовхує до прийняття певної позиції, відповідно має здатність впливати на індивідуальну поведінку членів суспільства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що проаналізовано комунікаційні стратегії діалогізму між Церквою та суспільством, привнесені новомедійним інструментарієм.

Уперше:

- простежено комунікаційні стратегії українських Церков у межах діалогу із суспільством саме через мережу;
- досліджено і типологізовано сегменти дискурсів «Церква–влада», «Церква–суспільство»;
- виокремлено тематику основних меседжів Церкви щодо суспільства у мережі;
- виявлено через контент нових медій нові функції Церкви у кризових ситуаціях для суспільства (на прикладі подій Помаранчевої революції, Євромайдану, російсько-української війни);
- з метою виявлення стратегій та ефективного діалогу Церкви та суспільства через нові медії проведено соціологічне дослідження зацікавлень духовенства, журналістів, реципієнтів мережевих текстів;

удосконалено:

- структуру вимог для журналістів нових медій, представників духовенства щодо висвітлення такого типу комунікації у мережі;

набули подальшого розвитку:

- дослідження майбутніх комунікаційних дискурсів діяльності конфесійних веб-ресурсів, світських і суспільно-політичних сайтів, які пишуть про релігію;
- принципи розвитку діалогу між Церквою та суспільством у соціальних мережах та блогосфері;
- зміни моделей і стратегій комунікації в контексті запропонованих дискурсів;
- визначення тем і дискурсів для процесу діалогізму Церкви і суспільства у мережі;

- осмислення основних критеріїв для творення майбутніх конфесійних медій;
- концепти загальної стратегії комунікації у мережі Церкви із суспільством через технології, які пропонують нові медії.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що практичні положення та висновки дисертації можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальшого наукового дослідження проникнення феномену Церкви у мережеве комунікаційне поле, що пропонує реципієнтові новий імідж релігійного середовища;
- у навчальному процесі – під час читання курсу «Релігійна журналістика веб-простору» для студентів галузі підготовки «Журналістика та інформація»;
- духовенством та релігійними веб-журналістами для напрацювання власних стратегій в обговоренні поданих проблем;
- духовенством та релігійними веб-журналістами, які матимуть змогу керуватись науково обґрунтованими результатами дослідження.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційна робота, автореферат та 10 публікацій, у яких оприлюднено основні положення дослідження, виконані самостійно.

Апробація результатів дисертації. Деякі результати досліджень були апробовані на таких конференціях: Всеукраїнська конференція «Християнин у публічній сфері молоді демократії» (Львів, 14 листопада 2012 року), веб-конференція «Нові медії і суспільство» (Київ–Варшава, листопад 2012 року), Всеукраїнська журналістичнознавча конференція «Громадянське суспільство і ЗМК: пошуки партнерства» (Львів, 24–26 жовтня 2013 року), Всеукраїнська журналістичнознавча конференція «Українські мас-медіа: традиції та виклики сьогодення» (Львів, 25–26 квітня 2013 року), Міжнародний студентський медіасимпозіум (Львів, 21–22 березня 2014 року), Всеукраїнська науково-практична конференція «Критерії діагностики та методики розрахунку впливу медіа» (Київ, 10 квітня 2014 року), Всеукраїнська журналістичнознавча

конференція «Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку» (Вінниця, 15–16 травня 2014 року), Міжнародна науково-практична конференція «Религия и образование в светских обществах» (Мінськ (Білорусь), 27–28 травня 2014 р.), тиждень науково-практичних семінарів кафедри нових медій факультету журналістики ЛНУ ім.І.Франка у Бамберзькому університеті (Бамберг (Німеччина), жовтень 2014 року).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладено в 10 одноосібних публікаціях. З них 7 – у фахових наукових виданнях України, 1 – у фаховому науковому виданні Угорщини; 2 – матеріали і тези конференцій у Білорусії та Україні.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 179 сторінок. З них сторінок основного тексту — 157 сторінок. Список використаних джерел налічує 203 позиції.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

У сучасній медіасфері на площині інтернет-майданчика відбувається аналіз багатьох суспільних явищ, серед яких — комунікація між духовенством Церкви та різними сегментами суспільства. Згідно з українською Конституцією Церква є відділеною інституцією, яка не втручається у соціально-політичні процеси, проте залишається базисом, що продукує духовні цінності суспільства. Варто розглянути ці події у системі нових медій, які стали невід’ємними складовими світогляду сучасної людини та суспільства загалом. Тому важливість нашого дослідження – простежити важливість тріоди «Церква-нові медії-суспільство», особливо у сучасних умовах формування громадянського суспільства.

Сьогодні, за свідченнями дослідників, маємо понад 50 релігійних напрямків. Згідно з останніми статистичними даними, наявний високий рівень довіри до двох інституцій – Церкви і ЗМІ. Через те розуміємо, наскільки важливо висвітлювати проблеми цього спектру разом із стандартною рубрикацією медіа: політикою, культурою, економікою, суспільством.

У запропонованому розділі вважаємо за доцільне зосередити увагу на таких аспектах:

- розглянути наукові напрацювання українських і зарубіжних вчених щодо проблеми комунікації між Церквою та суспільством на платформі соціальної комунікації, щоб порівняти різні типи і підходи дослідження, а також визначити рівень напрацювання цієї теми;
- проаналізувати комунікацію між Католицькою та Православною Церквою через документи, основна частина яких спрямована на комунікацію у нових медіях;

- осмислити сучасний стан комунікації між Церквою та суспільством у соціальних мережах і блогосфері, запропоновано шляхи удосконалення діалогу.

1.1 Діалог «Церква – суспільство» в Інтернеті: представлення дослідження і наукові напрацювання

Суспільства перебувають у стані постійної трансформації, переживаючи аграрну, індустріальну й постіндустріальну епохи. На думку Тоффлера, постіндустріальна епоха, в якій ми перебуваємо, знаменується початком ери інформаційного суспільства, де розвиток науки та технологій — відповідь пропозиції на потреби людства [164, с.33–34]. Всесвітня мережа стала платформою для розвитку новітньої генерації людства. Перехід традиційної журналістики в інтернет-простір відбувався поступово: насамперед традиційні медіа публікували власний контент у мережі на офіційних веб-сторінках, проте редактори таких ресурсів вчасно зрозуміли, що Інтернет володіє унікальними можливостями – мультимедійністю і оперативністю. Про це, зокрема, зазначив у своєму посібнику з інтернет-журналістики американський науковець Ричард Крейг [76, с.22].

У 2004 році ірландець Тім О'Райллі стає одним із фундаторів концепту Web 2.0, згідно з яким взаємозв'язок мережевих майданчиків є кращим тоді, коли з'являється більша кількість користувачів та наповненість інформаційної матриці.

Створюється так звана інтернет-спільнота, яка володіє такими можливостями, як конвергентність (тобто медіауніверсальність і всеохопність), інтерактивність, мобільність та оперативність. Сьогодні, перебуваючи у цифровому суспільстві, розуміємо, що вихід в інформаційну площину — необхідна складова будь-яких суспільних відносин, адже сучасна людина більшою чи меншою мірою є членом інтернет-спільноти.

Зважаючи на це, важливо, щоб соціальні інституції, які є у суспільстві, були представлені також і у комунікації мережевих площин. Наприклад, Католицька Церква звертає особливу увагу на комунікацію через медіи. У 1936 році Папа Пій XI презентує свою енцикліку – «*Vigilanti Cura*» («Невсипуща турбота»). В енцикліці автор аналізує важливість суспільних інструментаріїв у житті будь-якої людини та їхній вплив на прийняття певних рішень. Папа зазначає, що саме медіи можуть бути інструментарієм добра і зла [177, с.44]. Окрім того, вже у наступному документі – «*Miranda proprus*» («Дивовижний поступ») – він закликає до творення двосторонньої комунікації між аудиторією мирян та духовенства, зокрема зобов'язує священників бути проінформованими, щоб католицькі релігійні програми готувати на рівні найвищих мистецьких та технічних стандартів [177, с.54].

Варто зазначити, що Церква конвертувала свою позицію щодо важливості функціонування релігійних ЗМІ через творення спеціалізованих ресурсів («Радіо Ватикану» та газети «*L'Osservatore Romano*»), які діють досі. Ці ресурси також мають свої сайти у мережевому просторі. Епоха Web 2.0 сприяла налагодженню діалогу між Церквою та суспільством на основі платформи нових медій.

Аналізуємо академічні напрацювання у кількох діапазонах: комунікація між Церквою та державою, між Церквою та суспільством, внутрішньоцерковна комунікація, комунікація Церков через нові медіи.

Серед досліджень комунікації між Церквою та державою примітними є напрацювання Андрія Юраша: «Динаміка праволавно-католицьких взаємин у Галичині (1988-2002 роки) [188], «Православна складова» електорального процесу в Україні: медіальний дискурс» [189], «Церква, політика, комунікація: термінологічні студії» [191], «Конфесійне життя в Україні: багатоманітність і невизначеність» [190], «Церкви і релігійні організації України після Майдану: традиційні та модерні тренди» [192]. Тематику міжконфесійного та міжрелігійного порозуміння досліджено у працях Людмили Филипович [172], Олександра Сагана [149], Юрія Чорноморця [187], Петра Кралюка [150].

Також є напрацювання про вироблення стратегій комунікації Церкви у медіях, зокрема через монографії Алли Бойко «Преса православної Церкви в Україні 1900-1917 рр. Культура. Суспільство. Мораль» [23], а також в публікаціях дослідниці – «Українське питання» у православної пресі початку ХХ ст.» [24], а також тексти лекцій «Релігійна преса кінця ХІХ – початку ХХ століття» [25], «Релігія в мас-медіа України» [26]; праці Михайла Перуна [177], наукові публікації Ігоря Скленера [154], Тараса Різуна [145], Світлани Филипчук [173], Оксани Тищук [163]. Окрім дослідження специфіки комунікації між традиційними християнськими Церквами в українському журналістикознавстві порушена проблематика протестантських ЗМІ. Ці напрацювання представлені у дослідженнях Максима Балаклицького, зокрема у монографії «Медіатизація протестантизму в Україні 1991-2010 років» [6], а також в окремих публікаціях, серед яких – «Адвентистська преса України як комунікаційна система» [7], «Комунікативні стратегії протестантських журналістів України» [9], «Сегментація аудиторії протестантських медіа в Україні» [8].

У закордонних дослідженнях релігійну тематику здебільшого розглянуто в аспекті культурологічних чи гендерних студій, расових і соціальних рівнів (США), у польських та білорусько-російських дослідженнях Церква – це окремий потужний комунікативний центр, який проникає у специфіку життя країни, її політичний та соціальний простір, займає певну позицію у висвітленні суспільно-політичних подій держави.

Іноземні наукові напрацювання з приводу взаємопроникнення релігійної тематики у медіа – нечисленні. У 2009 році у США опубліковано працю «Біла пляма: чому журналісти не пишуть про релігію» [197]. Її написали автори колонок на релігійну тематику найвідоміших американських видань. Вони представляють різноманітність тем та викликів для комунікації як і всередині релігійного середовища, так і зовнішній вектор – на основі порозуміння духовних лідерів та державної влади.

З погляду Майкла Дж. Герсона, «журналіст у світських шорах, який не бажає писати про релігію, не бачить соціальних реформ» [197, с.23]. Дослідник пригадав боротьбу за расову і соціальну нерівність у США, яка також впливала із релігійної приналежності – на прикладі діяльності Мартіна Лютера Кінга. Окрім того, після подій 11 вересня 2001 року релігійна тематика невід'ємна від політичної. Так само, як без знання релігійної специфіки Судану чи Сирії неможливо зрозуміти логіку військових стратегій. Отож релігійна тематика повинна бути є однією із найважливіших тем для американських медіа, адже вона проникає у всі сфери життя суспільства. Тому автори пропонують світським медіа порушувати теми релігійного життя США.

Террі Меттінглі, який очолює Вашингтонський центр журналістики при раді християнських коледжів та університетів, пишучи про релігію для Scripps Howard News Service, виокремив такі поради для редакторів світських медіа щодо забезпечення якісної релігійної тематики: бути стриманими, толерантними; журналісти мають відвідувати тренінги і спеціальні навчання для професійного самовдосконалення; потрібно активно співпереживати із релігійною спільнотою, про яку пишеш; розуміти сенс релігії [197, с.24].

Зважаючи на релігійний клімат Європи та домінанту Католицької Церкви, чимала кількість досліджень присвячено вивченню офіційних позицій Церкви у співпраці з медіа. Це, зокрема, стосується сусідньої Польщі, де вивченням взаємопроникнення медіа займаються також духовні особи. Наприклад, праця Катажини Покорної-Ігнатович «Церква у світлі медіа. Історія – документи – дилеми» [202]. У 2013 році у Польщі з'явилася праця «Церква в Польщі через Web 2.0» за редакцією священника Юзефа Клоха [203]. Це одне з перших видань у цій країні із запропонованої теми. Праця базується на основі досліджень Католицької Церкви у Польщі. Автор зосереджує увагу на соціальних мережах, вікі-навігаторах, які впливають на комунікацію між суспільством та Католицькою Церквою.

У російських науковців домінантою пошуків виступає Російська Православна Церква. У рамках досліджень порушено діалог Церкви та ЗМІ на

різних рівнях регіональної та федеральної влади, проникнення Церкви у громадянське суспільство [97]. Також важливо проаналізувати, як осмислюють комунікацію між Церквою та суспільством білоруські науковці. Зокрема, на наш погляд, важливо сконцентрувати увагу на спільній праці Наталії Кутузової та Людмили Филипович – «Релігійні організації у суспільному просторі Білорусії та України: формування механізмів партнерства», яку опубліковано у 2014 році [143, с.130].

У ній професор Інституту філософії НАН Білорусії Наталя Кутузова наводить результати дослідження про те, як розвиваються білоруські релігійні медіа, як Церква комунікує із суспільством через веб-простір. У Білорусії, на думку науковця, переважає конфесійна двомовна преса (білоруською та російською мовами), проте майбутнє за новими медіями, тому діалог на платформі інтернет-ресурсів ще не до кінця розпрацьований [81, 130]. Зокрема, у медіапросторі функціонує православне інтернет-радіо «Софія», у контенті якого є світська музика та місце для церковних новин. Це була ідея першого білоруського православного радіо, яке успішно функціонує у мережі. Також Наталя Кутузова подає відвідуваність релігійного спрямування груп та порталів у мережі. Наприклад, православний портал «Sobor» у Фейсбучі має всього 292 вподобання, «Pravoslavie.by» – 719 вподобань у мережі «Вконтакті»; натомість кількість вподобань католицьких платформ «Catholic.by» та «Grodnensis.by» у мережі Фейсбук відповідно – 1866 та 1048 [143, с.140]. Це, зокрема, спонукає до розуміння саме цієї аудиторії, її проникнення у життя Церкви і прагнення входити у комунікацію.

Можна висловити гіпотезу, що православна аудиторія більш схильна до традиційного діалогу – через друковані ЗМІ, католицька – до комунікації на основі цифрових платформ. Вважаємо, що це пов'язано із внутрішніми традиціями релігійних спільнот, які безпосередньо впливають і на зовнішню комунікацію у суспільстві. Оскільки православне середовище – більше сконденсоване всередині себе і консервативне, натомість католицька – відкрита і зосереджена на пошук діалогу з іншими.

Білоруська дослідниця, Наталя Кутузова, у таблиці подає конфесійні друковані ЗМІ, які є більш популярними, ніж платформи нових медій [143, с.143]. Це означає, що білоруська аудиторія не зовсім готова до переходу на інтерактивну комунікацію з Церквою, у пріоритетах залишається прагнення чути наратив Церкви, але не відповідати йому у форматі зворотного зв'язку.

На підставі проаналізованих досліджень у сегменті діалогу між Церквою та суспільством у межах новомедійного дискурсу можемо висловити такі мікро-висновки:

- по-перше, серед досліджень західних і східних колег знаходимо зразки зацікавлення тематикою комунікації між Церквою та суспільством;
- по-друге, проаналізовані дослідження свідчать, що ефективність цієї комунікації через платформи нових медій та традиційних ЗМІ залежить від готовності суспільства брати участь у цьому дискурсі;
- по-третє, в Україні науковці, які досліджують тему комунікації між Церквою та суспільством через медіаконтент, аналізують діалог Церкви та держави, проте на мапі українських досліджень майже нема досліджень комунікації між Церквою та суспільством на платформі нових медій;
- по-четверте, інструментарій нових медій в українському поліконфесійному і мультирелігійному середовищі впливає на якісний рівень мережевої комунікації, що творить новий імідж Церкви, а у майбутньому спричинятиме і виникнення нових дискурсів.

Наше дослідження ґрунтується на аспектах кожної із вищезапропонованих проблем, синтезує і представляє нову візію діалогу між Церквою та суспільством через вихід на платформу вебу. Маємо на меті також розглянути принципи комунікації між духовенством та суспільством крізь призму соціальних мереж, блогосфери, беручи до уваги специфіку діалогу через світські та релігійні веб-ресурси. Можемо гіпотетично спрогнозувати, що ця комунікація буде якісно іншою, ніж через міжконфесійні та вузькоспеціалізовані нові медії. Окрім того, специфіка нашої роботи базується

на поліконфесійності та особливості внутрішнього діалогу саме в українському релігійному середовищі.

1.2. Дискурси діалогу «Церква–суспільство» у системі нових медій: методологія дослідження

Діалог як процес має чимало важливих компонентів, він не є лише формальною мовленнєвою взаємодією між окремими сторонами. У нашому дослідженні діалогу між Церквою та суспільством варто виокремити поняття дискурсу. На думку Володимира Кулика, раніше слово «дискурс» означало розмову чи промову, його вживали, як термін у мовознавстві, але під впливом філософських та мовознавчих праць французьких авторів, невдовзі слово набуло низки значень, зокрема мови у вжитку, міжособової мови та суспільної взаємодії [78, с.17].

Дослідник вважає, що дискурс та текст мають свій концептуальний зв'язок, проте первинними є тексти. Саме вони творять певне уявлення про події і визначають логічну послідовність у моделюванні суспільних явищ [78, с.24]. Не зважаючи на ці особливості, дискурс складається з важливих компонентів мовлення, серед яких дейктичні форми, зокрема «тут», «тепер», «цей», «той» [78, с.25], а також з пресупозицій, тобто припущень, гіпотез. Важливо взяти до уваги ідентичність осіб та їхніх позицій, які становлять основу дискурсу, отже, творення різних граней діалогу. В основі комунікації між Церквою та суспільством через канали нових медій наявний цілий спектр різноманітних дискурсів. У другому розділі нашого дослідження ми детальніше це розглянемо. На нашу думку, саме ці локальні одиничні дискурси становлять загальну панораму діалогізму, дозволяють розглянути комунікацію більш глобально – не тільки через обмін певними позиціями чи реакціями, але через смисли, повідомлення, комунікаційну взаємодію. З огляду на це важливо дослідити їх через методологічний інструментарій та у основі розгляду моделей соціальної комунікації.

Насамперед вирізняємо емпіричний та теоретичний методи. З емпіричних методів застосовуємо спостереження та порівняння. Спостереження – у межах відстеження і окреслення загальної комунікаційної тріоди «Церква–нові медії–суспільство», вирізнення її специфічних особливостей та пріоритетів комунікації. У моделюванні цього зразка діалогу ми також застосовуємо метод порівняння, особливо розглядаючи окремо сторони чи окремі комунікаційні сторони «Церква–влада», «Церква–суспільство» та «Церква–нові медії». Із теоретичних методів нашого дослідження застосовуємо аналіз і синтез, індуктивний та дедуктивний методи, які дають змогу заглибитись у комунікаційне поле.

Розглядаючи окремі сегменти діалогу між Церквою та суспільством, звертаємо увагу на запропоновану дослідниками дискурсу (Луїзи Філіпс та Маріанне В. Йоргенсен) теорію дискурсу Ернесто Лакло і Шанталю Муфф, де основою є боротьба дискурсів. У цій боротьбі дискурсів кожен із них представляє собою окремий спосіб спілкування та розуміння соціального світу, це протиставлення дещо схоже на боротьбу за першість і правильність.

Серед основних елементів цієї боротьби дискурсів – критичний дискурс-аналіз, за допомогою якого простежуємо зміни позицій у дискурсі; інтертекстуальність – механізм, через який окремий текст привертає дискурси і елементи інших текстів; дискурсивна психологія, що зосереджує увагу на прийомах і елементах мовлення, використанні певних словесних посилів [91, с.27]. У нашому дослідженні ця теорія є важливою у моделюванні окремих дискурсів, які аналізуємо у наступному розділі, розглядаючи елементи дискусії, специфіку та рецепції всіх сторін (Церкви, суспільства та нових медій).

Один із основних елементів нашого дослідження – аналіз процесу діалогізму, в основі вивчення якого є діалог. Вивчення специфіки діалогу, на нашу думку, відображає аналіз різних сторін комунікації. Досліджуючи комунікаційний трикутник «Церква–влада–Євромайдан», модель останніх подій, то розглядаємо сторони цих діалогів. Спочатку ми виокремили позицію Церкви, зазначивши передумови подій, тобто реакцію на євроінтеграційні

процеси, згодом зазначили кульмінаційні моменти і явну підтримку протестувальників з боку духовенства після 30 листопада, феномен церковної дипломатії, а далі – яскраве свідчення громадянської позиції відповідно до кримських подій.

Досліджуємо, як змінювалися контексти позицій Церкви у новомедійному дискурсі, як відповідно змінювалися комунікаційні стосунки з іншими сторонами полілогу. Наприклад, у межах комунікації «Церква – влада» основні концепти діалогу змінювалися відповідно до ідейної конотації влади, адже через контент нових медій простежували одну модель комунікації між християнськими Церквами і владою президентства Віктора Януковича і бачили зовсім інші стосунки сторін діалогу після зміни влади. Проте таку модель не можна накласти на комунікацію всіх українських Церков, адже деякі з них були активними суб'єктами у формуванні цього дискурсу, висловлювали власні позиції. Це більш детально проаналізуємо у другому розділі дослідження.

Варто виокремити особливе виявлення дискурсу у медіях з метою формування певних комунікаційних позицій. На наш погляд, варто розглядати не лише зовнішні форми певних дискурсів у комунікації між Церквою та суспільством через платформи нових медій, але і водночас аналізувати ці смисли. Тому використовуємо методику контент-аналізу та концептуального аналізу. Контент-аналіз – це кількісний аналіз текстових масивів, тобто аналіз змісту. Проте розрізняють також і якісний контент-аналіз. На думку Володимира Кулика, його можна вживати не лише для з'ясування тематичних пріоритетів медійних практик, а й стійких зразків представлення певних тем [91, с.155], тобто важливо також розглядати якісний аналіз комунікаційних повідомлень. Проведений контент-аналіз стосуватиметься основних меседжів, висловлених обома комунікаційними сторонами на платформі нових медій, обрамлених чітко визначеними дискурсами.

Проведення кількісного і якісного контент-аналізу певних дискурсів у комунікації між Церквою та суспільством спонукає до використання також і концептуального аналізу, який спрямований на пошук та осмислення поданого

концепту, його парадигму, історію розвитку та взаємодію з іншими смислами [91, с.60]. Проте застосування цих методів дослідження не доцільне без осмислення моделей творення соціальної комунікації, насамперед таких зразків, у яких є наявна діалогічна модель. Оскільки ми розглядаємо систему дискурсів у комунікаційній взаємодії між Церквою та суспільством через канали засобів масової інформації вужче і ширше (крізь призму ЗМК).

У «Сучасному словнику іншомовних слів» діалог – це: 1) розмова, наука висловлювань двох і більше осіб на певну тему; 2) у переносному значенні – вільний обмін думками, переговори [156, с.233]. Глибинне осмислення діалогу – основа діалогізму, одними із найбільш яскравих основоположників цього напрямку є Михайло Бахтін та Мартін Бубер. За Михайлом Бахтіним, людина формується як людина, тому що має абсолютну потребу в іншій людині. Діалог, на думку Бахтіна, – це протистояння «Я» і «Іншого». Перебуваючи серед інших людей та спілкуючись з ними у форматі діалогу, «Я» стає самим собою тільки через розкриття «Іншого» [11]. Важливим у діалозі (за Бахтіним) є слово, яке є відповіддю на запитання. Водночас це слово є полігамним, оскільки охоплює трьох персонажів. Віртуальна присутність саме третього учасника діалогу (нададресата) є необхідним джерелом порозуміння для двох інших сторін. На думку вченого, роль третьої особи виконує слухач, читач або Бог [12]. Щось подібне знаходимо у філософії діалогізму Мартіна Бубера, зокрема у його праці «Я і Ти». Для нього діалог – це буття між Богом і людиною, людиною і світом, людиною і людиною. Проте саме у діалозі з людиною і світом Бог реалізовує свою Божественну сутність [87]. Отже, у концепті розуміння діалогу обох дослідників діалогізм містить також свій сакральний вимір, оскільки і Михайло Бахтін, і Мартін Бубер звертаються до присутності Бога в осмисленні комунікації між людиною і світом. Схожі ідеї, як у Мартіна Бубера, розглядаємо в основі моделі діалогу Карла Ясперса.

На думку науковця, загалом комунікацію можна визначити як життя людини у спільноті, серед інших людей. Проте комунікаційна потреба виникає із протиставлення себе іншим. Соціальні стосунки між людьми можна вивчати

у трьох взаємодоповнювальних один одного вимірах: у межах примітивної спільноти, предметної цілераціональності й раціональності, яка є втіленням певного духовного змісту [87, с.140]. Тому, безумовно, у такому вимірі можемо визначити модель соціальної комунікації, яка також є особливим комунікативним виміром.

Цю модель можна більш детально проаналізувати через конвертування у концепцію соціального простору П'єра Бурдьє, адже діалог в основі своїх смислів містить особливості і ментальні ознаки певних суспільних ментальних особливостей. У концепції П'єра Бурдьє про соціальний простір основна вимога моделювання цього простору – єднання його суб'єктів через специфічні потреби. Дослідник зазначає схожість соціального простору з географічним, розділеним на регіони. Але в соціальному просторі можна виявити таку закономірність: чим ближче позиції суб'єктів, груп або інститутів, тим більше у них спільного і навпаки [77, с.101]. Отже, комунікація інтересів і вподобань – це основне ядро соціальної комунікації. Приклад – єднання трьох сторін діалогу (Церкви, нових медій та суспільства) у спільну площину на основі висвітлення проблем, які хвилюють людство. Впродовж нашого дослідження ми також звертаємо увагу не лише на діалогічну взаємодію Церкви і суспільства на основі політико-історичної проблематики, але і соціальної, беремо до уваги розгляд біоетичних проблем – аборти, штучне запліднення, евтаназія, усиновлення, паліативна опіка. Позиції Церкви розглядаємо з приводу вирішення цих питань. Через аналіз контенту українських нових медій виявляємо різноголосся між офіційною позицією Церкви та позиціями соціуму; простежуємо також певні хиби комунікаційного майданчика, який належить новим медіям. Щоб пояснити ці різнобіччя діалогу, на наш погляд, варто звернутися до принципу Карла Ясперса, де комунікаційну модель діалогу можна зобразити через відносини «Я–Ти», адже відсутність комунікації зумовлює самотність, яка, по-перше, пов'язана з розмитим розумінням власної екзистенції, по-друге, комунікуючи із іншим, «Я» має можливість удосконалювати свої вади, по-третє, модель «Я–Ти» має свою історичну

унікальність, оскільки представляє цілісність, яка не виникає завдяки одному із компонентів діалогу, а також формується у часових межах. Очевидно, Церква та суспільство, подібно до моделі Карла Ясперса, представляють полярні сторони у відносинах «Я– Ти», що, безумовно, сформовані часом, світоглядною парадигмою, традиціями [11, с.145]. Ми простежуємо практичне застосування моделі діалогу Карла Ясперса на основі досліджуваної комунікації між Церквою та суспільством, де секулярна візія суспільства щодо пропозицій Церкви у моральному розумінні певних соціальних проблем частково підтримується медійним каналом.

У цьому контексті доречно навести думку богослова Томаша Галіка: «Медія найефективніше перейняли на себе соціальну роль «релігії» - вони інтерпретують світ, вони є арбітрами правдивості та важливості, пропонують великі символи та історії, формують стиль життя та мислення мільйонів людей. Мені видається, що саме медія можна сьогодні назвати у соціологічному сенсі «отою релігією сучасного Заходу» [38, с.6].

Звичайно, що такий діалогічний вимір, окрім екзистенційних можливостей, не може відмежуватись від мовних каналів та манери комунікації. Доречно звернути увагу на модель комунікації за Гансом Георгом Гадамером. З позиції дослідника сьогодні мовний механізм – це надбання технічної цивілізації, оскільки глибоке осмислення мовних механізмів дає змогу навіть маніпулювати у комунікації [39, с.46]. Мова – це не лише засіб висловлення думки і позицій, що не менш важливо в офіційних виступах глав Церков, адже на підставі цих звернень і розвивається динаміка діалогу. У дослідженні ми звертаємо увагу на основні меседжі представників духовенства українського релігійного спектра. Наприклад, у моделі «Церква–медіа–Євромайдан» комунікаційне тло розвивається у медійній присутності духовенства, де глави Церков – основні медіакомунікатори подій. З огляду на це нас найбільш доцільно обрати для зразка модель Джона Пітерса: комунікації-діалог (комунікації за Сократом) і комунікації-розсіювання (комунікації за Христом). Дослідник визначає такі характерні риси комунікації

за Сократом: обрання інтерв'ююваного, утаємниченість, взаємність, інтимність, пишність. Натомість модель комунікації за Христом сконцентрована на широку аудиторію, яка охоплює майже всіх можливих реципієнтів, вона має відкриту форму, чимало адресантів, їй притаманна наявність синтаксичних повторів та акцентів [134, с.4].

Розглядаючи моделі Джона Пітерса, можемо виявити, що комунікаційні сегменти обраної комунікаційної тріоди містять риси обох типів комунікації. Адже перша ланка трикутника – Церква – не лише пропонує свої ідеї для широкої аудиторії і відкрито звертається до своїх членів, але у рамках сучасних суспільств намагається досягнути діалогу із кожним реципієнтом. А тому цей діалог поєднує у собі особливості обох моделей. Через налагодження діалогу з певними сегментами суспільства та із соціумом загалом Церква. Водночас прагне налагодити комунікацію з кожною окремою людиною, яка формує ці комунікаційні сегменти. Цю тезу розвиватимемо у третьому дисертаційному розділі, у якому проведемо конкретне соціологічне дослідження, у якому визначатимемо ефективність чи неефективність комунікації між Церквою та суспільством через нові медії; наскільки аудиторія реагує на певні позиції Церкви; наскільки ці реакції є неспотвореними чи спотвореними певними стереотипами.

Діалог є складовою соціальної комунікації. За допомогою діалогу і розгортання полілогічної плеяди, Маршал Маклюген формує модель інформаційного світу як «глобального села» [137, с.55]. У межах досліджень Мак-Комбса діалог медій зі своєю аудиторією визначає як модель настановчості, а отже, як дидакційну місію [92, с.56]. Борис Потятиник в одній із наукових публікацій наводить аргументи американських журналістів щодо ефективного використання діалогічного стилю, виокремлюючи такі переваги [137, с.57]:

- учасники діалогу співпрацюють у межах пошуку правильної відповіді;
- учасники шукають спільний знаменник;
- учасники слухають погляди опонента, щоб дійти певної згоди;

- ми спростовуємо і наново оцінюємо інші припущення;
- ми бачимо всі сторони питання;
- ми визнаємо, що спосіб думання інших людей може поліпшити наше мислення;
- ми шукаємо сильні місця і цінності у позиціях інших людей.

З наведених тез робимо висновок, діалог для медій є ефективним інструментом для налагодження соціальної комунікації, особливо у площині веб-інтерактиву. Це стосується і соціальної комунікації між Церквою та суспільством зокрема.

1.3. Діалог «Церква–суспільство» через комунікацію у документах

У вивченні запропонованої комунікаційної тріоди «Церква–нові медії–суспільство», на наш погляд, варто вести мову не лише про словесний семіотичний канал комунікації, про його зовнішні прояви і передавання, але і про налагодження діалогу через документи. На думку російського вченого Соколова, комунікація через документи містить характерні риси соціальної комунікації, оскільки характеризує межі певного соціального простору і часу [157, с.21]. У цьому контексті, безумовно, простежуємо суголосність із вищезазначеним концептом П'єра Бурдьє.

Звертаємо увагу на комунікацію у документах через висловлення основних позицій Церкви у відповідних зверненнях комісій та конгрегацій, а також на рецепцію через інтернет-канали основних ідей текстів. Перш, ніж досліджувати подання діалогу у нових медіях, його перспективи та ефективність, варто звернутися до моделі його формування. Важливо, що офіційні позиції сторін у діалозі «Церква – суспільство» виникають не лише через виступи глав Церков чи через подання прес-служб, але також через офіційні документи Церкви, у яких чітко відображена позиція і висловлені думки з приводу аналізу певних суспільних явищ.

З'ясуємо основні концепти Католицької та Православної Церков щодо розуміння людини як суб'єкта та реципієнта цієї комунікації, адже кожен

меседж Церкви звернений до неї, з особливим відчуттям гідності та поваги, розумінням цінності її життя. Також важливо простежити, як Церква розглядає комунікацію з кожною сучасною людиною через використання нових медій.

Соціальна комунікація Католицької Церкви – важлива складова розвитку для держав із домінантою християнського суспільства. II Ватиканський Собор став переломним явищем і водночас новим етапом динамічного розвитку Вселенської Католицької Церкви. З 1962 до 1965 р. було затверджено чимало документів, зокрема «*Gaudium et Spes*» — пастирську конституцію про Церкву в сучасному світі, «*Orientalium Ecclesiarum*» — декрет про Східні католицькі церкви, «*Unitatis Redintegratio*» — декрет про екуменізм, «*Perfectae Caritatis*» — декрет про оновлення чернечого життя у сучасних умовах. У часі затвердження документів II Ватиканського Собору (1963), процес діалогу між Церквою та суспільством отримав свою сучасну назву – «соціальна комунікація». Про це зазначено у вступі Декрету про засоби масової інформації («*Inter Mirifica*»): «Завдяки цьому соборовому декретові створено нову термінологію. Зокрема вперше запроваджено вислів – «соціальна комунікація».

Підготовча комісія вирішила, що такі терміни, як «технології поширення інформації», «аудіовізуальні засоби інформування», «засоби масової інформації», «масова комунікація», не виражають достотно турбот, потреб, намірів Церкви [177, с.95]. Суспільне комунікування (соціальну комунікацію) не можна лише зводити до технічних засобів передавання інформації, його слід натомість розглядати, як процес, що відбувається серед людей і між людьми. Опісля у Католицькій Церкві була запропонована енцикліка «Єдність та поступ» (1971). У ній зазначено, що потрібно використовувати надбання нових технічних можливостей, наведено рекомендації для журналістів (вміло подавати новини, не перебувати у постійній гонитві за сенсацією, не забувати про щирість і правдивість) [177, с.96–101]. У 2000 році Папська рада у справах соціальної комунікації презентує документ «Етика в комунікації». Церква звернула особливу увагу на комунікацію в Інтернеті: «Етика соціальної комунікації бере під увагу не лише те, що з'являється на теле- і кіноекранах, у

радіопрограмах, пресі та Інтернеті, а й багато інших аспектів» [177, с.379]. У церковних документах, які присвячені проблемам соціальної комунікації, Інтернет є в одному ряду із іншими ЗМК. У висновках запропонованого документа автори визначають велику роль мережі, адже вона дає змогу бути всюди присутнім і охоплювати всю інформаційну матрицю. Проте засоби комунікації є лише медіями, «тобто інструментами, призначеними для доброго або поганого застосування» [177, с.385].

Варто зазначити, що кожного року у Католицькій Церкві відзначають Всесвітній день комунікації, коли Папа звертається з відповідним посланням до працівників медій. У 2001 році святий Папа Іван Павло II у посланні до журналістів зауважив: «Щоб Церква діяльно і творчо використовувала нові технології медій. Нехай католики не побояться навстіж розчинити перед Христом двері світу соціальної комунікації, щоб Його Добру новину почули з покрівель світу!» [177, с.416]. А вже наступного року Папа особливу увагу звертає на Інтернет, називаючи його «новим форумом для проголошення Євангелія» [173;418]. Понтифік зазначив, що мережа має багато можливостей, хоча наявно чимало небезпек, серед яких відсутність цінностей, викривлене сприйняття часу та простору, прив'язка до всього матеріального. Невдовзі Папська рада з питань соціальної комунікації запропонувала на розгляд своїх вірних два документи – «Етика в Інтернеті» [177] та «Церква та Інтернет» [177]. Обидва тексти продовжують думку Папи Івана Павла II про те, що Інтернет містить багато благ, водночас реципієнт мережі повинен мати своєрідний фільтр для того, щоб використовувати цифрові технології лише на благо.

Протягом понтифікату Папи Бенедикта XVI щорічні послання дедалі більше присвячені осмисленню присутності людини у цифровій епосі, а також акцентовано на потребі справжнього діалогу, адже йому протистоїть односторонність комунікації: односторонність взаємостосунків, схильність передавати лише певні частини внутрішнього світу і формувати фальшивий образ про себе [120]. Також Папа Римський (Франциск) пропонує, щоб

комунікація у мережі відображала реальних учасників, а не фальшувала образи [123].

Отже, можемо стверджувати, що Католицька Церква пропонує не відмовлятися від Інтернету, адже мережа є ще однією можливістю продукувати основні позиції та концепти, проте водночас користувачі мають розуміти, що потрібно залишатися у форматі реальної комунікації, не спотворюючи її віртуальним світом.

У документах Церкви, які стосуються проблем соціальної комунікації, важливий акцент – на самій людині, гідності її життя та духовних цінностях.

У другому розділі дослідження детальніше звертаємо увагу на діалог між Церквою та суспільством через питання біоетики та висвітлення цієї проблематики через інтернет-ресурси. Через доктрини, які пропонує Католицька та Православна Церква, аналізуємо офіційну позицію Церкви у запропонованій моделі комунікації.

У розумінні Католицької Церкви явище соціальної комунікації – це не лише момент відкритого діалогу між духовенством та соціумом у межах медіапростору, більш масштабний процес з елементами співпраці та активного взаємообміну ініціатив і проектів між Церквою та дієвими суспільними ланками. Важливим сегментом ефективності такої комунікації є сфера біоетичного виміру. Саме слово «біоетика» визначає насамперед духовний діапазон людини, адже етимологічно поєднує два поняття – «біос» та «етос», «життя» та «мораль». У 1978 році у США видано першу енциклопедію з біоетики, у якій подано таке визначення: «Біоетика – це наука, що вивчає та аналізує моральність людських дій в біологічно-медичній галузі та охороні здоров'я з погляду відповідальності їх моральним нормам і вартостям» [116, с.9]. У навчальному посібнику для студентів отець-доктор Ігор Бойко формулює визначення цієї науки так: «Біоетика – це моральна наука, яка регулює медичне втручання у життя людини» [116, с.10].

Зважаючи на запропоновані вище твердження, можемо зазначити, що біоетика – це більше, ніж звичайна наука у галузі медицини, це насамперед

першочергове звернення до моральних критеріїв, які визначають загальний діапазон поведінки тих, які причетні до збереження і передання життя, тобто не лише лікарів і загалом працівників служб охорони здоров'я, але і звичайних громадян кожного окремого соціуму. На нашу думку, і життя, і мораль – важливі компоненти у розкритті глибинності дефініції біоетики, проте звернемо увагу на першу етимологічну складову, зазначаючи у дослідженні, наскільки цей компонент важливий у процесі соціальної комунікації. Важливі документи Католицької Церкви, які у своїй основі містять розгляд біоетичних питань: енцикліка Папи Павла VI «*Humanae Vitae*», яка вийшла після процесу завершення II Ватиканського Собору у 1968 році, Декларація про скоєння абортів «*Questio de Abortu*» (1974), Декларація про евтаназію «*Iura et bona*» (1980), Інструкція «*Donum Vitae*» (1987), а також майже недавня Інструкція «*Dignitas Personae*» (2008), затвердженні і розповсюджені під егідою Конгрегації у справах віровчення, а також енцикліка Святого Папи Івана Павла II «*Evangelium Vitae*» (1995), що містить маніфест людського життя у всій його повноті та проявах. Через глибинний аналіз кожного із цих документів можна простежити, наскільки багатоманітним у візії Католицької Церкви постає людське життя.

Енцикліка Папи Павла VI «*Humanae Vitae*» – «Людське життя» присвячена темі належного передавання людського життя. На початку енцикліки згадано, що у 1963 році Папою Іваном XXIII було створено відповідну Комісію, до якої входили і подружжя. Ця Комісія повинна була зібрати погляди і думки з питань, які стосуються подружнього життя. Крізь призму енцикліки, чоловік і жінка своїми стосунками намагаються витворити окрему спільноту, у якій вони взаємно вдосконалюватимуть себе, щоб співдіяти з Богом у зачинанні і розвитку людського життя. Тому вже з перших сторінок тексту вартісність життя є ключовим критерієм любові Бога до людини. Через те подружжя постає у розумінні Церкви особливим джерелом не лише творення, але і розвитку цього життя. У документі Церква чи не вперше розкриває питання відповідального батьківства, дозволяє використовувати неплідні періоди для

статевого акту, якщо це допомагає зберігати і продукувати баланс у подружжі, забороняє протизаплідні засоби, а також штучне регулювання запліднення як можливості відійти від моралі і духовних орієнтирів.

У 1974 році Папа Павло VI підписує «Декларацію про скоєння абортів» – «*Questio de Abortu*». Вже у Декларації зазначено, що «Церква не може обійти цю проблему мовчанням, бо обов'язок охороняти людину перед усім, що може знищити або принизити її гідність, входить у сферу покликання Церкви» [31, с.141].

Такий документ Церкви, на наш погляд, був спричинений тогочасною легалізацією абортів у розвинених державах Європи: Великобританія – 1967 р., США – 1973 р., Франція – 1974 р. Варто зазначити, що Церква розробляє аргументаційну базу як протидію на явище абортів. На думку Церкви, щоб налагодити комунікацію між суспільством та кожним окремим громадянином, необхідно «просвітити совість людини, а до сфери державного законодавства належить точне визначення і впорядкування зовнішньої людської поведінки» [31, с.145].

Церква демонструє однозначну негативну відповідь на цей виклик, подаючи у соціальній комунікації історичну тяглість у формуванні цієї позиції. Варто зазначити події, які демонструють реакцію Пап у різні періоди їхнього служіння. У часі Ельвирського Собору зазначено, що якщо завагітнівши від перелюбу жінка позбудеться плоду, то до кінця життя не зможе приймати Причастя. Анкірський Собор пом'якшив покарання через відбуття десятирічної покути. Впродовж першого Синоду у Майнці 847 року накладено покуту на жінок, які позбуваються плоду. Папа Стефан V акцентує на тому, що жінка, яка вчинила аборт прирівнюється до вбивці. (але про ці речі є згадка ще раніше). Так само, як у період Відродження, в епоху домінування антропоцентризму, Папа Сикст V, а століттям пізніше Інокентій XI негативно ставляться до дітовбивства. Позиція Папи Павла VI у цьому документі є лише логічним продовженням сконцентрованої позиції Церкви.

У тексті Декларації є покликання на ті думки, які вже частково порушувалися у енцикліці «*Humanae Vitae*». Життя людини, виходячи із запропонованого тлумачення Декларації, - не зводиться лише до земного розуміння, адже людина – глибокий інтелектуальний вимір, у якому цінність її життя підноситься до Божого рівня. На думку Церкви, щоб налагодити комунікацію між суспільством та кожним окремим громадянином, необхідно просвітити совість людини, а до сфери державного законодавства належить точне визначення і впорядкування зовнішньої людської поведінки.

Текст Декларації порушує ще одне важливе явище – питання сексуальної свободи, яке у 60–70-х роках було більш ніж актуальним. Сексуальна свобода, на думку Церкви, має асоціюватися із розумним опануванням власних інстинктів та насолоди. Також Декларація акцентує на першопочатковості права на життя. Зважаючи на це, таке право є цілком особистісним, і тому ніхто не може ним нехтувати. Вже у цьому документі порушено дискусію визначення сутності людського ембріона, яка згодом знайде місце у тексті «*Donum Vitae*» та «*Evangelium Vitae*». «Вже від моменту запліднення розпочинається біг життя кожної людини, всі здібності якої вимагають часу, навіть доволі тривалого, щоб бути готовим до дії» [31, с.146], – зазначено у тексті Декларації. У цьому документі подано позицію визнання ембріона людиною, а, зважаючи на це, дотримання відповідних реакцій у поведінці щодо його збереження.

На думку Церкви, життя людини настільки є цінним, що його не можна вимірювати вигодами чи невигодами. Батьки також не можуть робити вибір – жити чи померти їхній дитині. «Ніхто не має права покликатись на свободу поглядів для оправдання знищення цього життя», – зазначено у Декларації. Церква пропонує змістити координати у розумінні процесу всиновлення, надавати з боку держави допомогу самотнім матерям, субсидії на утримання дітей, врегулювання законодавства про позашлюбних дітей. А головне – подати новий аспект світобачення сучасного світу, у якому плідність є позитивним, а

не негативним процесом. Тому ці шляхи виходу із ситуації, на думку Церкви, пропонують альтернативу абортам і запобігають їхній популяризації.

Проте «*Questio de Abortu*» була лише базисом до візії стратегічного захисту Католицької Церкви у боротьбі за людське життя. Із темпами прогресу у світі, розвитком науки і технологій соціальна комунікація між Церквою та суспільством вийшла на новий рівень – діалогу у поясненні певних наукових винаходів і технологій, які, з одного боку, містять комфортні умови для зачаття і розвитку людського життя, а, з іншого, знижують вартісність життя у духовному і суспільному вимірах. У 1987 році Папа Іван Павло II доручив опублікувати Інструкцію «*Donum Vitae*», яка містить у своєму тексті розуміння викликів сучасної науки.

Звісно, що наука у власному розумінні має на меті служити людській особі, про це чітко наголошено у запропонованій Інструкції. Вчительський Уряд Церкви не втручається на підставі виняткової компетентності у сферу експериментальних наук, але зважаючи на дані досліджень і технологій, має запропонувати з огляду на свою євангельську місію і апостольський обов'язок, моральне вчення, відповідно до гідності особи та її цілісного покликання. Церква окреслює позицію – не втручатися у сферу діяльності науки, але й з іншої сторони – не стояти осторонь, особливо коли відбувається посягання на цінність людського життя. У тексті Інструкції також представлена ідея тілесного виміру людини. Зважаючи на основні тексти Церкви тіло людини вважалося тлінним, скороминущим, ланкою, яка пов'язує людину зі світом. Натомість у тексті *Donum Vitae* прочитуємо таку думку: «Життя кожної людини з моменту зачаття потрібно шанувати у абсолютний спосіб, адже людина – це єдине сотворіння на землі, яке Бог «побажав задля неї самої», і нематеріальна душа кожної людини – безпосередньо створена» самим Богом; усе її єство несе в собі образ Творця.

Церква пропонує людській тілесності інший вимір – тіло як божественне містилице душі людини, яке відображає подобу Бога. З такої позиції документ розкриває кілька тем, перша із яких – сутність людського ембріона. Інструкція

представляє однозначну позицію Церкви – ембріон є окремою людською особою. Окрім того, документ покликається на аналізовану «Декларацію про скоєння абортів», де зазначено, що вже від моменту запліднення розпочинається життя кожної людини, всі здібності якої вимагають часу, навіть тривалого проміжку часу, щоб розвинути і бути готовими до дії.

На нашу думку, позиція Церкви щодо обговорення сутності людського ембріона суттєво впливає на соціальну комунікацію. Через свою тезу вона перекреслює машинно-споживацьку візію-призначення людини, натомість підносить на вищий рівень розуміння людського життя, сперечаючись із твердженнями науки, за якими людина стає нею, коли має певні фізіологічно-психологічні характеристики. Проте позиція Церкви щодо значення людського ембріона була неоднозначно сприйнята. Важливо звернутись до тем пренатальної діагностики, терапевтичного втручання, наукових експериментів і пошуків на людських ембріонах. Зауважимо, що Церква не підтримує будь-які втручання у розвиток людських ембріонів, якщо це перешкоджає їхньому існуванню. Варто у цьому контексті навести думку Папи Івана Павла II, який у документі «Хартія прав сім'ї» зазначив: «Повага до гідності життя людини виключає будь-які маніпуляції та експлуатації людського ембріона» [161, с.343].

Окрім того, Церква різко і негативно ставиться до проблеми творення і збереження ембріонів у пробірках (*in vitro*), адже це також суперечить цінності людського життя. Особливо варто звернути увагу на проблему кріоконсервації, а саме замороження ембріонів з метою їхнього подальшого використання. Духовенство підкреслює ще один важливий аспект соціальної комунікації, різко висловлюючись проти використання людиною ембріонів з комерційними цілями, знижуючи при цьому рівень своїх морально-духовних вартостей. Проблема, порушена вище суголосна із проблемою штучного запліднення, про яку також зазначено в Інструкції.

Церква пропонує детальніше сконцентрувати увагу на двох способах такого запліднення – шляхом запліднення яйцеклітини у пробірці (запліднення

in vitro), а також запліднення через перенесення у жіночі статеві проходи заздалегідь заготовленої сперми. Окрім того, аналізуючи види гомологічного і гетерологічного штучного запліднення, зазначено, що відтворення людини неприродним шляхом – зразок насильства, де людина сама стає його суб'єктом. У попередніх документах Католицької Церкви виявляємо, що подружжя є єдиним центром, який творить нове людське життя.

Штучне гетерологічне запліднення відбувається внаслідок злиття двох гамет, де принаймні один із донорів не є подругом. Тому запліднення заміжньої жінки спермою донора, який не є її чоловіком, а також і запліднення спермою чоловіка яйцеклітини жінки, яка не є його дружиною, на думку Церкви, є морально недопустимими. З огляду на штучне гетерологічне запліднення є морально не виправданим і сурогатне материнство, яке передусім порушує право дитини бути зачатою у лоні своєї матері, бути приведеною на світ через взаємну любов своїх батьків. Окрім гетерологічного запліднення, Церква застановляється над проблемою гомологічного запліднення, коли відбувається запліднення ембріона у пробірці із гамет чоловіка і жінки у подружжі, а вже потім – перенесення у лоно жінки. Церква також не виправдовує таке запліднення, бо, по-перше, втрачається сенс акту подружньої любові і взаємного дарування, по-друге, гомологічне ЗУП і ПЕ відбувається поза тілами подругів, з допомогою третьої сторони, чия компетентність і технічна дія зумовлюють успіх процедури.

Отже, з дискусії щодо питання штучного запліднення у рамках соціальної комунікації Церква займає однозначну позицію – негативну. Через текст документа суспільству пропонують змістити систему координат щодо розуміння інституту сім'ї, де дитина не може бути річчю, настирним бажанням батьків, лише виявом їхнього взаємного дарування і любові.

Позиції Православної Церкви майже не відрізняються від католицького бачення проблем біотичного спектра. Зосереджуємо увагу на документах Православної Церкви – витягах із офіційної документації, виступах єпископів, наукових досліджень богословів.

На офіційному ресурсі Української Православної Церкви знаходимо інформацію про створення відповідного Комітету з питань біоетики. 23 грудня 2010 р. з благословення Предстоятеля УПЦ Блаженнішого Митрополита Володимира та Священного Синоду УПЦ було створено Комітет з біоетики та етичних питань при Священному Синоді Української Православної Церкви. Однією з причин створення Комітету, як зазначено на сайті, «була констатація нагальної потреби морально-етичної оцінки сучасних біомедичних, медико-соціальних та інших інновацій і технологій, що пропонуються людині та суспільству для розв'язання насущних проблем нашого життя. Приводом для створення Комітету також було занепокоєння фактами активізації діяльності інославнос у справі викладання біомедичної етики, їхнім намаганням проникнути у систему вищої освіти і зайняти там пустуючу освітню та наукову нішу» [53].

Серед основних документів, які пропонує до розгляду Комітет, є «Основи соціальної концепції Російської Православної Церкви», а також «Основи соціальної концепції УПЦ». Окремі положення Концепції та їх застосування у низці приватних питань біоетичного характеру отримали розвиток у таких загальноцерковних документах, як «Концепція участі Російської Православної Церкви в боротьбі з поширенням ВІЛ/СНІДу та роботі з людьми, що живуть з ВІЛ/СНІДом» (2004), «Основи вчення Російської Православної Церкви про гідність, свободу і права людини» (2008). У 2009 році Священний Синод Української Православної Церкви прийняв «Концепцію Української Православної Церкви щодо розвитку паліативної допомоги в Україні». Головою Комітету призначено єпископа Макарівського Іларія (Шишковського), вікарія Київської митрополії.

З позиції проаналізованих нами документів у сфері біоетики Українська Православна Церква звертає більшу увагу на проблемі подружжя, а також на вартостях творення нового життя у подружжі. Про це свідчить витяг із «Основ соціальної концепції УПЦ». У своїй доповіді для Четвертого національного конгресу з біоетики тодішній Архієпископ Львівський і Галицький, сьогодні

Архієпископ Білоцерківський і Богуславський Августин (Маркевич) сконцентрував увагу на дошлюбних стосунках і на цінності подружжя як базису для творення у ньому нового життя.

Як і Католицька Церква, Православна Церква також забороняє приймати рішення щодо позбавлення майбутнього життя. Тому у документі УПЦ зазначено: «У випадках, коли є пряма загроза життю матері в разі продовження вагітності, особливо за наявності в неї інших дітей, у пастирській практиці рекомендують виявляти поблажливість. Жінка, яка перервала вагітність за таких обставин, не відлучається від церковного спілкування, але це спілкування зумовлюється виконанням нею особистого покаянного молитовного правила, яке визначається священником, що приймає сповідь» [112]. Також Православна Церква визнає, що якщо жінка вчинила аборт самовільно, не порадившись при цьому із чоловіком, то це може бути вагомою підставою до розірвання шлюбу.

У «*Evangelium Vitae*» Іван Павло II не лише намагається розглянути основні проблеми сучасного світу у переданні і розвитку людського життя, але запропонувати альтернативу до «культури смерті» - «культуру життя». Церква акцентує, що ті, хто вважає себе християнами і активними членами християнської спільноти, мають еклезіальний обов'язок оберігати кожне життя. Йдеться про відмову номінального християнства, коли на думку суспільства лише хрещення є підставою для спасіння. Папа закликає впроваджувати основні християнські принципи у соціум за допомогою таких заходів: по-перше, культивувати принципи волонтерства, емісійної діяльності, пошанування хворих (з 1991 року Католицька Церква впроваджує щорічне святкування Дня хворого). По-друге, виховувати подружжя як містилиця нового життя, виокремлювати особливу роль жінки. На думку Папи, потрібно розвивати течію нового фемінізму, де жінка не набирає маскулінних ознак, а, навпаки, на перше місце ставить свою жіночність. Церква не засуджує тих жінок, які вчинили аборт, а закликає знаходити у християнській спільноті віднову свого духа і подолання душевної травми. Окрім того, Церква пропонує популяризувати культуру вагітності, закликаючи звернутись до книги

«Одкровення», у якій через образ вагітної жінки диспонується ідея вічного життя людства, а також життя у Церкві.

У контексті позицій щодо вагітності і піклування про ненароджене життя Православна Церква також звертає увагу на проблеми контрацепції та штучного запліднення. В «Основах соціальної концепції» знаходимо заборону на використання будь-яких засобів контрацепції, починаючи від презервативів, закінчуючи абортивними засобами.

Також Православна Церква виступає проти будь-яких дослідів на основі генної інженерії. Про це читаємо у доповіді Архієпископа Августина: «Ще одну загрозу для ненароджених дітей – ембріонів людини становить розвиток медико-генетичних методів діагностики. Забуваючи про те, що генетичні порушення часто є наслідком порушення моральних засад, розпусного життя батьків чи дідів, замість покаяння і духовного зусилля, направленого на подолання родового гріха, медицина пропонує штучне «вдосконалення» роду людського» [4]. Спираючись на Священне Писання, в «Основах соціальної концепції» Православна Церква стверджує, що привертає увагу до моральних причин хвороб і застерігає проти втручання в Божий план щодо людини. Тому генна терапія може здійснюватись лише за згодою пацієнта і за медичними показниками.

Генна терапія статевих клітин є небезпечною, бо пов'язана зі зміною геному і може призвести до появи мутацій і порушення рівноваги між людиною і природним оточенням. Перспектива широкого генетичного тестування з метою створення так званого «генетичного паспорта» також викликає занепокоєність Церкви, тому що генетична інформація може бути використана для різних дискримінацій людей, які страждають від різноманітних патологій, наприклад, під час прийому на роботу, страхування» [112].

У контексті цього питання у документах Архієрейського Собору УПЦ від лютого 2013 року знаходимо питання, які сьогодні прямо чи опосередковано належать до сфери біоетики, зокрема про право використання державою персональних даних її громадян, тобто створення біометричних паспортів; а

також погляд Православної Церкви на гомосексуальні шлюби та ювенальну юстицію. Натомість Російська Православна Церква також стурбована впровадженням ювенальної юстиції у країнах, які належать до її канонічної території: «Церква не бачить об'єктивних та переконливих причин для впровадження системи ювенальної юстиції в тому вигляді, в якому вона поширена у деяких зарубіжних країнах. Показово, що в національному та міжнародному законодавстві міцно закріплене переважне право батьків на виховання дітей. Будь-яке обмеження цього права справедливо не приймається широкими колами суспільства. Церква підтримує цю стурбованість і солідарна з нею» [52].

У підсумку варто зазначити, що у своїй основній документації Православна Церква значну увагу звертає на біоетичні проблеми, порівняно з нею Католицька Церква цим проблемам не настільки багато присвячено відповідних праць. Основна позиція Православної Церкви – оберігати ненароджене життя, дбати про подружжя, попереджувати ті виклики, які продукує сучасне суспільство.

Ми досліджуємо український простір, беручи до уваги релігійну складову суспільства, відповідно аналізуємо специфіку цього загального комунікаційного компонента – Церкви. Оскільки релігійна складова України є доволі строката, важливо звернутися до доктрин Католицької і Православної Церкви у вирішенні соціальних питань, щоб змодельовати загальний образ учасника діалогу, його пропозиції і перспективи.

Крізь призму проблем абортів, штучного запліднення, евтаназії, самогубства ми аналізуємо відкритість цих тем для інформаційного простору певних часових проміжків. Інтерактивні платформи веб-ресурсів та соціальних мереж Дають змогу ці проблеми обговорювати і дискутувати, перетворюючи їх у комунікаційному полі з табуйованих в доступні для обговорення.

1.4. Діалог між Церквою та суспільством у сегменті нових медій: соціальні мережі і блогосфера як тло комунікаційних дискурсів

Сучасна людина — це представник цифрової епохи або ж епохи електронних технологій. Джордж Гербнер виділяє такі етапи у розвитку комунікації: доіндустріальний, друкований, телевізійний, електронних технологій [74, с. 20–21]. Отже, епоха цифрового суспільства спонукає до того, що люди починають думати твіттами чи короткими фейсбук-постами. Менш популярним виявляються телебачення, радіо чи преса, проте не можна говорити, що аудиторія відмовляється від споживання цього контенту. Навпаки, тут також є свої потреби і запити. Дослідник дискурс-аналізу Дональд Матісон зазначає, що цікаво аналізувати дискурси, які концентруються на платформі блогосфери і соціальних мереж, оскільки вони також володіють певними характеристиками: інтерактивність, відображення іміджу блогера чи користувача соціальних мереж [95, с.253]. Дослідник вважає, що такий тип комунікації формує, по-перше, новий виток діалогу; по-друге, покликаючись на своїх попередників, такі дискурси є підставою для формування нового типу соціальної взаємодії [95, с.248].

У цьому аспекті варто вести мову про інший рівень комунікації чи, зрештою, про потребу нового діалогу в суспільстві з позиції всіх присутніх у ньому інституцій, насамперед Церкви, яка пропонує людині жити за дещо іншими орієнтирами. З огляду на це варто розглянути цей дискурс крізь призму сучасних моделей спілкування – соціальних мереж та блогосфери.

З приватного спілкування виявляємо, що дуже часто представники духовенства консервативно ставляться до використання блогів чи акаунтів у соціальних мережах. Вони зазвичай пояснюють це тим, що є брак вільного часу, достатньо праці у храмі, на парафії. Інший аргумент – контент соціальних мереж подібний на поверхову і фрагментарну дискусію. Проте все ж є представники духовенства, які активно спілкуються через соціальні мережі та блоги.

Соціальні мережі, на наш погляд, можуть нести багато небезпек. Дослідники моделей комунікації визначали мотив гри як один з елементів маніпуляції. Наприклад, це простежується у класифікації маніпуляційних процесів дослідника О. Федорова, де «гра у простонароддя передає спотворення інформації, нівеляцію цінностей» [74, с.22]. Поняття медіагри і вульгаризації інформації варто відмежовувати від процедури гайнування часу та власне гри. Сучасна медіагра – це не лише привід для розкутих веселощів, вона, як доречно зазначив Костянтин Сігов, є не лише гедоністичним проведенням часу, але і «елементом і ступенем духовного майстрівства, що виростає із зібраності» [152, с.61]. Карнавалізація дійсності вносить певні корективи у розумінні духовності, знецінюючи прекрасне. Прикладом карнавалізації соціальних мереж, на наш погляд, можна вважати недоречні жарти духовенства, пости чи навіть невміло використані фотожаби, які призначені не для іронічно-саркастичного самозаглиблення і роздумів про власне життя чи життя суспільства, а заради створення акаунт-іміджу, отже, збільшення кількості друзів чи фолловерів.

Інша небезпека — надмірна присутність у веб-просторі. Ми не бачимо нічого поганого у проповідях на ютуб-каналі, в аудіопідкастах чи в якомусь іншому форматі. Проте вважаємо, що духовенство має залишити простір для реального спілкування, оскільки Церква — це все-таки божественний організм, це спільнота реальних членів, а не віртуальних користувачів. Сьогодні серед молоді виникають такі запитання про можливість сповіді у соціальних мережах. На нашу думку, дати ствердну відповідь на таке запитання абсолютно неможливо, оскільки порушується весь сенс розуміння Церкви як організму.

У Катехизмі Католицької Церкви, наприклад, зазначено, що сповідь – це Таїнство покаєння, висловлення своїх гріхів перед священником, отже, священник має також дати розгрішення [69]. У текстах, які залишив колишній Предстоятель Української Православної Церкви, Блаженніший Володимир (Сабодан), є позиція, що сповідатися можна поза храмом, тобто у лікарні чи вдома, проте це спілкування повинне бути реальним [194]. Якщо сьогодні

виникають подібні запитання від мирян, то духовенство просто зобов'язане давати відповідь. І це ще одна причина для комунікації через мережу. Ще одна спонuka створити акаунт чи розпочати вести блог – розуміння духівником світу, у якому живе сучасна людина. Цей вимір умовно можна назвати виміром самотності. Невпинний ритм життя, викликів у суспільстві, нових можливостей і прогресу вводить її у стан самоізоляції. Елвін Тоффлер справедливо називає сучасне суспільство інформаційним або суспільством ризику [164].

Тому сучасній людині набагато цікавіше розповідати про власне життя в мережі, ніж наживо з колегами чи близькими. Присутність духовенства у соціальних мережах, на наш погляд, стирає поділ сторін на «я» і «ти», бо «я» — таке ж, як і «ти»: ми ходимо на футбол, слухаємо музику, готуємо їжу, читаємо книжки, подорожуємо. В уяві пересічного мирянина священник чи єпископ — не просто серйозний наставник, якого треба слухати, наче ти школяр, із усією уважністю, поклавши чемно руки. Навпаки — це друг і наставник, а амвон — не трибуна для повчань, а лише майданчик для поради й підтримки. На нашу думку, поділ сторін у діалозі між духовенством та мирянами на «свій» і «чужий» унеможлиблює ефективність комунікації з приводу вирішення багатьох проблем, адже паралельно відбувається творення певних стереотипів. Про важливість комунікації між священниками та мирянами на базі цифрового майданчика зазначив Папа Бенедикт XVI у посланні з нагоди Всесвітнього дня комунікації «Священник і душпастирство в цифровому світі: нові засоби масової інформації на служінні слова»: «Священники повинні відігравати роль аніматорів спільнот, які висловлюються вже зараз, найчастіше багатьма «голосами», що виходять з цифрового світу, і проголошувати Євангеліє, використовуючи, окрім традиційних методів, можливості нового покоління аудіовізуальних засобів (фото, відео, анімації, блоги, веб-сайти), що відкривають незнані до цього часу можливості для діалогу і засоби, корисні для євангелізації і катехези» [121].

Соціальні мережі здатні зруйнувати ці бар'єри, адже є чимало людей, яким простіше приватно написати священникові, а вже після того прийти до

храму. Окрім ефекту ізоляції, який переживає сучасна людина, кожен потребує персональної комунікації. Про це, зокрема, згадує у своєму посланні «Соціальні мережі: портали істини та віри, нові простори для євангелізації» Папа Бенедикт XVI, коли зазначає, що нові медії можуть єднати християн з різних куточків світу, особливо там, де вони почуваються в ізоляції, а тому виробити систему контактів, духовної спільноти [121]. Підтвердження цієї важливості спілкування – у публікації для сайту «Духовна велич Львова» священника Української Православної Церкви Київського Патріархату о. Євгена Заплетнюка, який вважає, що соціальні мережі є найкращий з можливих інструментів, щоб проводити місіонерську роботу, організовувати поза церковним служінням, тримати постійний зв'язок не тільки зі священником, але й з кожним членом християнської спільноти зокрема [113].

Якщо у соціальних мережах українське духовенство більш-менш активне, то блогосфера для багатьох виглядає непізнаваною можливістю ще більш ефективної комунікації. Наприклад, у сусідній Польщі, де автори блогів, як вважається, мають у суспільстві авторитет і популярність, не меншу, ніж штатні журналісти чи дописувачі ЗМІ, є спеціальні сайти з переліком лінків на блоги популярних священників чи єпископів, наприклад, на www.kaplani.com.pl. Проте блоги духовенства розташовані не на офіційному сайті Церкви, а на blogspot.com, blog.onet чи на тематичних ресурсах. В Україні духовенство дуже рідко використовує окремі платформи для створення дописів. Прикладом активного ведення блогу на платформі blogspot.com є блог о.Олега Кобеля (УГКЦ) [18] чи о. Михайла Димида (УГКЦ) [19], протоієрея Георгія Коваленка (УПЦ МП) [20]. Виявляємо окремі веб-ресурси, наприклад, сайт «Помісна Церква» о. Євгена Заплетнюка (УПЦ КП), або публікацію блогів на спеціалізованих ресурсах.

Наприклад, греко-католицьке і римо-католицьке духовенство має змогу публікувати дописи на сайтах «Credo» чи «Дивенсвіт»; представники і католицького, і православного духовенства також використовують відеоблоги на Google+ чи Youtube, також подкасти проповідей чи духовних наук на ex.ua,

окрім того, духовенство використовує міжконфесійні платформи (РІСУ чи «Духовна велич Львова»).

Ці платформи, на наш погляд, по-перше, дають, можливість спілкуватися неформально, на відверті теми, які не завжди можна сказати вголос. По-друге, блоги є продовженням праці у храмі, оскільки основні теми публікацій священників присвячені елементам християнського життя, роздумам про Богослужіння, на церковні проблеми. Тому можемо зробити висновок, що запропоновані тексти на цифрових платформах є пригадуванням того, чого духовенство не встигло або не мало часу сказати знову-таки у храмі. По-третє, присутність блогів духовенства – це зразок відкритої комунікації і руйнування можливих бар'єрів. Це, зокрема, важливо для порозуміння із сучасним суспільством, яке переживає свій часовий континуум в епосі Web 2.0 з можливим переходом у офрмат Web 3.0.

Важливо, що світські інтернет-ресурси також залучають до блогерів представників духовенства. Наприклад, о. Георгій Коваленко є одним із активних блогерів на сайті tsn.ua [141]. Це підтверджує тезу, яку ми висловлювали вище, наскільки важлива суспільству присутність Церкви у соціальних мережах і блогосфері, адже залишається певне коло запитань, на які компетентно зможе відповісти саме священник.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо висловити такі позиції:

- по-перше, соціальні мережі та блогосфера – важливі інструментарії для більш ефективної комунікації між Церквою та суспільством;
- по-друге, спілкування через мережу має містити певну серединність між реальним та віртуальним спілкуванням, окрім того, використовувати позитивні важелі мереж.
- по-третє, необхідно розвивати присутність духовенства у блогосфері та на платформах соціальних мереж для творення продуктивного діалогу у громадянському суспільстві. Це зближуватиме учасників діалогу і руйнуватиме стереотипи.

Висновки до розділу 1

Комунікаційний вимір взаємодії Церкви та суспільства у нових медіях містить внутрішній і зовнішній аспекти. Внутрішній – це глибинне осмислення соціально-психологічних чинників, унаслідок особистого сприйняття основних меседжів релігійного середовища, так і зовнішній – сприйняття Церкви через суспільні трансформації і візії. Цей імідж вдало диспонує у контексті нових медій, тому з розвитком цифрового суспільства саме такий формат комунікації дедалі більше цікавий для наукових досліджень.

Західні дослідники стверджують, що ефективність цієї комунікації через платформи нових медій та традиційних ЗМІ залежить від готовності окремого суспільства брати участь у цьому дискурсі, зважаючи на особливості соціуму, ментальні особливості та релігійну специфічність. Зосереджуючи свою увагу на присутності релігійної проблематики у загальному медійному просторі, вони пропонують розглянути основні позиції релігійних громад та духовних лідерів, їхньої комунікації із представниками державної влади та суспільством.

Ми проаналізували поняття «дискурсу» та «діалогізму», розглянули їхнє семантико-історичне значення. Один із основних елементів нашого дослідження – аналіз процесу діалогізму, в основі вивчення якого є діалог. Комунікація між Церквою та суспільством у мережі – це система різноманітних діалогів і комунікаційних вимірів, особливо у контексті суспільно-політичних подій. Тому зосереджуємо увагу, як відповідно змінювалися комунікаційні стосунки з іншими сторонами полілогу. Наприклад, на тлі подій Євромайдану, у межах комунікації «Церква – влада», основні концепти діалогу змінювалися відповідно до ідейної конотації влади, адже через контент нових медій простежували одну модель комунікації між християнськими Церквами і владою президентства Віктора Януковича і бачили зовсім інші стосунки сторін діалогу після зміни влади. Проте таку модель не можна накласти на комунікацію всіх українських Церков, адже деякі з них були активними суб'єктами у формуванні цього дискурсу, висловлювали власні позиції.

Зважаючи на це, варто виокремити особливе виявлення дискурсу у медіях з метою формування певних комунікаційних позицій. На наш погляд, варто розглядати не лише зовнішні форми певних дискурсів у комунікації між Церквою та суспільством через платформи нових медій, але і водночас аналізувати ці смисли. Окрім того, ми проаналізували напрацювання Церкви у творенні медійних дискурсів, окреслили основні позиції щодо розгляду соціальної проблематики та позиціонування Церкви у нових медіях, зокрема на основі блогів та акаунтів у соціальних мережах навели приклади присутності українського духовенства у мережевому просторі. Виявили, що присутність представників церковної ієрархії – незначна, чимало священників та єпископів звертаються до моделі традиційної комунікації – з амвону.

Наводимо приклади блогерів і активних користувачів соціальних мереж серед духовенства, проте цих зразків не так багато. На наш погляд, така нечисленна присутність засвідчує внутрішню специфіку українського соціуму, на який мало значний вплив радянське атеїстичне виховання, за якого консерватизм і закритість були основними характеристиками комунікації. Зазначаємо про важливість формату моделі діалогізму. По-перше, такий формат зближує, отже, стирає бар'єр недовіри однієї сторони стосовно іншої; по-друге, презентує суспільству Церкву як активного учасника комунікації, відкритого, незаангажованого, схильного до дискусії; по-третє, для Церкви таке спілкування є новим типом євангелізації

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ДІАЛОГУ «ЦЕРКВА–СУСПІЛЬСТВО» ЧЕРЕЗ ПЛАТФОРМУ НОВИХ МЕДІЙ (2000–2015)

Нові медії відкривають можливість інтерактивної і живої комунікації. Сьогодні на платформах інтернет-майданчика відбувається аналіз багатьох суспільних явищ, серед яких — осмислення іміджу Церкви, де представники духовенства беруть активну участь у комунікації між духовенством Церкви та різними сегментами суспільства. Нові медії є ефективними інструментами у конструюванні суспільно-політичних явищ, адже інколи перші світлини та рефлексії з події з'являються у Фейсбуці, Твіттері, Інстаграмі. В українському суспільстві Церква та і загалом релігійне середовище було і є важливим тлом для внутрішньо- та зовнішньосуспільних дискурсів. Це, зокрема, простежується у знакових для держави суспільно-політичних явищах – Помаранчевій революції (2004–2005), подіях Євромайдану (2013–2014), російсько-українській війні на сході країни (з 2014 року). Саме ці події, на наш погляд, представили іншу модель Церкви як активного і самобутнього каталізатора процесів, продуцента духовних цінностей суспільства.

2.1. Комунікаційний дискурс «Церква–влада–суспільство» у контексті нових медій: подання дискурсу до подій Євромайдану

Простежуємо модель діалогу у рамках комунікаційного трикутника «Церква–влада–суспільство» у візіях нових медій. Часова тяглість дослідження цього діалогу – починаючи із 2000 року. Для того, щоб зрозуміти, які у ньому відбуваються взаємозв'язки, варто розглянути кожен із сторін комунікації. Найбільш ключовими, на наш погляд, є 2004 рік та дворіччя (з 2013 до 2015), оскільки зміни і колізії всередині суспільства зумовили розглянути діалог ключових суспільних інституцій і з суспільством, і у межах аналізованої структури. Останні соціологічні опитування за 2013 рік доводять, що українці найбільше довіряють Церкві. Відповідно до висновків опитування, лише три

соціальні інституції користуються довірою громадян: Церква (баланс довіри–недовіри становить +50%), ЗМІ України (+24,5%), Збройні сили України (+11%) та дещо переважає довіра у ставленні до громадських організацій (+3%). Всі інші соціальні інституції мають негативний баланс довіри–недовіри: Верховна Рада України (–60,5%), суди (–56%), політичні партії (–52%), уряд України (–49%), міліція (–47%), банки (–44%), прокуратура (–43;), Президент України (–43%), Конституційний суд України (–38%), Служба безпеки України (–14%), місцева влада (–5%). Такі висновки загальнонаціонального опитування, проведеного наприкінці травня фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» і соціологічною службою Центру Разумкова [168].

Важливо, на наш погляд, зосередити увагу на політичних подіях цього часового проміжку, щоб розглянути загальну модель і проаналізувати комунікаційну схему між Церквою та владою.

Суспільно-політичні веб-ресурси 2004 року, які писали про позицію Церкви з приводу Помаранчевої революції, акцентували на політичних симпатіях представників певних конфесій з приводу подій в Україні. Наприклад, у матеріалах сайту Релігійно-інформаційної служби України читаємо про явну підтримку РПЦ кандидата у президенти Віктора Януковича. Адже тодішній Патріарх РПЦ (Алексій II) звернувся до українців «припинити конфронтацію і дати можливість працювати здоровим силам на благо держави» [57]. Під час Помаранчевої революції, на думку відомого релігієзнавця Віктора Єленського, Церква була можливістю для різних політичних таборів розділяти своїх прибічників, проте Майдан змінив цю парадигму: «Під час президентської кампанії–2004 крихкій релігійній рівновазі належало пройти випробування «дестабілізаційним сценарієм». Країну намагалися поділити, не востаннє – за лініями релігійного поділу. Команда «єдиного кандидата влади» розглядала релігію як ресурс мобілізації «своїх» проти «чужих» і як ефективний пропагандистський й організаційний механізм. Але у дні Майдану цьому механізму протистояв вже не інший, можливо інакший, але все ж таки

церковний чи міжцерковний механізм, а релігія як символічний простір, де відбувається вихід за межі буденності й запит вищої справедливості. Тоді здалося, що релігія здатна бути серйозною консолідуючою і, не в останню чергу, націєтворчою силою не через проведення демаркаційних ліній, а звільняючи політику від цинізму й надаючи їй ціннісного й морального виміру» [57].

Варто зазначити, що у моделі 2004 року Церква у комунікації з владою продемонструвала підтримку народу, зокрема на прикладі дій духовенства УПЦ КП, УАПЦ, УГКЦ, РКЦ. За свідченнями соціологічного опитування Центру Разумкова, рівень довіри до Церкви під час Помаранчевої революції помітно зріс. На думку соціологів, визначальним чинником збільшення рівня довіри є комунікація Церкви та держави, тобто позиція-реакція стосовно процесів, які відбуваються. Загалом від 2005 до 2012 року діалог між владою та Церквою був помітно стабільним. Результати досліджень подані в таблиці 2.1.

Загалом опитано понад 2 тисячі респондентів віком від 18 років у всіх областях України, зокрема у Києві та Криму. Порівняно з дослідженнями Центру у 2000 році, виявляємо, що рівень довіри до Церкви серед українців знизився. Зокрема, у липні 2000 року частка українців, які повністю довіряли Церкві, становила 33,7%, частково – 29,4%, не довіряли взагалі – 14,9% і скоріше недовіряли 14,3%. Ще 7,7% респондентам складно було відповісти на запитання «Чи довіряєте Ви Церкві?». Різниця довіри становила 11,5% [168]. Ці результати дають можливість детальніше проаналізувати візію іміджу Церкви суспільством у 2004 році, що примітно впливає на саме дослідження.

У 2012 році у загальній парадигмі діалогу «Церква–влада» виявляємо деякі точки непорозуміння. Хоча у таблиці загалом не видно змін у цифрі довіри, проте цю недовіру можна було виявити у межах дискурсу нових медій. Маємо на увазі передвиборчу кампанію 2012 року.

Таблиця 2.1

Таблиця результатів соціологічного дослідження

	Повністю довіряю	Скоріше довіряю	Скоріше не довіряю	Повністю не довіряю	Важко відповісти
Бер.13	22.5	41.3	14.4	11.8	10
Вер.12	28.1	37.2	12.1	12	10.6
Грг.11	30.1	38.8	13.1	7.4	10.6
Кві.11	32.1	38.9	13.8	6.6	8.5
Жов.09	25.1	40.9	11.9	11.7	10.3
Лип.09	33.1	35.6	10.5	10.1	10.7
Бер.09	29.7	34.6	11.8	12.8	11
Грг.08	26.2	36.8	13.2	10.5	13.4
Чер.08	26.3	33.7	13.2	11.8	14.9
Кві.08	26.5	33.9	13.4	9.1	17
Бер.08	27.4	39.1	12.7	6.7	14
Лют.08	32	35.1	13.1	7.2	12.6
Грг.07	30.8	35	12.4	11.1	10.6
Вер.07	26.7	34.4	13.3	13.4	12.1
Кві.07	24.5	39.7	12.7	8.9	14.2
Бер.07	31.2	36.1	13.9	8.8	9.9
Лют.07	23	36.7	15	9	16.3
Грг.06	27.8	32.5	15.2	10.7	13.9
Жов.06	25.7	35.2	14.5	12.2	12.5
Вер.06	29.7	33.8	13.1	13.2	10.3
Гра.06	26.4	33.2	16.7	10.5	13.3
Лис.05	26.3	33.7	13.2	11.8	14.9
Жов.05	22.9	33.3	17.8	11.6	14.4
Сер.05	23.5	35.8	16	10.6	14.1
Лют.05	29.9	31.2	14.9	12.7	11.2
Грг.04	31.1	29.7	14.5	14	10.7
Жов.04	30.8	31.6	12.2	12.4	13.1
Вер.04	25	31.9	19	11.3	12.8
Чер.04	21.7	34.5	17.4	13.4	13
Бер.04	28.2	32.1	16	15.9	7.8
Лют.04	24	33.5	18.6	12.7	11.1
Грг.03	28	33.5	14.9	12.9	10.7
Вер.03	27.3	28.9	13.3	17.5	13
Сер.03	25.3	32.6	13	17.7	11.4
Чер.03	33	29.2	12.8	15.6	9.4
Кві.03	29.4	33.2	12	14.3	11.1
Бер.03	25.1	33.7	14.1	16.9	10.2
Лют.03	27.2	30.1	14.5	17.7	10.5
Грг.02	27.9	32	14.9	16.4	8.8

Продовження таблиці 2.1

Лис.02	30.9	30.9	14.4	14.4	9.4
Жов.02	28.8	32.4	12.1	17.8	8.9
Вер.02	24.8	30.4	14.5	20	10.3
Сер.02	25.4	32.4	15.6	16.2	10.4
Чер.02	30	30	15.4	15.9	8.7
Гра.02	26.8	33	14.6	16	9.6
Бер.02	27.8	33.4	12.9	15.9	10
Лют.02	29.9	29.7	15.4	14.2	10.7
Січ.02	28.1	29.5	14.6	16.9	10.9
Грг.01	31	29.6	11.6	15.7	12.2
Жов.01	29.4	28.6	14.1	16.4	11.5
Чер.01	28.6	27.5	13.2	17.5	13.2
Гра.01	30	32.2	14.2	14	9.6
Лют.01	29	33.8	11.5	15.8	9.9
Грг.00	30.6	33.8	14.3	14.5	6.8
Лип.00	33.7	29.4	14.3	14.9	7.

З позиції громадських організацій українська передвиборча кампанія 2012 року містить чимало порушень: зловживання адміністративним ресурсом, підкуп виборців та інші відхилення від виборчого законодавства [126]. Проте подібні казуси трапляються майже на кожних перегонах, тому такими підходами практично нікого не вдасться здивувати. Ми вирішили зосередити увагу на найбільш поширеній тенденції парламентських виборів 2012 року – агітації через Церкву. За свідченнями українських науковців, навіть через певні кризи і колізії у суспільстві довіра до Церкви не зменшується, а навпаки збільшується [169]. Натомість дедалі більше українців розчаровуються у політикумі. У інтерв'ю для «Голосу Америки» директор Релігійно-інформаційної служби України Тарас Антошевський зазначив, що «політики все більше втручаються у релігійне життя, намагаючись використати його у своїх цілях» [180]. Варто зауважити, що порушена проблема зачепила майже всі конфесійні спільноти України.

Дослідниця Марина Довженко у моніторингу світських ЗМІ для РІСУ у частині «Церква і вибори» навела приклади не лише агітації за майбутніх

депутатів «із проповідальниці», але і використання «власного службового становища», на зразок отця Григорія Большакова (УПЦ КП) – балотувався на одному із виборчих округів міста Києва, – який рекламував себе на стінах храму, у якому служить [51]. Предстоятель УПЦ Митрополит Київський і всієї України Блаженніший Володимир зазначив у своєму офіційному Розпорядженні, що вважає неприйнятною передвиборчу агітацію серед духовенства. Проте на сайті «Лівий берег» зазначено інформацію про те, що Одеський митрополит Агафангел благословив місцевого кандидата у депутати Руслана Боделана [110].

Проте протягом передвиборної агітації у 2012 році найбільшого «депутатського рейду» зазнала УГКЦ. У публікації від 3 вересня 2012 року на сайті «Вголос» розмістили інформацію про привезення мощей блаженних Омеляна Ковча та Петра Вергуна за сприяння кандидата у депутати Ігоря Васюника [54]. А вже 4 вересня на ресурсі «Лівий берег» з'явилася інформація про агітацію священників УГКЦ у Золочеві та Миколаєві на підтримку кандидата Тараса Батенка [160]. Окрім того, під час кампанії мали змогу побачити білдборди, календарики прощі до Зарваниці, організованої кандидатом Ярославом Дубневичем.

Вважаємо, що відповіді на вищезазначені дії мають кілька аргументів. По-перше, жителі Західної України завжди висловлюють високий рівень довіри до Української Греко-Католицької Церкви. По-друге, ще один слабкий аспект галичан - тяжіння до національної ідеї. Оскільки діяльність УГКЦ співзвучна із утвердженням українського, на цьому підґрунті кандидатам вигідно також пропагувати власні ідеї, серед яких стратегічно – «сильної і соборної України».

Звісно, що подібні випадки не могли реакцію бути проігноровані Предстоятелем Церкви. У мережі Youtube розміщено інтерв'ю із Главою і Отцем УГКЦ Блаженнішим Святославом (Шевчуком) у рамках програми «Вечір з Миколою Княжицьким», а на сайті медіаресурсу УГКЦ опубліковано розмову із архієпископом-емеритом, Блаженнішим Любомиром (Гузаром). В інтерв'ю для ТВі Блаженніший Святослав засуджує підкуп кандидатами

виборців. Блаженніший виводить концепт «корупції душі», що презентує через такі вчинки духовне роздвоєння людей [14]. Блаженніший Любомир (Гузар) висловлює думку про те, що така позиція майбутніх народних обранців – пережитки радянського минулого. Блаженніший не заперечує священикам дякувати певним кандидатам, які демонструють своє меценатство для Церкви, проте радить робити це після виборів [136].

Отже, через дії деяких священнослужителів Церква справді стала вигідним майданчиком для поширення агітаційних гасел, а проповідальниця – похвалою для кандидатів у народні обранці. Вважаємо, що головна причина – це не лише вигідне стратегічне і територіальне розташування Церкви чи ментальне сприйняття. На нашу думку, проблема стосується не лише релігійної, але й національної свідомості, у якій церковна інституція через пережитки радянського минулого не посідає чільного місця. Окрім того, подібне нелегальне взаємопроникнення політики у Церкву – наслідок правового незнання, адже у ст.35 Конституції України зазначено про відокремлення Церкви і релігійних організацій від держави.

Подія святкування 1025-ліття Хрещення Русі – одна із провідних тем цьогорічної внутрішньосупільної дискусії. На перший погляд, основний контекст святкування виходить суто з історичної парадигми, проте перебіг урочистостей у лоні різних конфесій ввібрав у себе різні конотації. Журналісти українських інтернет-ресурсів намагалися розглядати цю подію у політичному, культурному, релігійному діапазонах. Варто зазначити, що політичні мотиви інтернет-дискурсу через матеріали медій переважали первинний – релігійний контекст події. Запропонована проблема не була широко висвітлена у публікаціях дослідників. Серед моніторингу матеріалів лише ознайомилися із оглядом преси для веб-ресурсу Релігійно-інформаційної служби України від Марини Довженко [51].

У своєму посібнику із новинної журналістики німецький дослідник Зігфрід Вайшенберг звертається до праці «Громадська думка» Вальтера Ліппманна, у якій зазначено, що у свідомості людини є своєрідні шухляди, які

допомагають упорядкувати інформацію та й загалом сприймати дійсність, і лише стереотипізація, викривлений спосіб сприйняття реальності перешкоджають в упорядкуванні [29, с.29]. Натомість український дослідник Георгій Почепцов зауважує, що ще одним спотиканням у сприйнятті інформаційних процесів може бути саме очікування дій [138, с.201]. Отже, клішованість інформації, стереотипізація – це одні із чинників, які ввійшли в основу розвитку запропонованої проблеми.

Простежимо динаміку розвитку ювілейного святкування крізь призму інтернет-медій. Подію святкування 1025-ліття Хрещення відзначали двічі – 27–28 липня 2013 і 18–19 серпня 2013 р. Різні дати святкування відповідно розподілені до окремого святкування в Українській Православній Церкві та Українській Греко-Католицькій Церкві. Тому факт проведення урочистих заходів у різний час першопочатково виходив насамперед із суто релігійної основи, проте із входом у панораму соціальної комунікації, поширенням і обговоренням на майданчиках соціальних мереж, форумів, інших веб-ресурсів подія у внутрішньому медійному дискурсі втратила релігійну конотацію. На початку червня 2013 року прес-служба УГКЦ провела спеціальну прес-конференцію, під час якої відбувалося обговорення і подання пропозицій щодо візії проведення святкування. Глава УГКЦ, Блаженніший Святослав (Шевчук), закликав представників інших конфесій та релігійних напрямків долучитися до спільного відзначення ювілею [40]. Під час прес-конференції глава УГКЦ пояснив, чому греко-католики проводитимуть урочистості саме у серпні, також висловив занепокоєння щодо неформульованого станом на червень 2013 року офіційного плану заходів на державному рівні [15].

Натомість офіційне святкування розпочалось 24 липня. На підготовку до відновлення храмів до свята держава виділила 47 мільйонів гривень, про це повідомив під час прес-конференції 24 липня міністр культури України Леонід Новохатько, згодом ця цифра поширювалася на інтернет-платформах [108]. Напередодні запланованого візиту Патріарха Кирила у Мистецькому Арсеналі відкрили спеціальну мистецьку виставку «Велике і величне», приурочену 1025-

літтю Хрещення Русі. У репортажах на багатьох українських сайтах з'явилися фото з виставки, де глави та ієрархи провідних українських Церков схвально потискають один одному руки чи обнімаються [50]. Напередодні відзначення ювілейної дати українські ЗМІ повідомили про те, що на офіційні державні урочистості запрошений глава Російської Православної Церкви Патріарх Кирил та Президент Російської Федерації Володимир Путін. Тому після виставки у Мистецькому Арсеналі у постах та коментарях для соціальних мереж журналісти висловили надію, що святкування може відбутися зовсім по-іншому, ніж передбачалося напередодні.

Проте святкування 27–28 липня через моніторинг інтернет-медій мало політичний контекст. На сайті УНІАН знаходимо підбірку фото з Володимирської гірки. Журналісти поставили основний акцент винятково на політичних інтересах. На сайті з'явилася інформація про те, що звичайні прихожани Російської Православної Церкви не потрапили на урочистості, оскільки вхід на молебень був за спеціальними перепустками [195]. Не потрапили на святкування і глава УГКЦ – Блаженніший Святослав та Патріарх УПЦ КП – Філарет. Важливо, що духовенство та вірні Української Православної Церкви Київського Патріархату вирушили з окремою урочистою ходою вулицями Києва [70]. У підсумку політичний контекст святкувань подали сайти «Дзеркала тижня», «Українського тижня». На нашу думку, найважливіший акцент цієї події варто було поставити на діалозі між Церквою та суспільством. По-перше, журналісти, висвітлюючи ці події, наголосили на пишноті прибуття патріарха Кирила: на сторінках соціальних мереж та інформаційних агентств поширювали фото бронепοїзда, численної охорони і навіть непристойно дорогих марок айпадів православного духовенства. Проте лише у кількох публікаціях зазначено про вірних, які залишилися поза межами святкувань. Справжнє внутрішнє життя Церкви є тоді, коли є контакт із кожним вірянном; коли немає обраних, а всі рівні. За умов нівелювання цих принципів відбувається підміна понять, тоді, на нашу думку, Церква як суспільна інституція втрачає свій глибинний духовний зміст.

В аналізі моніторингу ми виокремили публікації, які розглядають 1025-ліття Хрещення Русі в історично-богословських координатах. На сайті «Української правди» опублікували статтю Богдана Червака [14], а на інтернет-ресурсі «Коментарі» з'явився матеріал Дмитра Качура про порівняння двох візитів – Патріарха Кирила та Папи Франциска. Ми також порівнювали візити глави РПЦ в Україну та Папи Римського до Ріо-де-Жанейро на Всесвітній день молоді для нашого блогу на сайті «Дня» [80]. Вважаємо, що зустріч Папи Франциска із молоддю у Бразилії за своїм перебігом – прямо пропорційна офіційним заходам перебування Патріарха Кирила в Україні.

Католицька Церква святкує Всесвітній день молоді кожних три роки. Варто зазначити, що локація проведення заходу — різна, тобто щоразу обирають інше місто, куди з'їжджатиметься молодь із усього світу. У 2012 році молодих паломників приймали в Ріо. Місце проведення заходу обрали дуже символічно, оскільки новий Папа народився і виріс в Аргентині, а тому він добре розумів потреби і настрої південноамериканської молоді. Приблизна кількість учасників, які прибули до найпопулярнішого міста Бразилії, становила півтора мільйона. Для Папи Франциска — це один із перших його закордонних візитів до своєї пастви. На сторінках міжнародних та українських сайтів можна було побачити фото, де Папа без охорони прогулюється Римом, благословляє дітей, омиває ноги в'язням, їздить у метро і навіть відмовляється носити нові спеціально пошиті черевики. Це моделює зовсім інший імідж Понтифіка та визначає вектор нової комунікації між Церквою та світовою громадськістю.

В одному з перших месиджів до християнського світу Папа зауважив, що недаремно обрав ім'я святого Франциска, адже Церква має бути спільнотою для бідних. Через те вже після інтронізації Папи у світових нових медіях з'являються світлини, на яких Папа провідує в'язнів, приймає на аудієнціях хворих і людей з особливими потребами. Проаналізуємо основні штрихи візиту понтифіка до Ріо.

Папа подорожує звичайним рейсовим літаком. В аеропорту його зустріла Президент Бразилії — Ділма Русефф. У своєму коментарі для журналістів мер Ріо-де-Жанейро, Едуардо Паес, зазначив, що Папа може робити все, що вважатиме за потрібне. У його розпорядку — не лише розмова з молоддю, а й в'язнями, жителями кварталів для зубожілих верств населення, нарко- й алкозалежними особами, політиками і спортсменами. Тому детальніший розгляд візиту Папи Франциска до Бразилії, на нашу думку, презентує іншу модель комунікації Церкви та її прихожан, де найбільша увага до бідних, диспонує на своєму тлі абсолютно відмінні стратегічні канали діалогу Російської Православної Церкви.

Підсумовуючи основні меседжі доєвромайданного дискурсу між Церквою, владою і суспільством, можемо зробити такі короткі висновки:

- по-перше, ключові події у розвитку суспільства, наприклад Помаранчева революція були і залишаються основними каталізаторами діалогу між Церквою та українцями;

- по-друге, суспільство висловлює готовність бути активним реципієнтом і продуцентом цього діалогу через нові медії, хоча відсоток довіри коливається, та все ж він залишається доволі високим;

- по-третє, релігійна мережева проблематика залишається під прицілом сенсаційності. Висловлюємо свою позицію на подіях, пов'язаних із святкуванням 1025-річчя Хрещення України, про які згадуємо вище.

- по-четверте, простежуємо вплив нових медій на підсилення дискусій, зокрема на прикладі святкування 1025-ліття Хрещення Русі через інтерактивні дискусії у коментарях «Української правди», «УНІАНу»; смисловим зіставленням епатажного святкування у Києві із відвидинами Папою Франциском Ріо-де-Жанейро під час світових Днів молоді, отже, презентація іміджу комунікації РПЦ і РКЦ (сайт «Дня»); поширення у соціальних мережах фото із кортежем Патріарха Кирила та внутрішніми декораціями на Володимирській гірці. Саме нові медії відкрили для обговорення ці події із

життя Церков, подали можливість для дискусії у суспільстві, спонукали аудиторію до небайдужості і соціальної активності.

2.2. Комунікаційний дискурс «Церква–влада–Євромайдан» та його вплив на розвиток діалогу між Церквою та суспільством

На наш погляд, події Євромайдану 2013–2014 років, а також висвітлення основних подій присутності Церкви під час війни на сході України 2014–2015 років, пропонують новий рівень комунікації між Церквою і суспільством. Розглянемо ключові етапи цього дискурсу.

Наприкінці вересня 2013 року відбулося засідання Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), ключовим питанням якого було обговорення євроінтеграційної стратегії. Представники конфесій та релігійних деномінацій представили відповідне звернення до суспільства [61]. Прерогатива євроінтеграції не означає протиставлення російській політиці, адже, на думку лідерів українських конфесій, необхідно розвивати дружні стосунки у обох напрямках – на схід і на захід. Проте найбільш вагомий комунікаційним канал між Церквою та владою віддзеркалили події Євромайдану. За майже півроку до Майдану в Україні відзначали 1025-ліття хрещення України-Русі, де у новомедійному дискурсі українське релігійне середовище виявило себе доволі різнобічно і скандально. Приклад – поширення на сайтах та у соціальних мережах фото із кортежем Патріарха Кирила, репортажів із «закритого» для своїх вірних святкування на Володимирській гірці духовенства УПЦ (МП) спільно з РПЦ [84].

Формування і удосконалення діалогу «Церква – суспільство» через комунікаційне тло Майдану можемо поділити на два періоди. Перший – реакція на студентські страйки щодо підтримки євроінтеграційних процесів, другий – після 30 листопада 2013 року. Проте за спрямованістю комунікації, на наш погляд, варто розглянути, крім цієї внутрішньої площини, ще і зовнішню, яка визначається сферою церковної дипломатії. Про періоди внутрішнього полілогу

ми, зокрема, зазначали у публікації «Церква і європейський вектор» та «Євромайдан «у» храмі» [див.додаток Б].

Події 30 листопада 2013 року продемонстрували дещо інший вимір полілогу – представники українських конфесій фізично перейшли на Майдан, підтримавши протестувальників. Наприклад, у коментарі Блаженнішого Любомира (Гузара), архиєпископа-емерита УГКЦ зазначено: «Молодь це все почала, відчула й зрозуміла, що треба діяти. Я відчув, що її треба привітати. Слід визнати, що молоді люди зробили щось дуже добре. Було дуже багато негарних жестів з боку влади, а вони все ж витримали це й маніфестують далі. Тут розходиться про одну річ (я так це бачу): молодь не «проти» чогось, а «за» зміни в Україні. Дехто думає, що це — заклик до Європи, немовбито рай на землі, але це не так. Студенти висловили бажання стати ближче до Заходу головню тому, щоб перевести мудрі й виважені зміни в українській системі життя. Мені подобається цей виважений підхід. Дехто каже: «Європа й Україна», але це неправильно, є Західна Європа й Україна. ЄС — це не вся Європа. В підсумку ми побачили чудовий жест молоді. Не хочу применшити вкладу дорослих, які підтримали молодших, щоб змінити країну» [30].

Окрім того, на таких платформах, як РІСУ, «Громадське.ТБ», а також на основі платформ іноземних традиційних медій, продукт яких вийшов на новомедійний дискурс, аудиторія мала змогу прочитати й осмислити реакції. Зауважимо, що Євромайдан в Україні підтримали УГКЦ, УПЦ КП, УАПЦ та РКЦ, а також протестантські спільноти. На нашу думку, кожна із українських Церков має представників із духовенства, які були, за нашими спостереженнями, ключовими медіацентрами, медіакомунікаторами подій: УГКЦ – Блаженніший Святослав (Шевчук) [65], Блаженніший Любомир (Гузар) [13], владика Борис (Гудзяк) [66]; УПЦ КП – Патріарх Філарет [130] та диякон Іван Сидор [48]; УПЦ – протоієрей Георгій Коваленко. Зокрема, це помітно у соціальних мережах, де з допомогою інструментарію інтерактивності користувачі поширювали відео із зверненнями духовних лідерів, коментували їх.

Перший ефективний щабель комунікації між Церквою та суспільством у реальному та віртуальному дискурсі розпочався після подій 30 листопада, коли протестувальники знайшли сховок у Михайлівському соборі. Фото із Михайлівського собору стали найпопулярнішими в українських соціальних мережах, а також поширені у всесвітньо відомих ресурсах – передовиці найвпливовіших видань, сайти інформагенцій.

Основні меседжі духовних лідерів знаходимо на таких платформах, як РІСУ, «Громадське.ТБ», «Еспресо TV», «Credo», світських українських веб-ресурсах, а також на основі платформ іноземних традиційних медій, продукт яких вийшов на новомедійний дискурс, аудиторія мала змогу прочитати і осмислити реакції. Через контент нових медій аудиторія мала можливість пережити ці суспільні події мультимедійно, Майдан як мультимедійна історія – через фото, аудіо, стрімінги, коментарі у соціальних мережах. І Церква мала свій особливий імідж у цій мультимедійній історії. Зрештою, інструментарій нових медій спричинив до того, що комунікація між Церквою і суспільством на основі подій Євромайдану була різнобічною, багатоформатною, отже, нестандартною і неповторною, ніж у розрізі традиційних ЗМК, оскільки представляла колективне і діалогічне осмислення подій.

Початок діалогу під час Майдану виявив громадянську позицію Церкви, отже, солідарність із народом. Безумовно, що підтримка Церквою вимог суспільства виявила суперечність у діалозі із тодішньою владою. 13 січня 2014 року до Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава надійшов лист від Міністерства культури України з проханням припинити служіння духовенства цієї Церкви на Майдані. Для багатьох журналістів та богословів ця подія стала свідченням тиску на Церкву як інституцію з боку влади. Під час прес-конференції Блаженніший Святослав зазначив, що «Церква — сегмент громадянського суспільства, тому вона там, де народ» [16].

Важливо, що після цих подій офіційний сайт УГКЦ, а також сайти інших єпархій Церкви, потрапили під дос-атаку, крім того, відбулися акції під стінами Патріаршого Собору (згідно з джерелами, учасники цієї акції — радикально

налаштовані організації УПЦ, діяльність яких не благословенна предстоятелем, але інспірована деякими архієреями), а також біля храму св. Миколая на Аскольдовій могилі. Основна вимога першої акції — припинення політичної діяльності УГКЦ, іншої — повернення храму. «Годі зрозуміти усі правдиві і мнимі схеми, які застосовують для розділення, адже їх дуже багато. Не варто бути наївними. Здається, що роблять різноманітні зусилля, аби ослабити національну солідарність. Сам Майдан, міжконфесійне зближення, яке відбулося серед мирян і душпастирів, є сильніше від будь-яких спроб їх роз'єднати», — зазначив у ексклюзивному інтерв'ю для «Дня» єпископ єпархії Святого Володимира УГКЦ у Парижі, Преосвященний владика Борис (Гудзяк) [83]. Зважаючи на ці події, можемо стверджувати, що частина українських Церков засвідчила свою конституційну автономність і самостійність.

Вище ми зазначили про зовнішній вимір комунікаційної тріоди, про це, зокрема, свідчить участь Блаженнішого Святослава (Шевчука) та Патріарха Філарета у 62-му Національному молитовному сніданку. Традиція проведення молитовних сніданків розпочинається з 1953 року. Відтоді політична еліта США запрошує у перший четвер лютого бізнесових, політичних чи громадських лідерів з понад 140 країн світу. «Ця зустріч є тим часом, коли ми можемо забути про наші розбіжності і намагатися побудувати та зміцнити відносини за допомогою нашої любові до Бога і піклуватися одне про одного», — зазначено в офіційному запрошенні [41]. У рамках офіційних зустрічей із політичною елітою США Блаженніший Святослав та Патріарх Філарет знайшли можливість висловити позиції Церков та релігійних організацій у медіа. Зокрема, на наш погляд, варто поміркувати над інтерв'ю духовних лідерів для української служби «Голосу Америки».

У розмові із журналістами служби Патріарх Філарет спочатку нагадав американській спільноті про історію зародження Євромайдану і студентський каталізатор мирних протестів. На думку Святійшого, коли пригадати передісторію подій, можна дійти тієї думки, що саме народ — ключовий каталізатор протестів, оскільки початки студентських акцій були цілком

аполітичними. «Народ — непереможний. Те, що ми спостерігаємо на Майдані, свідчить, що його зламати не можна, адже народ — це сила!», — зауважив Патріарх Філарет [132]. Крім того, у розмові було згадано про те, що Патріарх Філарет відмовився від президентської нагороди та проведення урочистої академії до 85-річчя. На що Патріарх відповів, що Церква повинна завжди бути з народом. Про важливість візиту духовних лідерів до Вашингтона акцентував також і Блаженніший Святослав. На його думку, ситуація, яка відбувається в Україні, має зачіпати кожного американця, оскільки є загроза втрати демократії у Східній Європі.

Блаженніший зазначив, що Церкви та релігійні організації в Україні виступили посередниками миру між владою та суспільством, зокрема через участь у круглих столах. «Ідея круглого столу — дискредитована в Україні. Не хотів би нікого ображати, проте це зоркестроване шоу... Я вийшов з останнього круглого столу, коли хтось із присутніх почав ображати моїх вірних, а також тих людей, які стоять на Майдані», — акцентував Блаженніший Святослав. Нагадаємо, після проведення одного із перших круглих столів, у інтерв'ю для «Эхо Москвы», Блаженніший Святослав також висловив неефективність такої моделі перемовин, називаючи такий процес «набором монологів» [184].

Позиція Української Православної Церкви (Московського Патріархату), яку мали можливість аналізувати впродовж подій Майдану, у розрізі нових медій – виглядає, на наш погляд, доволі двобічно. У телемарафоні для ТВі протоієрей Георгій Коваленко, прес-секретар УПЦ, зазначив, що підписання Угоди про асоціацію не здатне вповні нас змінити, потрібно займатися вдосконаленням внутрішніх процесів [160]. Цю ж позицію повторив отець на Майдані під час віча 15 лютого 2013, опираючись на позицію Блаженнішого Володимира (Сабодана) [55]. Зазначимо, що коментарів про те, як розгортаються події і загалом оцінок дій влади з боку УПЦ майже не було. На нашу думку, висловлені думки були надто поміркованими і не відповідали вповні поставленим запитанням.

Ще один аргумент на підтвердження цієї тези – у блозі французького православного богослова Антуана Аржаковського [3]. Варто взяти до уваги традиційні різдвяні інтерв'ю журналістів «5 каналу» з Блаженнішим Святославом [170], Патріархом Філаретом [182] і протоієреєм Георгієм Коваленком [183], і згодом розмістили на ютуб-каналі і у соціальних мережах. У них – подання глибокої візії кожної конфесії того, що відбувається у країні.

Вагомо, що у рамках цих подій не можемо не згадати про заочний конфлікт у межах УПЦ між намісником Києво-Печерської Лаври, митрополитом Чорнобильським і Вишгородським Павлом та прес-секретарем Володимир-Волинської єпархії УПЦ о. Віктором Мартиненком. Після святкового Богослужіння з нагоди відзначення Дня Соборності України за участю Президента України владика звернувся до Віктора Януковича: «Сьогодні ви несете важкий хрест, тому Церква з вами так, як Симон Киринейський допомагав нести хрест Христові на Голгофу» [35]. Після того, як медіа розповсюдили цю заяву владика, о. Віктор написав на своїй сторінці у соціальній мережі Фейсбук: «Я не знаю, чи точно ЗМІ передають слова митрополита Павла, сказані сьогодні Януковичу, але те, що наші церковні ресурси розміщують інформацію про «молитву» тих потвор, і їхні відвідини Лаври — це спонукає мене до глибокого сорому. Сьогодні спілкувався з багатьма своїми друзями — простими волинськими священиками — від усіх чув слова обурення». Потім священик попросив «цілувати у зад» персонально, а не від імені всієї Церкви. Через кілька днів після медіаконфлікту о. Віктор поширив у ЗМІ інформацію про те, що після скандального посту у Фейсбуці владика Павло зателефонував до отця, облив його брудом і погрозами, а тоді прокляв.

Водночас із цим скандалом у соціальних мережах найбільш популярною була світлина трьох монахів із Десятинного монастиря Української Православної Церкви — отців Мельхиседека, Гавриїла та Єфрема. Вони стояли стіною між протестувальниками та загонами «Беркута», тримаючи у руках ікони та хрест, і закликали до миру. Згодом у своєму зверненні на офіційному

сайті керуючий справами УПЦ митрополит Бориспільський і Броварський Антоній заявив: «Ми схвалюємо цей вчинок простих ченців, які за покликом власної християнської совісті вийшли до епіцентру протистояння та звернулися до людей зі словом Євангелія. Господь закликає нас до миру та злагоди» [100]. Зважаючи на запропоновані аргументи, можемо підтвердити вищенаведений аргумент, що у своїх судженнях УПЦ має дві позиційні сторони: одна частина духовенства, яка перейшла на бік протестувальників; інша – яка відверто чи латентно підтримує владу або ж займає нейтралітет.

Зовсім інші меседжі представила УПЦ після подій 18–20 лютого. 22 лютого на офіційному веб-ресурсі УПЦ КП опубліковано звернення Священного синоду щодо необхідності невідкладного подолання розділення Православної Церкви в Україні.

Питання творення Єдиної Помісної Церкви у рамках українського міжконфесійного простору не є новим. У справі єдності церков київської традиції було кілька спроб об'єднати церкви-спадкоємиці Володимирового хрещення. Наприклад, ініціатива президента Віктора Ющенка об'єднати українське православ'я 2008 року через підпорядкування Константинополю. Була також «інклюзивна модель» єдності, запропонована главою УГКЦ Блаженнішим Любомиром, котру православні Церкви України категорично відкинули. Після перемоги на президентських виборах Віктора Януковича були активні спроби подолати внутрішньоцерковний розкол шляхом державного тиску і зняття з реєстрації неканонічних православних.

Із подібним зверненням духовенство УПЦ КП звернулося й до деяких ієрархів УАПЦ. Проте не було безпосереднього звернення до предстоятеля УАПЦ митрополита Мефодія, оскільки, на думку членів синоду, особиста позиція митрополита завжди заважала об'єднанню церков. «Нам потрібно шукати золоту середину між канонічністю і автокефалією. Я сам би не пішов на те, щоби довічно бути, як Київська митрополія, у повному підпорядкуванні Вселенського Патріарха. Але тимчасово – так. І це був би шлях до помісної

Церкви», – зазначив в інтерв'ю для РІСУ митрополит Львівський УАПЦ Макарій (Малетич) [103].

За результатами синоду УПЦ місцеблюстителем обрано владика Онуфрія, митрополита Чернівецького та Буковинського, а також створено спеціальні комісії із діалогу з УПЦ КП та УАПЦ [86]. Також Церква презентувала свою особистісну громадянську позицію у рамках військового вторгнення у Криму. «Всі священники нашої Церкви — громадяни України. Я також голосував за незалежність України, робив це свідомо. На сьогоднішній день не збираюся бути громадянином іншої країни», — зазначив у студії «Громадського. ТВ» речник УПЦ (МП), протоієрей Георгій Коваленко [85].

З 29 серпня до 3 вересня 2015 року у храмі Святої Трійці в кварталі Пера Константинополя (нині Стамбул) відбувся Синаксис (Собор єпископів) Константинопольського Патріархату. Однією із важливих проблем було питання єдності Українського Православ'я. Стосовно вирішення цього питання відбулися наради Святішого Вселенського Патріарха Варфоломія із ієрархами УПЦ США і Канади, двоє із яких (владики Даниїл Зелінський та Іларіон Рудик) нещодавно були в Україні, де виступали в ролі посередників у об'єднавчих переговорах між УАПЦ і УПЦ КП. Під час цих нарад ієрархи УПЦ в діаспорі, зокрема, висловили свою думку, суть якої у тому, що проблемою для єдності Українського Православ'я є те, що одна із віток православ'я в Україні перебуває у складі Московського Патріархату. Також впродовж цих нарад була висловлена пропозиція стосовно того, що відновлення єдності Українського Православ'я може відбутись через входження православних юрисдикцій України під омофор Вселенського Патріарха. Про цей процес, зокрема, прочитуємо на акаунтах соціальних мереж владика Євстратія (Зорі), владика Дмитрія (Рудюка), які представляють УПЦ КП чи отця Миколи Данилевича, який є священником УПЦ.

Київський Патріархат, через офіційні звернення та дописи у веб-ресурсах, кілька разів заявляв, що статус митрополії, тим більше в складі Вселенського Патріархату для цієї Церкви є неприйнятним. УПЦ КП згодна лише залишатись

у тому ж статусі – автокефальної Церкви із предстоятелем у сані Патріарха. Все інше УПЦ КП не влаштовує. А Константинопольську Церкву-матір можна просити лише про канонічне визнання Київського Патріархату і тих, хто до нього приєднається, Помісною Православною Церквою.

Стосовно УПЦ МП, очевидно, що вона ніколи в повному складі не погодиться ні на автокефалію, ні на входження до Вселенського Патріархату. Принаймні такі думки можемо читати на акаунті о. Миколи Данилевича.

Отже у підсумку формат досліджуваного новомедійного полілогу можемо вважати успішним. Оскільки Церкви, а також релігійні деномінації фізично і ментально перейшли на сторону Майдану: присутність польової каплиці, священнослужителі поміж двома ворогуючими сторонами, акценти виступів у медіях суголосні із основними ідеями Майдану; Церкви як ініціатори збору необхідних засобів, а також притулок для протестувальників.

Аналізуючи генезис новомедійного полілогу «Церква– влада – Євромайдан», виділяємо такі особливості: Церкви ввійшли у цей дискурс із чіткими переконаннями у виборі євроінтеграційного спрямування. Проте основні меседжі духовних лідерів до комунікаційного тла Євромайдану, на наш погляд, не виокремлювались із загального контенту.

Переломна точка полілогу – 30 листопада 2013 року. Коли українські Церкви – в особі УПЦ КП – Патріарха Філарета та монахів Михайлівського Золотоверхого монастиря. Через активність, фізичну присутність, підтримку Майдану українські Церкви зруйнували стереотип щодо пасивності Церкви. У контексті подій 18–20 лютого, подій у Криму, Церква представила себе як сторона порозуміння і забезпечення миру. Тому гіпотетично цей діалог розвиватиметься успішно, оскільки сучасна українська влада адаптує сучасний комунікаційний феномен Церкви. Адже після обрання Верховною Радою спікер Олександр Турчинов, який водночас виконує обов'язки Президента України, зустрівся з главами українських Церков та лідерами релігійних деномінацій. Він запропонував Всеукраїнській раді Церков та релігійних організацій влаштовувати систематичні спільні зустрічі для обговорення

важливих державних питань [165]. І цей перебіг суспільного діалогу був ключовим для новомедійних дискурсів, адже у той момент деякі традиційні ЗМК виявилися під цензурою, із заборonoю говорити про Майдан і осмислювати ці події.

Конфесійні нові медії, світські веб-ресурси з релігійним тематичним контентом та суспільно-політичні ресурси, які пишуть про релігію, генерували основні шляхи діалогізму між Церквою та суспільством; відкривали обом сторонам-учасникам шляхи для порозуміння і об'єднання.

Підсумовуючи вищезазначене, робимо такі висновки:

- по-перше, Церква, тобто представники конфесій, які перебували на Майдані у час протестів, презентували себе як самостійний і водночас повнозначний компонент трикутника. Приклад – участь у вічах, телемарафонах, на інтернет-порталах, круглих столах. Така присутність Церкви у новомедійному дискурсі спричинила до візії Церкви як повноцінного учасника комунікації. До подій Євромайдану Церква також не була пасивною ланкою, проте впродовж останніх місяців авторитет духовних лідерів помітно зріс.

- по-друге, у рамках комунікаційних моделей Церква не повністю позбулася політичного заангажування. Проте політико-соціальна ситуація в Україні водночас спричинила до свідчення громадянської позиції Церкви.

- по-третє, полілог Церков між собою всередині цього комунікаційного трикутника виявив наболілі й не до кінця вирішені проблеми внутрішньоконфесійного життя, отже, визначив перспективу можливого порозуміння і єдності. Окрім того, події у Криму, зокрема залагодження військової ситуації у Балаклаві монахами УПЦ, а також спотворення цієї інформації кількома українськими інтернет-ресурсами свідчить про певні проблеми у власне сфері нових медій, а радше засвідчує глибинний ментальний стереотип ставлення до Церкви, спотворений не до кінця подоланим радянським атеїстичним фантомом;

- по-четверте, Церква стала повноцінним учасником зовнішньополітичних перемовин;
- по-п'яте, нові медії через функцію інтерактивності і зворотного зв'язку з аудиторією розвинули цей полілог у межах запропонованих дискусій.

2.3. Діалог між Церквою і суспільством у рамках капеланства на сході України: платформа нових медій

Швидкі і дещо несподівані події у суспільстві під час Революції Гідності спричинили до подальшого творення нової комунікаційної вітки між Церквою і суспільством. Після подій на Майдані розпочалася війна на сході України, отже, соціум потребував підтримки, лише тепер дещо в іншому ракурсі. Як і під час подій Майдану, так і впродовж загострення конфлікту на сході Церква спрямовує своє духовенство до підтримки військових. Згідно із даними сайту ТСН, у зону проведення антитерористичної операції відправляються близько 200 священнослужителів різних українських конфесій [10]. В українському суспільстві у мовному обігу з'являється поняття капеланства, тобто особливого служіння з певними соціальними сегментами. Проте варто зазначити, що це поняття не є цілком новим. Пригадаємо, що військові капелани були і у Січових Стрільців, і в УПА.

Напряма потреба військового капелана зумовили до виникнення нових дискурсів і на зовнішньому, тобто загальнодержавному, і у внутрішньоцерковному рівні. На світських сайтах журналісти порушують проблему відсутності інституту капеланства на державному рівні, адже всі ініціативи священників поїхати на схід – це винятково волонтерське прагнення. На сайті Агентства стратегічних досліджень подано досвід Інституту військового капеланства в країнах НАТО, особливо у США, де країна є поліконфесійною державою. Дослідник Юрій Кальниш пропонує ознайомитись із досвідом інших країн для порівняння із Україною [68]. У Збройних Силах США корпус капеланів є в кожному виді сил, де вони підпорядковуються відповідному начальникові штабу. Організація служби капеланів побудована за

командним принципом і відповідає політиці дій, розробленій у відповідних військових штабах для служби капеланів. Однак у всіх видах сил є головний капелан і його заступник, у них є штаби і підлеглі.

Усього ж у ВР США – близько 2500 офіцерів-капеланів (приблизно удвічі менше перебуває в резерві Національної гвардії), що представляють більш як 120 релігійних конфесій. У сухопутних силах США організація капеланів і їхня структура покликані забезпечити безпосередню релігійну підтримку на всіх рівнях організації військ. Наприклад, штатні капелани існують на таких рівнях: батальйону, бригади, дивізії, корпусу. Батальйонний капелан – капітан, бригадний – підполковник, а корпусної – полковник. В армії найменшим підрозділом, у який направляють капеланів, є батальйон. Головно один капелан призначається приблизно на 700 осіб [68].

Це значно менше, ніж в українській ситуації, коли один священик припадає на 8 тисяч військових [10]. 27 січня 2015 року на сайті Верховної Ради України опубліковано наказ «Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах» [107]. Про потребу військового капеланства на державному рівні розповів завідувач відділу з питань етнонаціональної політики, релігій та закордонних українців Секретаріату Кабінету Міністрів України Юрій Решетников на сайті «Українське військо», зокрема, зазначивши, що держава прямує до реалізації досвіду європейських держав-сусідів, де священик у війську підпорядкований Збройним Силам і водночас захищений соціальним пакетом [10].

Напередодні подання наказу на сайті ipress.com були опубліковані меседжі Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава (Шевчука), який зазначив: «При Міністерстві оборони існує так звана Пастирська рада, до якої входять представники різних конфесій. Опрацьована інструкція щодо капеланського служіння. Хоча ми ще не задоволені рівнем співпраці з міністерством, тому що де-факто всі наші капелани мають статус волонтерів. Поки лише один наш отець отримав статус учасника бойових дій» [98]. Тому можемо висловити гіпотетичне припущення, що реакції на законодавчому рівні з боку держави

щодо співпраці Церкви у подоланні війни на сході України, – крок назустріч і прагнення продуктивного діалогу.

У внутрішньому житті українського релігійного середовища капеланство у зоні антитерористичної операції сприяло творенню нових дискурсів, серед яких патріотичність чи ворожість певної релігійної спільноти щодо свого народу, а також воєнний період як можливість розвитку ідеї Помісної Церкви, про що ми вже згадували у попередньому підрозділі. Ці дискурси стають сегментом контенту нових медій. Насперед на платформі релігійних ресурсів дедалі більш популярною стає тема переходів парафіяльних громад УПЦ під юрисдикцію УПЦ КП. Відповідно у медіях формується імідж духовенства УПЦ на сході як таких, які підтримують і благословляють сепаратистів. Про це, зокрема, заявив Патріарх Філарет у розмові для сайту «Обозреватель» [129]. А на українських суспільно-політичних веб-платформах з'явилося фото, коли священник УПЦ благословляє відомого сепаратиста Ігоря Гірка [34]. На сайтах традиційних ЗМІ також під впливом цього іміджу чимало громад УПЦ переходять під юрисдикцію УПЦ КП.

Духовенство УПЦ КП називає цей процес переходом, а духовенство УПЦ – захопленням. На релігійному інтернет-ресурсі «Духовна велич Львова» ця тема осмислена крізь призму інтерв'ю з Патріархом Філаретом [131], єпископом Львівським і Галицьким УПЦ Філаретом (Кучеровим) [58] та з єпископом Харківсько-Полтавським УАПЦ Ігорем (Ісиченком) [90]. У матеріалах чітко подано основні меседжі конфесій щодо осмислення цієї проблеми і непорозуміння у загальному українському релігійному дискурсі. На сайті РІСУ є цінним коментування зовнішніх експертів. На сайті «УНІАН-Релігії» – подання дискурсу зі сторони УПЦ [36], загальний моніторинг проблеми є і на сайті «Релігія в Україні» [125]. Отже, у системі дискурсів світських та релігійних веб-платформ відбувається загальне нуртування дискусії щодо подальшого осмислення ідеї Помісної Церкви і творення дискурсу щодо розвитку ідеї єдиної Помісної Церкви, разом із заявами духовенства УАПЦ і УПЦ КП з прагненням об'єднатись [44].

Крізь призму аналізу різноманітних дискурсів, які вплинули на розвиток комунікаційного витка між Церквою та суспільством на тлі подій на сході, варто звернутися до образу українського капелана, який сформований на підставі контенту нових медій. По-перше, священник на сході – побратим та друг. На цю тезу, зокрема, налаштовують мікроблоги о. Андрія Зелінського та о. Степана Суса, священників УГКЦ, на особистому акаунті у Фейсбуці.

О. Андрій Зелінський наразі служить капеланом на передовій, живе разом із військовими, тому має можливість відчувати цей синтез цивільної і військової людини на тлі подій. Капелан може постійно перебувати у зоні бойових дій або бути координатором волонтерського руху, доставляти продовольство і спорядження на передову. Про це, зокрема, можна прочитати у фейсбук-повідомленнях отця Сергія Дмитрієва на його особистому акаунті. Священник УПЦ КП, який займається волонтерською діяльністю через створену благодійну організацію «Елеос-Україна», після тривалого служіння у зоні АТО, пропонує долучатись до волонтерства й іншим українцям. На основі відео про священника, який забирає тіла загиблих військових у сепаратистів на каналі Ютюб, капелан – це беззаперечний авторитет для обох ворогуючих сторін [133]. Окрім того, це наставник і духовний провідник, розрадник у важких ситуаціях, про що, зокрема, свідчить документальний фільм «Цінувати чоловічі сльози» Петра Дідули, який розміщений на каналі Ютюб [179].

Отже,

- по-перше, Церква у діалозі зі суспільством на основі воєнних дій надалі прагне розвивати комунікацію підтримки і супроводу;
- по-друге, через потребу військового капеланства держава та Церква переходять на новий і більш серйозний рівень комунікації, які входить у сферу відповідних законодавчих проєктів;
- по-третє, імідж священника у зоні бойових дій у внутрішньоцерковному вимірі веде до вирішення за давнених конфліктів і непорозумінь, до перспективи духовного єднання; у зовнішньому національному вимірі, через особистості військових священників, Церква

позиціонує свій авторитет, підтримку і співпрацю із суспільством у поверненні до мирного життя.

2.4. Основні точки порозуміння у комунікаційному векторі «Церква – суспільство» на прикладі біоетичних проблем: новомедійний погляд

У попередніх підрозділах ми аналізували основні моделі діалогу між Церквою і суспільством відповідно до реакцій на внутрішньосуспільні події, розглядаючи громадянина як члена соціуму, отже, – сегмента творення певних процесів. У цьому підрозділі розглянемо позицію Церкви що до соціальних проблем, які є важливими для суспільства через осмислення життя людини, етико-соціальних викликів і творення цих дискурсів через платформи нових медій.

Веб-ресурс «Credo» опублікував матеріал на основі досліджень проекту «Web listening» католицької мережі Alateia про те, які теми, пов'язані із життям Церкви, найбільше цікавлять користувачів в Інтернеті [72]. Виявилось, що онлайн дискусії стають інтенсивнішими, коли порушується тема одностатевих шлюбів, абортів і евтаназії, тобто спектр біоетичних проблем. Варто зазначити, що саме розуміння цих процесів окреслює етико-правовий вимір суспільства, адже підтримання і захист беззахисного ненародженого життя є ефективним індикатором, який визначає, наскільки соціум і державна влада готові до реальної підтримки й оберігання майбутніх громадян.

Розглянемо наукове осмислення абортів та статистики. За даними ВООЗ у світі щорічно здійснюють 53 мільйонів абортів. Наприклад, під час Другої світової війни загинуло 50 мільйонів осіб. Абортивна практика спрямована на знищення людського життя. Не є дивно, що вперше у світі аборт легалізували у більшовицькій Росії у 1920 році. Наказ Президії Верховної Ради СРСР від 5 серпня 1954 року кримінальну відповідальність вагітних за вчинення абортів було скасовано. Загальна світова статистика свідчить, що від 1977 року закони 35 країн були лібералізовані щодо абортів, а у 90-х роках ХХ століття близько 40 країн змінили свої закони на користь абортів [11; 20].

Загальний термін можливості переривання вагітності від 12 до 22 тижнів. Тепер розглянемо морально-духовне підґрунтя цього явища.

З огляду на моральні чинники розрізняємо такі види абортів:

- 1) Самовільний аборт або викидень. У цьому випадку, коли втрата плоду не є навмисною, жінка не порушує норм моралі; проте у протилежному випадку – все навпаки.
- 2) Аборт при позаматковій вагітності. Здебільшого у цьому випадку є не лише пряма загроза життю дитини, але і матері. Тому лікарі мають спрямовувати свої дії на порятунок хоча б одного із двох життів.
- 3) «Терапевтичний» аборт – цілеспрямоване знищення дитини, коли жінка перебуває у фізичній чи психологічній небезпеці.
- 4) Євгенічний аборт – запобігання народженню дитини із генетичними відхиленнями.

Дослідниця Галина Терешкевич пропонує взяти за основу у вчиненні абортів принцип «подвійного наслідку», який полягає у тому, що в діях лікаря є два або більше наслідкових результатів. Цей принцип, на думку дослідника, вимагає виконання таких умов:

1. Дія має бути морально доброю чи індиферентною.
2. Намір особи має бути недвозначним, спрямованим лише на добро.
3. Добрий наслідок має бути у намірі, а поганий – лише такий, якого не можемо уникнути.
4. Має бути пропорційно вагомих мотив (між добром, яке бажаю досягнути і злом, яке передбачаю) [161, с.193]

Зауважимо, що діалог світських та релігійних інтернет-видань до своєї аудиторії дещо різний. Тому розпочнімо аналіз тих посилів, які пропонують релігійні нові медіа.

Сайт «Дивенсвіт» – це проект Комісії у справах молоді Української Греко-Католицької Церкви. Таке окреслення медіа, контент, дизайн медіа представляють дослідникові визначення аудиторії сайту – молодь, за європейськими характеристиками люди віком від 16–18 до 35 років. Звичайно,

що для цієї категорії суспільства проблеми штучного запліднення та абортів – більш ніж важливі.

Зважаючи на це, журналісти сайту звертають на це увагу, публікуючи матеріали, які засвідчують негативність переривання вагітності, а також запліднення «у пробірці». Проте контекст матеріалів зводиться не лише до дефініції самих явищ, а до конкретних розмов із фахівцями, глибоких роздумів представників духовенства. Від 2 грудня 2010 року на сайті «Дивенсвіт» було опубліковане інтерв'ю із лікарем-гінекологом Луцької районної лікарні Ларисою Матвієнко [72]. У ньому зазначено, що у нашому суспільстві порушена культура плекання материнства, коли у лікарнях та поліклініках висять плакати про контрацептивні засоби, які є лише приманкою для реалізації своїх таємних пристрастей, проте насправді вбивають у жінці її жіночність, адже містять здебільшого абортивний, ніж контрацептивний характер; окрім того, у суспільстві культивується тренд на часту зміну статевих партнерів, що спричиняють різноманітні патології в організмі жінки, зокрема рак шийки матки. Лариса Матвієнко зазначила, що жінка, яка намагається вчинити аборт, передусім має подумати про свою дитину. Оскільки процедура переривання вагітності супроводжується страхом та емоціями для дитини, яку вбивають. Інформація про вбивство залишається у лоні матері після вчинення абортів, адже організм людини складається на 80% з води. Крім того, вода – потужний носій, який зберігає і передає дані. Лікар акцентувала, що сучасна жінка має дати відповідь на запитання, чи хотіла б вона вміщувати у кімнату, у якій відбулось вбивство, своїх майбутніх дітей. Якщо вона негативно відповість, то це означатиме крок відмови від переривання.

Також на сайті можна прочитати думки духовенства про негативне застосування абортів та штучного запліднення. Під час зустрічі із тернопільською молоддю у матеріалі від 07 березня 2012 року Блаженніший Святослав (Шевчук), глава УГКЦ, зазначив: «Великою проблемою сучасної культури є те, що у парах зростає відсоток безпліддя. Причин цього є багато: аборт, вживання контрацептивів, різного роду хвороби, пов'язані із

неупорядкованим статевим життям і т.д. Як наслідок того, що зростає безпліддя, починають зароджуватися нові технології для того, щоб буцімто допомогти безплідній парі отримати дитину. Здавалося б, свята справа. Але яким способом це робиться? Найперше, для того, щоб отримати одну дитину, треба мінімум 3–4 вбити. Це – сучасний спосіб запліднення InVitro. Ці послуги сьогодні надають у кожному обласному центрі. Їх суть полягає в тому, що для того, щоб отримати один здоровий ембріон, запліднюють кілька яйцеклітин жінки, і тоді дивляться котрий з них є найздоровіший (або два) і підсилюють їх в організм жінки, спостерігають, як вони розвиваються, і якщо жінка «замовляла» одну дитину, то другу часто абортують. Проблема полягає також в тому, що ті ембріони, які залишаються, заморожують. І оскільки їх термін зберігання з часом збігає, то постає питання: що з ними робити? "Сьогодні є деякі фірми, що випускають жіночу косметику, яку роблять з дитячих ембріонів. Тому можу сказати, що уроки Аушвіцу нічого нас не навчили, бо те саме повторюється сьогодні в такий ось спосіб» [42].

У матеріалі від 13 травня 2012 року, напередодні відзначення Дня матері, опубліковано розмову із преосвященим владикою УГКЦ Богданом (Дзюрахом). Основна теза владики така: попередження абортів означає попередження руйнації суспільства, адже у сучасному світі необхідно звернутися до першооснов жінки і її початкового призначення – бути насамперед матір'ю [71]. Отже, пояснення негативності абортів та штучного запліднення на молодіжному сайті не лише виконується через розмови із лікарями та духовенством. Журналісти використовують, на наш погляд, ще два інструментарії – особисті свідчення популярних людей та роздуми молодих людей і передання їхнього досвіду.

На ресурсі можна знайти відповідні свідчення відомого італійського співака Андреа Бочеллі [2], а також Стіва Тейлера – зірки всесвітньо відомого гурту «Аеросміт» [62]. Також сайт опублікував промову Джіана Джассен – жінки, котра народилась у результаті абортів. Історія Джіани – надзвичайна. Її мати хотіла вчинити солевий аборт. Відповідний розчин, який вносять в утробу

матері, повністю знищує організм дитини зі середини, пришвидшуючи пологи вже мертвого немовляти [60]. Проте Джіана народилася живою, правда із ДЦП, проте через своє життя вона є живим свідченням для інших. Щодо передавання досвіду авторів-читачів. Можемо навести такі матеріали: «Чому я вибираю стриманість?» [186], «Її немає. Не буде цієї людини, якій я була матір'ю» [64].

Отже, сайт «Дивенсвіт», маючи спрямованість до молодіжної аудиторії, відверто пропагує зміну парадигми мислення молодої людини, усталеної стереотипами суспільства. Журналісти сайту спрямовують велику кількість подібних матеріалів саме до жінок, акцентуючи, наскільки від її вибору залежатиме доля не лише її родини, але і суспільства.

У матеріалах Релігійно-інформаційної служби України питання абортів та штучного запліднення розглядають у екуменічно-суспільній перспективі. Журналісти РІСУ пропонують думки і православного духовенства, долучаючи їх також до творення дискусії. Зокрема, з цього приводу висловився митрополит Одеський та Ізмаїльський Агафангел, який зазначив, що аборт, на його думку, є гріхом дітовбивства – «найстрашніше, що тільки можуть батьки вчинити по відношенню до своєї дитини» [99].

Хоча згодом сайт подає думку Предстоятеля УПЦ (МП) Митрополита Володимира (Сабодана), який вважає, що заборона абортів на законодавчому рівні не дасть бажаних результатів, потрібно боротися по-іншому – через слово та ідеї: «Треба діяти словом, серцем, ричагами моралізму, культури, життєдіяльності і таке інше. Але видати закон можна. Але що цей закон дасть?», – запитує він. «Треба зустрічі систематичні, які в багатьох наших парафіях ведуться, треба сказати, що навіть мають помітний успіх. Але узаконити це, на мою думку, не можна, бо це ще більше операції зробляться і будуть калічити один одного і не буде нікому ні від кого допомоги і врозумлення» [101].

Журналісти подають читачеві основні позиції із дискусії з приводу легалізації абортів на всеукраїнському рівні, яка була порушена під час сесійного засідання у Верховній Раді у березні 2012 року. Депутати Верховної

Ради України мали на меті ухвалили законопроект про заборону абортів. Тоді із відповідними листами-зверненнями щодо заборони легалізації переривання вагітності виступили Архієпископ Львівський РКЦ Мечислав Мокшицький та Глава УГКЦ – Блаженніший Святослав (Шевчук). Варто зазначити, що ця подія спричинила загальносуспільний протест жінок.

Цю дискусію розглянемо в оцінці світських новомедійних ресурсів. У такому спектрі аналізуємо взаємодію двох парадигм – соціального служіння Церкви та функціонування державного законодавчого апарату, простеживши, наскільки вплив одного важеля потрібний для діяльності іншого.

Журналісти сайту також опублікували розмову із головою Інформаційно-видавничого управління Київської Патріархії, єпископом Васильківським Євстратієм (Зорею), у якому владика окреслив важливість соціального служіння Церкви із взаємодією державних чинів: «Церква не повинна перетворюватись на організацію, яка займається саме суспільним служінням – для цього існує багато інших установ. Починаючи з держави, яка за своєю природою покликана займатись суспільним служінням, і закінчуючи різного роду благодійними та громадськими організаціями. Для Церкви все це важливо, але вторинне, бо первинним є спасіння. Спасіння – це те, чим не може і не повинна займатись жодна інша організація. Бо те, чим займаються благодійні організації, може займатись Церква, але тим, що робить Церква – спасіння людини і приведення її до Бога – цього жодна благодійна організація зробити не може» [43]. Проте для нас ця думка виявилась дещо суперечливою. Вважаємо, що катехези, зустрічі із молоддю, приклади свідчень – необхідні базиси для соціального служіння Церкви, тому Церква як інституція, яка водночас відокремлена від держави, але автономно присутня у ній, повинна звертати увагу на ці проблеми, особливо Православна Церква.

Згідно із картою абортів в Україні за даними 2011 року, яку запропонував сайт «Української правди», найбільший відсоток переривання вагітності саме у східних, південних областях України та Криму, де Православна Церква має

найбільшу кількість вірних [105]. Тому, на нашу думку, Церква повинна більш ніж звертати увагу на сумнозвісну статистику.

На православному сайті «Релігія в Україні» візія абортів та штучного запліднення корелюється із розумінням секуляризованого суспільства. У розмові «Якби живіт жінки був прозорим, вона б ніколи не робила абортів» із завідувачем гінекологічного відділу Львівської обласної клінічної лікарні Ліліаною Кропивницькою зазначено, що найважливіше для жінки побачити її дитину. Лікар розповідає про неймовірні випадки, коли жінки, бачачи своїх майбутніх дітей через процедуру УЗД, відмовлялися від абортів або, як тоді, коли робили аборт, гірко розплачувалися за заподіяне [193]. Проте із цього матеріалу розуміємо, що сучасна українська медицина ще не готова до вироблення нової культури материнства, оскільки лікар не заперечує легалізацію переривання вагітності, мотивуючи це тим, що через заборони люди все більше намагатимуться порушити закон.

Розмова із київським лікарем-гінекологом Олександром Ломикіним спрямована на формацію моделі мислячого лікаря, який у своїй практиці не відкидає Божого посилу [139]. Олександр Ломикін зазначив, що можна бути глибоко моральним і водночас сповідувати норми сучасної медицини.

Підсумовуючи контент-наповнення релігійних сайтів, можемо зазначити, що християнські інтернет-медії намагаються висвітлювати проблеми абортів та штучного запліднення. Медії готові дати поради батькам, які вагаються, навіть запропонувати шляхи виходу із ситуації і підтримати постраждалих жінок.

Натомість візія світських медій має дещо іншу сторону. Контент запропонованих матеріалів на цю тематику часто зводиться до кількох. Складається враження, що або ці теми є незручними для обговорення у суспільстві, або журналісти вважають їх нерейтинговими для своїх ЗМІ. Коли депутати Верховної Ради України у березні 2012 року мали на меті ухвалити законопроект про заборону абортів. Тоді із відповідними листами-зверненнями щодо заборони легалізації переривання вагітності виступили Архієпископ Львівський РКЦ Мечислав Мокшицький та Глава УГКЦ – Блаженніший

Святослав (Шевчук). Варто зазначити, що ця подія спричинила загальносуспільну дискусію.

На сайті «Дзеркала тижня» знаходимо короткі матеріали на тему абортів. В одному із них вміщена думка Раїси Богатирьової, экс-міністра охорони здоров'я, про те, що аборти не потрібно забороняти. Вона покликається на сумну статистику повоєнних років, коли кількість вчинених абортів, незважаючи на заборону, перевищувала межі допустимого [28]. В іншому матеріалі на цю тему наведено цитату Митрополита Володимира (Сабодана), про те, що життя – це найбільший дар[102].

Отже, на наш погляд, журналісти світських і суспільно-політичних веб-ресурсів не окреслюють чіткої позиції у рецепції явища абарту. Натомість журналісти газети «День» активно провадять дискусію. У матеріалі Оксани Миколюк «Право на вибір» від 15 березня 2012 року разом із листами-зверненнями Блаженнішого Святослава (Шевчука) та Архієпископа Мечислава Мокшицького надруковано витяги із листів жінок, які не підтримують думку духовенства. Важливо, що, крім церковно-суспільної дискусії, журналісти долучили до обговорення публіцистів, лікарів, громадських діячів [96], запропонувавши позицію не підтримувати легалізацію переривання вагітності. Важливо, що редакційна політика видання спрямована на публікації-відгуки читачів з приводу певних питань. Один із них – матеріал, який стосувався запропонованої теми – «Пропоную встановити пам'ятник «жертвам абарту» [140]. Цей автор категорично не підтримує абарт, асоціюючи це явище із геноцидом і масовими знищеннями.

Також журналісти редакції вказують на те, що абарт виходить із загальної стереотипної культури суспільства, де можливість болю і осуду, - цінніша за ненароджене життя [96].

Своїх колег із «Дня» підтримують журналісти «Українського тижня». Проблема абартів здебільшого вміщена у блогові дискусії на сайті видання. У блозі Миколи Малухи проаналізовано відповідний законопроект щодо легалізації абартів. Окрім того, автор вважає, що у дискусії щодо питань

абортів Церква виявила свою неготовність мовити спільно, адже оскаржили законопроект лише УГКЦ і РКЦ, натомість інші конфесії залишились у мовчанні [93]. Журналіст В'ячеслав Дарпінянц звинувачує своїх колег у непрофесійному висвітленні запропонованої проблеми, адже відбувається також порушення професійних стандартів [46].

Окрім того, на сайті ресурсу знаходимо матеріал про штучне запліднення, у якому позитивність цього явища у свідомості українців визначається економічно-фінансовими можливостями, адже за кордоном ця процедура – набагато дорожча. Важливо, що у матеріалі також висловлена така думка: «В Україні дозволяються сурогатне материнство та аборти, але у нашій країні не годиться гомосексуальним парам мати дітей. Якщо дивитися на світ глобально, дозволи і заборони у цих питаннях формують певну карту. Людям, які хочуть обійти закони своєї країни, доводиться просто пересуватися цією картою. Таким чином дехто з них опиняється в Україні, але так само хтось їде з неї – у пошуках більш терпимих суспільств. Межі дозволеного відображають етичні норми. Відповідно, змінюючи ці межі, треба переглядати й норми або принаймні спробувати знайти з цього приводу новий консенсус [144].

Також не менш важливим у цьому дискурсі є питання евтаназії та самогубства. Хоча проблема евтаназії сьогодні не настільки популярна в українському суспільстві, проте, на нашу думку, необхідно провадити дискусії, щоб бути готовими до часу, коли постане питання про легалізацію цього явища. Евтаназія може бути прямою чи непрямю. Непряма – приписування хворому певних ліків, які непрямим чином можуть пришвидшити фізіологічний процес умирання. Пряма – діяльність лікаря цілеспрямована на пришвидшення смерті. За способом виконання – активна і пасивна. Активна евтаназія відбувається тоді, коли є запланована тактика лікування, що спричиняє смерть раніше, ніж би це мало відбутися. Пасивна евтаназія – спричинення смерті через припинення підтримки життєвих функцій.

Також є різні види евтаназії за формою здійснення:

- 1) вбивство з милосердя – переважно здійснюється тоді, коли лікар бачить страждання хворого, намагається полегшити біль;
- 2) самогубство, асистоване лікарем – здійснюється, коли лікар допомагає померти хворому на його прохання;
- 3) особиста активна евтаназія – коли хворий самовільно вимикає прилади для підтримки його життя.

У США закон про природну смерть (Natural Death Act), ухвалений спочатку в штаті Каліфорнія, згодом в еквівалентному вигляді виходить в інших штатах. Цей закон визнає можливість у кожного громадянина самовільно переривати терапію підтримки життя в особливих екстремальних ситуаціях. Документ про це (living will) підписують у присутності автора і двох свідків, які у жодному разі не можуть бути родичами чи близькими друзями пацієнта. Особливі життєві екстремальні ситуації – стадія хвороби, коли терапія лише відтерміновує смерть, але не повертає до життя. Практику цього документу підтримало чимало європейських країн.

На християнському молодіжному сайті «Дивенсвіт» знаходимо чимало матеріалів, які присвячені як евтаназії, так і самогубству. 22 грудня 2011 року в Українському Католицькому Університеті, на платформі Школи біоетики УКУ, відбувся вебінар «Моральна оцінка явища евтаназії». Журналісти сайту звертаються до цієї події. На думку керівника Школи біоетики УКУ, отця-доктора Ігоря Бойка, явища суїциду та евтаназії є тісно переплетені, оскільки і той, і інший процес спрямовані на нищення людського життя. Наведено зразки Греції та Японії, де люди, не бажаючи бути тягарем для інших, добровільно позбувалися життя.

Сьогодні багато країн світу (Нідерланди, Швеція, Фінляндія, Німеччина, Індія, Люксембург, Бельгія, Швейцарія) після багатьох обговорень прийняли дозвіл на пасивну евтаназію – це тоді, коли пацієнт залишається без ліків, котрі йому необхідні. Багато років у США та Європі активно обговорюють питання, пов'язане із заповітом життя. У США лікар-патологоанатом Джек Каворкян, допомагав людям здійснювати самогубство за допомогою введення

смертельних ін'єкцій. У світі дискутують щодо евтаназії новонароджених дітей з фізичними і психологічними вадами, коли батьки вирішують, що не хочуть мати таку дитину.

Вважаємо, що навіть цей короткий матеріал спрямовує на роздуми, адже читач, дізнавшись про світову практику евтаназії та суїцидів, може зіставити із реаліями того суспільства, у якому проживає, моделюючи всі негативи. У матеріалі «V Божа заповідь «Не вбивай» звернено увагу на окреслення і розуміння цінності людського життя. У матеріалі, на наш погляд, зазначені цікаві факти. Коли долар мав свою первісну вартість, американський хімік оцінив вартість хімічних елементів у людині на суму 98 центів. На його думку, у людському організмі є стільки води, що в ній можна б випрати столовий обрус; із заліза можна виготовити сім цвяхів; вапна вистачило б на побілку однієї стіни в кімнаті; з вуглецю було б 65 олівців; з фосфору – одна пачечка сірників і декілька ложечок солі. У 1988 році аж три американські комісії, визначаючи ціну людського життя з різних оглядів, так його оцінили: перша комісія оцінила людину від одного до двох мільйонів доларів, друга – у сім мільйонів, а третя – аж у 132 мільйони доларів. Проте матеріал націлює на те, що з християнського погляду людське життя – безцінне, адже воно повністю є творінням Бога. Адже людина є образом і подобою Бога, у людському тілі міститься безсмертна душа [22].

За свідченнями статистики, у США щорічно один мільйон людей з різних причин намагається заподіяти собі смерть, а тридцять тисяч гине через самогубство. Понад 250 тисяч молодих американців щорічно пробує накласти на себе руки, а шість тисяч покінчують життя суїцидом. Проте Церква відверто заперечує будь-яке посягання на людське життя. Окрім того, сайт подає своїм читачам приклади впровадження евтаназії в інших державах. Наприклад, у матеріалі «Парламенти не схвалюють евтаназію». Пітер Сондерс, представник Християнського Медичного Товариства у Великобританії, наводить приклади останніх кільканадцяти місяців, коли у шести різних країнах проекти законів, які дозволяють евтаназію, були відхилені більшістю голосів. Подібне відбулося

у Шотландії, ПАР, Франції, Ізраїлі. У матеріалі читаємо цитату Пітера Сондерса: «У демократичному суспільстві людська автономія має свої межі. Право повинно насамперед захищати беззахисних, а громадська безпека завжди буде важливіша, ніж вимоги певних осіб, яких підтримують групи тиску, що хочуть ослабити існуючі права». Матеріал спрямовує читача розглянути явище евтаназії глибше, відмежувавшись від емоцій та інших почуттів» [127].

Глибоке осмислення проблем евтаназії та самогубства можемо побачити у матеріалах Релігійно-інформаційної служби України. На відміну від сайту «Дивенсвіт», журналісти зосереджують свою увагу на екуменічному обговоренні вищезазначених проблем.

У інтерв'ю для журналістів «Gazeta.ua», яке передруковане на сайті РІСУ, Блаженніший Святослав (Шевчук) зазначив: «Гармоніюючи своє законодавство з європейським, ми дуже швидко перебираємо хвороби західного суспільства. Зауважу, що згадка про християнське коріння культури з європейського законодавства усунута. Ми помиляємося, коли думаємо, що для бажаного європейського добробуту повинні тими хворобами перехворіти. Зовсім ні. Ми маємо брати від Європи те, що добре, й уникати недоліків. Ключові проблеми нашого суспільства — це загрози людському життю і традиційній сім'ї. Аборт та евтаназія є вбивством» [40].

Із цієї розмови можемо зрозуміти такий основний посил Глави УГКЦ: евтаназія є явищем, яке чужорідне для нашого суспільства, адже український соціум із його традиціями та звичаями тяжіє до культивування життя, а не смерті. РІСУ пропонує погляд Римо-Католицької Церкви. Запорізький римо-католицький священник Ян Собило вважає: «Євангеліє не змінюється ось вже 2000 років. Мова йде про модернізм, який прагне ввірватися до Церкви. Проте Церква завжди вважатиме гомосексуалізм гріхом, евтаназію гріхом... У Церкви – чітка позиція. Тому Католицька і Православна Церкви мають бути у цьому єдині, адже багато хто хотів би, щоб Церква відступила від тих принципів, які залишені Богом» [167].

Тому журналісти інтернет-ресурсу прагнуть вказати на те, що проблема, наприклад, евтаназії, не є лише соціальним явищем, але також точкою до міжконфесійного порозуміння. З позиції філософа Сергія Кримського, сучасна людина відходить від основних засад своєї совісті, від власного сумління, через те у прийнятті своїх рішень вона постійно балансує між ангелом і звіром. «Розрізняють два види гріха: гріх-каузу і гріх-кульпу. Гріх-кауза виникає тоді, коли людина грішить, посилаючись при цьому на об'єктивні причини: мовляв, я краду через те, що голодний. Що ж до гріха-кульпи, то це гріх у власному розумінні слова, результат вільного вибору людини. Диявол завжди віддає перевагу гріху-каузі, тобто причиновому поясненню гріха. Адже насправді таке пояснення — лише видимість, позаяк людина завжди має свободу волі. Навіть за ґратами, навіть на дибі людина має цю свободу розпоряджатися своєю людською природою — й вона може уподібнити себе образу Божому, а може й ні», — зазначає філософ [75]. Отож явища евтаназії та самогубства — це не лише прагнення зменшити душевні чи фізичні страждання, звільнити себе, це також тест на свободу.

На православному сайті «Релігія в Україні» також знаходимо думки про евтаназію та самогубство. У матеріалі «Українці до «гуманного» суїциду не готові» йде мова про конференцію на тему евтаназії, яка відбулася у вересні минулого року у місті Сміла. Учасники конференції засудили легалізацію евтаназії у багатьох країнах Європи. Наші вікові традиції — і суто народні, і суто православні, особливості нашої ментальності — категорично не сприймають евтаназії, — зауважив кандидат богословських наук, о. Петро Дмитрук у своєму виступі. — Передсмертний відрізок часу, який є невідворотним для кожного життя, є підготовкою людської душі до зустрічі з вічністю, з Богом. Лише Він Єдиний має право розпоряджатися життям і смертю, а тому людина не повинна прагнути вкорочувати собі віку з власних бажань. Не відмовляючись від допомоги лікарів, різноманітних благодійних організацій, які покликані полегшити фізичні й моральні страждання того, хто перебуває на порозі смерті, людина повинна прийняти все, що послав їй Бог, з глибокою покорою й

смиренням. Той факт, що наша держава відмовилася від страти особливо небезпечних злочинців, свідчить про те, що навіть цим особам, яким, здавалось би, немає місця серед нормальних людей, дається шанс осмислити своє життя й закінчити його у покаянні за скоєні гріхи [167].

Натомість про проблеми самогубства журналісти пишуть дещо із інформаційними послами, зазначаючи про збільшення кількості самогубств у Северодонецьку, зокрема журналіти ресурсу зазначають про повішення священика на Вінничині [175].

Підсумовуючи вищенаписане, можна зазначити, що християнські нові медіи висвітлюють теми евтаназії та самогубства із помітним заглибленням. Адже причиною для порушення проблем є тема збереження людського життя як найбільшого Божого дару. Смерть – це не завершення, а лише старт, проте час людської кончини винятково залежить від Бога.

Аналізуючи матеріали суспільно-політичних ресурсів, можемо зазначити, що тема самогубства здебільшого диспонується аудиторії у реферативному вигляді. ЗМІ подають реєстр людських трагедій, але не наважуються пояснити причини вчинків. У 2008 році журналісти сайту «Телекритика» визначили, що команда ТСН на каналі «1+1» працює за стандартом «новин для Барбоса», зосерджуючи свою увагу на шести «С» (страх, сенсації, смерть, секс, сміх, скандали і одному «Г» – гроші) [153].

Проте смерть стала не лише орієнтиром одного журналістського колективу, але і загалом медіаринку. Наприклад, «Дзеркало тижня» подає матеріал про те, що ВВС вперше покаже смерть внаслідок евтаназії мільйонера Пітера Смедлі. Ініціатори фільму мають на меті показати, наскільки цей процес є рятівним для тих, на кого чекає важка смерть. Цей мільйонер був громадянином Великої Британії, проте він вирушив до клініки у Швейцарії, щоб добровільно вмерти, адже у Великій Британії не легалізовано добровільну смерть [135]. Найбільше матеріалів на теми самогубства та евтаназії знаходимо в «Дні». Газета розглядає евтаназію як із правового, так із морального погляду.

У матеріалі Тараса Добка «Евтаназія – дефіцит любові» зазначено, що це явище здебільшого є там, де наявна байдужість до хворого, до його болю і страждань [49]. Вказаний матеріал викликав дискусію. Зокрема вже у наступному тексті В'ячеслава Пасенюка («Евтаназія – рятівна чи огидна»), який розмірковує, на противагу панові Тарасові, чи може у суспільстві бути надлишок любові. Автор-дописувач висловлює підтримку цього явища як можливість про всяк випадок мати інший варіант, коли стане немічним і безсилим [128]. Отже, сайт продукує дискусію всередині суспільства, даючи можливість безпосередньо переносити розмову із факультетських кафедр і теледебатів у публічний простір. У дискусії про самогубство журналісти газети ставлять на перше місце дитячий суїцид.

У матеріалі «Дитячий суїцид – доженемо і переженемо Шрі-Ланку» регіональні кореспонденти газети навели статистику дитячих самогубств в областях України, в якій зазначено, що зменшення кількості населення в Україні – наслідок суїцидальних трагедій [47]. Про важливість самогубства не лише в українському соціумі, але й загалом у світі свідчить практикування окремої науки – суїцидології. Про це – у матеріалі на сайті «Дня» [158].

У підсумку можемо зауважити, що світські інтернет-медії, на відміну від християнських сайтів, зосереджують увагу на реєстрації окремих людських трагедій, натомість дуже мало знаходимо інформації про реальні причини таких рішень, а через те дедалі менше розвивається полеміка всередині суспільства. Наприклад, нещодавно журналісти ресурсу «Mediasapiens» поширили інформацію, що у Росії планують представити рейтинг ресурсів, які містять суїцидну інформацію [148].

У першому розділі ми звертали увагу на основні концепти документів Церкви, спрямовані на пошук діалогу із суспільством власне через осмислення біотичного спектра проблем. У документах Церква пропонує суспільству знайти альтернативи у вирішенні проблем: альтернатива абортам і штучному заплідненню – усиновлення, а евтаназії – паліативна опіка. Зважаючи на це, ми вирішили проаналізувати міжконфесійні, а також світські та суспільно-

політичні веб-ресурси, що пишуть на теми релігії, які через контент пропонують ці моделі вирішення. Тема усиновлення – одна із ключових тем для міжконфесійних сайтів. Крізь призму матеріалів молодіжний сайт «Дивенсвіт» акцентує увагу на тому, що усиновлення – це той процес, який необхідний сьгоднішньому світові, адже щоденно зростає кількість покинутих дітей. Через розмову із сім'єю о. Юрія Саквука, який окрім власних дітей, має двоє прийомних, усиновлення розглянуто як процес безперестанної зміни у світі, адже кожна родина, яка приймає до себе сиріт, змінює їхнє життя, а загалом і життя суспільства.

Про це, зокрема, зазначила Марія Саквук, дружина отця Юрія: «Бувають випадки, що людям, які думають про усиновлення, цікаво знати відповідь на запитання «а для чого це робити?». Насправді мені не легко відповісти на це запитання, адже якщо людина вирішила так вчинити, то в неї є свої дуже особливі причини для цього. Спробую відповісти на це питання в загальному. Ми всі хочемо подбати про майбутнє наших дітей? Хочемо. Але ж майбутнє наших дітей також залежить від решти членів суспільства, від виховання дітей, які виходять з інтернатів. Як правило, після інтернату їх чекає непроста доля, м'яко кажучи. Вони виходять абсолютно не готові до життя у соціумі. Цим дітям важко визначитися з своєю подальшою освітою, працею, житлом. Їм складно самим створювати сім'ї, виховувати дітей, адже в них не було такого досвіду. У них так мало друзів, які б мали інший досвід життя, які можуть підтримати і допомогти. Про християнське розуміння ми вже говорили вище. Лише хочу додати, що ми всі через хрещення є усиновлені діти Божі. Бог нас усіх полюбив такими як ми є. Будучи синами і доньками Божими, ми теж є відповідальні за життя інших, якщо в наших силах є хоча б щось змінити» [94].

Сайт пропонує матеріали, в яких описано молодим людям не лише приклади сучасного життя, а також минулого в історії Церкви. Зокрема, у матеріалі про Митрополита Андрея Шептицького наведено приклади з його життя, коли він переховував у митрополичих палатах дітей, зокрема

єврейського походження у часі II Світової війни, таким чином акцентовано увагу на тому, що Церква завжди перебуває на захисті дітей.

З 3 до 12 лютого 2013 року журналісти Релігійно-інформаційної служби України проводили спеціальну веб-конференцію за участю Руслана Малюти, президента Альянсу «Україна без сиріт». Читачі ресурсу мали можливість поставити запитання, які безпосередньо стосуються цієї проблеми. У відповіді на запитання однієї із читачок гість пропонує такі кроки для подружньої пари, яка хоче усиновлювати дитину: «По-перше, зберіть якомога більше інформації про усиновлення. Почитайте літературу з цього питання, почати раджу з посібника «Усиновлення крок за кроком», який був розроблений МБФ «Отчий Дім» і вже неодноразово публікувався нашим Альянсом. По-друге, розберіться у своїй мотивації. Правильне усиновлення завжди робиться в інтересах дитини, а не батьків. Також дуже важливо, щоб це рішення було спільним, якщо всиновлювати збирається подружня пара. По-третє, зрозумійте, яку дитину ви готові усиновити. На сьогодні в Україні довжелезна черга сімей, які хочуть всиновити маленьку і здорову дитину, понад 1700 людей. Переважна більшість дітей, які потребують усиновлення, це діти старші 5 років, діти з різноманітними захворюваннями або вадами, та групи братів і сестер. По-четверте, заручіться підтримкою. Будьте готові, що далеко не всі будуть ставитися до вашого рішення з розумінням. По-п'яте, знайдіть можливість пройти відповідне навчання» [32].

Ресурс «Релігія в Україні» висвітлює діяльність різних конфесій у вирішенні питання сирітства, зокрема презентуючи цю роботу не лише на базисі Православної Церкви, але також інших Церков. Про це, зокрема, читаємо у матеріалі про діяльність Всеукраїнської Ради Церков, зокрема підписання спеціального Звернення щодо захисту і піклування дітей-сиріт [37].

Окрім того, сайт подає інформацію про відповідний заклик збереження і плекання цінностей родини на основі засідання Ради Євангельських Протестантських Церков України. Зокрема, у Декларації зазначено, що «шлюб – це священний союз між чоловіком та жінкою, що має створюватись один раз

на все життя», «Одне з головних призначень сім'ї – виховувати високоморальних, побожних дітей. Саме сім'я несе цей почесний обов'язок та наділена відповідними повноваженнями, і ця функція не може бути перекладена на державу, школу або будь-яку іншу інституцію», – зауважують керівники євангельських Церков [56].

У матеріалах Католицького Медіацентру знаходимо інформацію про сучасні виклики, які постають перед парами, які намагаються усиновити дитину. Зокрема, журналісти ресурсу висловлюють занепокоєння щодо легалізації одностатевих шлюбів та можливості усиновлення ними сиріт. Маніфест з приводу законопроекту про легалізацію одностатевих шлюбів відбувся у Парижі [174].

Римо-Католицька Церква також пропонує взяти участь не лише у фізичному усиновленні, але й духовному. Це молитва за зачаті життя, за те, щоб батьки не вбивали це життя. Ініціатива «Духовне усиновлення зачатої дитини» діє у Католицькій Церкві протягом двадцяти п'яти років [124].

На підставі вищезазначеного можемо підсумувати, що міжконфесійні інтернет-ресурси пропонують подивитися на усиновлення з іншого погляду, насамперед розглянути цей процес як альтернативу, а також як дієвий інструментарій у функціонуванні сімейних принципів, а також суспільного життя.

У світських та суспільно-політичних сайтах тема усиновлення містить соціально-політичний вимір. Зокрема, сайт «Дзеркала тижня» пропонує читачам проаналізувати проблему усиновлення українських дітей батьками з іноземних країн. Ресурс подає інформацію про прецедент, який стався у США – прийомний батько застрелив хлопчика з Донецького дитячого будинку [178].

Тоді ж у політичному світі з'явилась інформація про прийняття відповідного рішення щодо спрощення процесу усиновлення українських дітей іноземними громадянами, на що відгукнувся лідер політичної сили «Свобода» Олег Тягнибок. На його думку, не можна дозволяти вивозити українських дітей за кордон, адже таким чином Україна зменшує свій генофонд [166].

Журналісти «Українського тижня» також порушують проблему у цьому ж ключі, зазначаючи, що аморальне і насильне життя дітей без сімей – загроза для ефективного творення сучасної держави [63].

Проте процес усиновлення важливий не лише у соціально-політичному вимірі, але і у творенні духовного базису у суспільстві. На цьому акцентують журналісти «Дня». Зокрема, у матеріалі Надії Тисячної про маріупольського пастора Геннадія Мохненка та спеціальну організацію «Республіка Пілігрим», основна діяльність якої спрямована на усиновлення дітей. У родині пастора усиновлено 31 дитину, також організація спрямована на те, аби протестантські родини Маріуполя також усиновлювали сиріт [162].

Отже, світські та суспільно-політичні інтернет-ресурси пропонують проаналізувати проблему усиновлення не лише у духовному, але і соціально-політичному вимірі.

Ще однією альтернативою щодо збереження та поцінування життя у сучасному світі є паліативна або хоспісна допомога. Ми вже зазначали думку Папи Івана Павла II в енцикліці «*Evangelium Vitae*» про те, що сьогодні у світі більш популярний концепт «культури смерті», ніж життя [201, с.93].

У своєму дослідженні «Паліативна допомога як протидія евтаназії» сестра Йосафата Оксана Дробик визначає історичні передумови творення цього типу допомоги через діяльність спеціальних центрів – хоспісів. Слово «хоспіс» походить від латинського «*hospitium*», що означає «гостинність до прибульців». Історія хоспісної допомоги бере початок ще у XIX столітті. У 1842 році Жан Гардієр відкрила перший притулок – «Хоспіс» і «Кальварія», який був призначений суто для вмираючих. 22 серпня 1952 року Мати Тереза з Калькутти також зніщувала перший будинок для таких осіб. А у 1967 році Сесилія Сандерс заснувала у Лондоні перший хоспіс ім. Св. Христофора. Розвиток паліативної допомоги спричинив зацікавленням певних суспільств до таких людей.

Зокрема, у 1969 році у Великобританії опубліковано книгу «*On Death and Dying*». Через бесіди із хворими авторка намагається подолати стіни їхньої

особистої ізоляції. (Інформація подана у «телеграфічний» спосіб. Вартувало б дещо деталізувати цю інформацію і принаймні кілька речень подати про кожен із цих подій).

У 1990 році Всесвітня організація охорони здоров'я зазначила у своєму документі, що «паліативна опіка – це цілісна, всебічна, дієва для пацієнтів, які не можуть проходити звичайну терапію» [119, с.10]. Проте паліативна опіка стосується не лише конкретної особи, але також її родини, адже рідні також потребують моральної підтримки та співчуття з боку медичного персоналу. Виходячи з історії розвитку паліативної опіки, аналізуємо, наскільки ця інформація є важливою у продукуванні матеріалів в інтернет-ресурсах. Сайт «Дивенсвіт» розглядає насамперед духовний вимір такого типу опіки. Приклад – розмова з о. Арнальдо Панграцці, який минулого року презентував в Україні свою книгу «Подорож всередину себе» про мистецтво самопізнання і самоосмислення. У розмові із кореспондентом о. Панграцці зауважив: «Нашими вчителями не можуть бути тільки книжки чи професори в університеті, а й хворі, люди похилого віку, ті, які перебувають при смерті. Уроки, які вони нам дають, ми ніколи не отримаємо, сидячи за партою. Важкохворі, люди, близькі до смерті дозволяють подивитися на певну реальність людського життя, яку вони переживають саме у цей момент... Треба розуміти, що мета паліативної опіки не вилікувати людину, а надати їй цілісну допомогу, якої вона потребує. Тому тут важливий не тільки медичний аспект, а й духовний – як допомогти людині спільно з родиною написати останній розділ свого життя, щоб вона відчувала належну підтримку від інших. Психологічна і духовна допомога потрібні для того, щоб людина могла цей біль і страждання витерпіти якомога спокійніше. У паліативній допомозі навіть після смерті рідного важливо надавати підтримку і допомогу родичам, які втратили дорогу людину» [114].

Окрім того, отець Панграцці у своїй розмові з отцем-доктором Ігорем Бойком зазначив, що «треба відкрити заново мистецтво супроводу людини до кінця її життя. Треба зробити все для того, щоб біль не був центром її життя, тобто гуманізувати процес вмирання» [117]. Тому основний заклик духівника –

до лікарів, які повинні вийти поза межі популяризованої сьогоденної культури.

На сайті РІСУ розвиток паліативної опіки подано у вимірі єкуменічного обговорення. Зокрема, журналісти сайту у 2011 році провели чергову веб-конференцію з владикою Філаретом (Кучеровим), єпископом УПЦ, який наводив витяги із концепції Православної Церкви щодо розвитку паліативної опіки. У концепті зазначено: «Важливим і доцільним є залучення до роботи з невиліковно хворими волонтерських ресурсів, зокрема сестринств милосердя, надавши їм відповідний офіційний статус та підтримку. Слід зазначити, що у теперішній час при більшості лікарняних установ існують церковні громади та сестринства милосердя, що безпосередньо опікуються хворими. Актуальною також виглядає ініціатива Української Православної Церкви щодо впровадження в Україні загальнообов'язкової цивільної служби для молоді, що мала б проходити на базі об'єктів соціальної інфраструктури, в притулках, лікарнях, хоспісах, домах інвалідів, домах пристарілих, соціальних центрах» [52].

Також ресурс пропонує своїм читачам ще одну веб-конференцію – з о. Євгеном Мільошкіним, який є священнослужителем Української Православної Церкви, настоятелем храму св. мучеників і безсеребренників Косьми і Дам'яна при Інституті онкології у місті Києві. Вже п'ять років о. Євген несе службу серед людей, хворих на рак, у відповідях для читачів ресурсу зазначає, наскільки важливо давати таким людям надію [118].

Отже, міжконфесійні ресурси пропонують розглянути цей спосіб опіки із духовного погляду, адже люди, які очікують на смерть, потребують не меншої опіки, ніж діти-сироти. Натомість світські і суспільно-політичні сайти ставляться до ідеї впровадження паліативної допомоги із суспільно-політичною метою. У минулорічних матеріалах ресурсу одною із важливих тем була тема проекту Міністерства охорони здоров'я України щодо розвитку медицини. Проте журналісти із притаманним скептицизмом висловили тезу про те, що цей проект зазнає краху. Пілотні проекти Міністерства спрямовували до розвитку

також і паліативних центрів [88]. Про медичну реформу зазначають і журналісти «Української правди». Проте із політичною метою, де основний пріоритет – розподіл інтересів. За матеріалами «Українського тижня» організація з нагляду за дотриманням громадських прав (Human Rights Watch) визначила у своєму звіті, що щорічно близько 80 тисяч важкохворих українців вмирають від сильного болю. Організація вказує на причину такого стану – відсутності зацікавлення держави у допомозі хворим громадянам, а також брак кваліфікованої підготовки молодих лікарів [200].

Зазначимо, що тема паліативної допомоги є не настільки обговореною на інтернет-майданчиках. Важливо, щоб світські медії виходили із стереотипної візії хоспісної допомоги як моделі скептичного розуміння сучасної медицини. У газеті «День» також опубліковано розмову з о. Ігорем Бойком, керівником Школи біоетики УКУ, з приводу проблеми підвищення показника суїцидів в Україні. «Щоби запобігти цьому нищівному крокові, існують три особливі завдання морального упередження від самогубства. По-перше, суспільство має обов'язок запобігати усім можливим причинам, які можуть нашттовхнути особу на позбавлення себе життя, намагаючись бути поряд із особою, котра розчарована і перебуває у тривожному стані. По-друге, нагадувати усім християнам та людям доброї волі, що віра в Бога може допомогти подолати терпіння і труднощі тим, хто відчувається пригніченим і розчарованим. По-третє, треба зрозуміти стан душі людини, котра вирішує добровільно накласти на себе руки, щоб уникнути абстрактних моральних суджень у конкретних ситуаціях», – зауважив о. Ігор Бойко. Отже, основним джерелом самогубства, як і евтаназії, є відчай і втрата надії [115].

У підсумку можемо зазначити, що альтернативні рішення щодо запобігання абортів, штучного запліднення, евтаназії чи самогубства розглядають в українському інтернет-просторі. Проте через аналіз таких матеріалів, зокрема у світському вимірі, простежуємо скепсис журналістів (через недостатню увагу держави до вирішення подібних проблем, через відсутність фінансової бази). Натомість журналісти міжконфесійних ресурсів –

намагаються вселити оптимізм через участь кожної людини у підтримці залишених чи хворих. На нашу думку, журналісти християнських та світських сайтів мають обмінюватись досвідом для того, щоб творити культуру життя.

Висновки до розділу 2

Події Помаранчевої революції та Євромайдану, а також сучасні події, які відбуваються на сході України, засвідчили важливу роль релігійного середовища у житті суспільства. Протягом подій на Майдані помітно зріс рівень медіаприсутності у мережевому просторі. Ми проаналізували виступи духовенства на сайтах єпархіальних прес-служб, спеціалізованих міжконфесійних сайтах, світських та суспільно-політичних веб-ресурсах. Духovenство, яке перебувало на Майдані під час протестів, презентувало себе як самостійний і водночас повнозначний компонент процесу діалогізму через участь у вічах, телемарафонах, круглих столах, а також через дискусії у блогах веб-ресурсів, прямих ефірах «Громадського» та «Еспресо TV», чатах і веб-конференціях на суспільно-політичних сайтах. Така присутність Церкви у новомедійному дискурсі спричинила до візії цієї інституції як повноцінного учасника комунікації, позицію якого поважають і до неї дослухаються. Варто зазначити, що у межах суспільно-політичних подій Церква не повністю позбувалася політичного заангажування. Приклад – події Помаранчевої революції, виборчі кампанії у 2012 році.

Цей імідж формували суспільно-політичні веб-ресурси, які писали про ситуацію у релігійному середовищі. Проте ця візія Церкви суспільством від подій 2004–2005 року до 2013–2014 року, на наш погляд, дещо змінила свій рівень. Сьогодні можемо стверджувати про інший рівень комунікації між Церквою та суспільством, про інше сприйняття релігійного середовища журналістами суспільно-політичних сайтів, для яких релігія – одна із тем для публікацій. Окрім того, політико-соціальна ситуація в Україні водночас спричинила до висвітлення громадянської позиції Церкви. Церква – не лише пропонує свої ідеї для широкої аудиторії і відкрито звертається до своїх членів,

а у рамках сучасних суспільств намагається досягнути діалогу із кожним реципієнтом. Через налагодження діалогу з певними сегментами суспільства та із соціумом загалом Церква прагне налагодити комунікацію з кожною окремою людиною, яка формує ці комунікаційні сегменти.

Методологія дослідження комунікаційної тріоди «Церква–нові медії–суспільство» спрямована на:

- вивчення окремих сегментів та каналів діалогу: їхніх особливостей, взаємозв'язків, комунікаційних характеристик;
- дослідження сегментів діалогу не лише через зовнішні ознаки сторін комунікаційного процесу, але і на основі їхнього семантичного значення, кодування інформації;
- визначення моделей діалогізму засвідчує необхідність такої комунікації;
- через осмислення контенту та напрямів запропонованих дискурсів розглянемо зворотний зв'язок комунікації через анкетування різних груп респондентів.

Зовнішні трансформації у державі також вплинули на внутрішньоцерковний дискурс. У лютому 2014 року українське духовенство звернулося до ідеї Помісної Церкви. Проте цей діалог Церков всередині цього комунікаційного трикутника виявив конфліктні і не до кінця вирішені проблеми внутрішньоконфесійного життя. Окрім того, події у Криму, зокрема залагодження військової ситуації у Балаклаві монахами УПЦ, а також спотворення цієї інформації кількома українськими інтернет-ресурсами свідчить про певні проблеми у сфері нових медій, а радше акцентує на глибинному ментальному стереотипі ставлення до Церкви, спричиненому не до кінця подоланим атеїстичним вихованням радянського минулого.

Діалогізм Церкви із суспільством, протягом воєнних подій на сході України розвиває комунікацію підтримки і супроводу, особливо використовуючи інструментарій нових медій. Особисті свідчення та рефлексії військових капеланів через пости та світлини на приватних акаунтах соціальної

мережі Фейсбук відкривають суспільствові духовну платформу війни, водночас є підтримкою для українців за межею території бойових дій.

Через потребу військового капеланства держава та Церква переходять на новий рівень комунікації, який до сфери відповідних законодавчих проєктів. Про це, зокрема, свідчить моніторинг офіційних веб-порталів. Через контент світських ресурсів з релігійним контентом, а також суспільно-політичних ресурсів маємо змогу простежити реакції посадовців та духовенства.

Окрім діалогічної моделі «Церква–суспільство», на тлі глобальних політичних подій звужуємо межі до персональної комунікації «Церква–людина» на тлі біотичних дискурсів у нових медіях. У дослідженні пропонуємо медіакритичний зріз найбільш популярних міжконфесійних, світських та суспільно-політичних веб-ресурсів, які пишуть на теми релігії.

Критерії читабельності та найбільшої відвідуваності були визначальними у відборі ресурсів, оскільки через запропоновані ознаки зазначені інтернет-джерела є ефективними продуцентами у творенні такої соціальної комунікації. У процесі дослідження виявилось, що контент християнських і світських сайтів щодо запропонованих проблем дещо різний. Наприклад, світські сайти дедалі менше порушують біоетичні теми, зокрема про проблему евтаназії майже не згадують, за винятком матеріалів певних ресурсів. Тема легалізації абортів та штучного запліднення дедалі більше набуває позитивної конотації через коментарі лікарів та представників державної влади.

Спираючись на аналіз документів Церков біотичної проблематики, які пропонують альтернативу (аборт і штучне запліднення усиновлення, евтаназія та самогубство – паліативна допомога), аналізували, чи популяризують ці прийоми українські інтернет-медіа. Загалом можемо простежити тенденцію, що чимало мережевих релігійних журналістів пишуть про усиновлення, проте набагато менше – про паліативну допомогу. Для пересічного українського читача залишається невідомою хоспісна система, модель, яка вже давно відома для громадян європейських держав, а також у США. Окрім того, для багатьох

суспільно-політичних ресурсів доволі непопулярними залишаються теми штучного запліднення та евтаназії.

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАЛОГІЗМУ МІЖ ЦЕРКВОЮ ТА СУСПІЛЬСТВОМ У ФОРМАТІ ЗВОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ: НОВОМЕДІЙНА ПЛАТФОРМА

У попередніх розділах нашого дослідження ми аналізували контент міжконфесійних, світських і суспільно-політичних веб-ресурсів, які також висвітлюють питання релігії. Зміна політичного становища в країні впливає на риторичку релігійного середовища, зокрема це помітно через зазначені вище дослідження комунікаційного трикутника Церква–суспільство–Майдан. На нашу думку, разом із громадянським суспільством формується унікальне українське релігійне середовище, звичайно, не без проблем та конфліктів, проте з позитивними перспективами. У попередніх розділах дослідження ми аналізували веб-контент релігійної проблематики, вивчали односторонню модель діалогізму. У запропонованому розділі дослідження проводимо анкетування, яке визначатиме вектори зворотного зв'язку медіакомунікації. Запитання анкети сформульовані так, щоб практично проаналізувати процес діалогізму Церкви і суспільства; а також визначити стратегію комунікації на перспективу.

Концентруємо увагу на смаках аудиторії, візію її сприйняття проблематики в Інтернеті.

Ми обрали аудиторію для нашого анкетування, погрупувавши її у три компаративні пари. Оскільки досліджуємо комунікацію між Церквою та суспільством через платформи нових медій, відповідно до сфери наших респондентів потрапили люди, які творять чи творитимуть у майбутньому цей діалог. Перша порівняльна пара – семінаристи Львівської православної богословської академії УПЦ КП та Львівської духовної семінарії Святого Духа УГКЦ. На основі відповідей семінаристів ми також висловлюємо певні гіпотези що до розвитку дискурсів між Церквою та суспільством у прийдешньому, як реагуватиме на ті чи інші виклики майбутнє духовенство. Цілеспрямовано обираємо для респондентів саме семінаристів, оскільки студенти богословських

вищих навчальних закладів представляють перетин церковного та світського виміру.

Друга пара – студенти факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка та Школи журналістики Українського католицького університету. Підбір студентів-журналістів як реципієнтів є також не випадковим, оскільки чимало з них, як зазначено в анкеті, вже працюють у журналістиці. На підставі аналізу їхніх анкет також намагатимемось змоделювати, як розвиватиметься медійне тло, а також дискурси між Церквою та суспільством. До того ж студенти-журналісти – це молода за віком аудиторія (від 18 до 25 років), що представляє новий і цікавий погляд.

Третя пара – зацікавлена аудиторія, яка читає матеріали релігійної тематики у світських та суспільно-політичних нових медіях. Ми аналізували на підставі читацької аудиторії сайту газети «День». Варто сказати, що аудиторія респондентів – всеукраїнська, поліконфесійна, різна за віком, проте зацікавлена у прочитанні текстів релігійної тематики. Друга група цієї пари – журналісти, які висвітлюють у нових медіях релігійну проблематику. Обираючи саме таку пару, вважаємо за доцільне порівняти погляди і запити комунікатив і реципієнтів, щоб визначити сучасний стан і також розглянути можливу перспективу.

Анкета складається із 17 запитань, де 13 – основних, а 4 – паспортних, які дають змогу визначити вік, стать, сферу зайнятості, конфесійну приналежність респондента, а також його бачення практичної комунікації між Церквою та суспільством саме у нових медіях [див. додаток А]. У анкеті присутні всі типи запитань: відкриті, закриті, напіввідкриті. Анкета складається із кількох смислових блоків: рівень зацікавленості релігійною проблематикою в Інтернеті, релігійна самоідентифікація, розуміння функціонування релігійного середовища у співпраці із суспільством та питання, які спрямовують аудиторію на покращення рівня медіатизації діалогу саме у сфері нових медій.

Водночас анкета репрезентує рівень обізнаності аудиторії з релігійною проблематикою. Наприклад, в основі питальника ми внесли запитання, які сигналізують про елементарні знання із сфери міжконфесійного життя. Анкета була розроблена на основі її поширення саме в українському релігійному середовищі, яке є багатоконфесійним і міжрелігійним. У анкеті є запитання, які складені так, щоб не образити релігійні почування жодної із груп. Наприклад, у запитанні № 8, окрім неділі, є також пошанування суботи. Запитання №13 є підсумковим і передбачає відкриту відповідь респондента, яку, можливо, не передбачили автори анкети. Саме анкетування має на меті представити бачення позиції Церкви у державі, її взаємодію із суспільством, а також проаналізувати, наскільки визначені сегменти суспільства готові до такої комунікації через канали нових медій.

Через метод анкетування виявимо стан зворотного зв'язку у соціальній комунікації між релігійними організаціями та суспільством. Окрім того, виявимо підтвердження запропонованим гіпотезам на початку дослідження. Безумовно, результати анкетування можуть бути цікавими для дослідників релігійно-суспільного діалогу на рівні життя держави та суто для працівників української медіасфери: редакторів сайтів, журналістів, які зацікавлені у висвітленні та поширенні релігійної проблематики у веб-просторі. Окрім того, результати дослідження можуть бути корисними також для духовенства, зокрема тих його представників, які працюють у нових медіях, є адміністраторами офіційних сайтів Церков та релігійних організацій.

Завдання дослідження:

- проаналізувати сучасний стан комунікації між Церквою та суспільством через платформи нових медій;
- гіпотетично накреслити майбутній розвиток дискурсів і готовність всіх сторін діалогу до цього процесу;
- визначити тенденції у розвитку діалогу між Церквою та суспільством на платформі нових медій;

- порівняти досліджені характеристики із чинною роботою сайтів та розвитком медіадискурсів

Ми розмістили анкету на веб-ресурсі всеукраїнського значення, сайті щоденної газети «День», у режимі реального спілкування просили своїх респондентів заповнити анкети. Для релігійних журналістів запропонували заповнити анкети наживо. Впродовж дослідження намагатимемось порівняти аудиторії, проаналізувати смаки та зацікавлення, виробити на підставі анкетування поради для журналістів, які працюватимуть із релігійною проблематикою в Інтернеті. Таке порівняння, на наш погляд, має підтвердити чи спростувати вектори комунікації, які обирають для себе журналісти нових медій. Результати анкетування, на наш погляд, повинні виявити такі характеристики:

- релігійна проблематика в Україні є важливою складовою інформаційного веб-простору;

- Церква і релігійне середовище – активний чинник суспільних процесів;

- риторика релігійного середовища здатна впливати на внутрішні процеси;

- відсутність якісної релігійної журналістики в Інтернеті впливає на рівень обізнаності аудиторії, отже, творить комунікаційні бар'єри між духовенством і мирянами, що помітно знижує рівень ефективності діалогу або унеможлиблює його;

- суспільство потребує нових комунікаційних каналів із релігійним середовищем, особливо за допомогою можливостей нових медій;

- кожна релігійна організація має представити в медіа своїх представників, тобто інститут прес-служби повинен бути дієвим механізмом і активною ланкою роботи із ЗМІ.

3.1 Результати анкетування на підставі опитування семінаристів Львівської духовної семінарії Святого Духа (УГКЦ) та Львівської православної богословської академії (УПЦ КП)

Як ми зазначали, аудиторію, яка цікавиться релігійною проблематикою в Інтернеті, поділили на шість груп для формування трьох порівняльних пар: семінаристи, які представляють дві різні конфесійні спільноти, студенти-журналісти Львівського національного університету ім.І.Франка та Українського католицького університету, читачі сайту суспільно-політичного видання «День» та журналісти, які працюють у релігійній тематиці.

Проаналізуємо результати анкетування першої порівняльної пари – семінаристів Львівської духовної семінарії Святого Духа (УГКЦ) та Львівської православної богословської академії (УПЦ КП). Порівняльна група представляє покоління нових комунікантів, які у майбутньому, як священики чи представники вищої духовної ієрархії, обиратимуть стратегію спілкування із суспільством. Тому, на наш погляд, у результаті цього компаративного аналізу варто порівняти пріоритети цієї комунікації та бачення її ефективного впровадження.

У анкетуванні взяли участь 27 семінаристів Львівської духовної семінарії Святого Духа (ЛДС) та 38 семінаристів Львівської православної богословської академії (ЛПБА). Ми обрали семінаристів цих двох духовних закладів, щоб представити міжконфесійний аспект анкетування. Всі респонденти цієї пари представляють різні курси та вікові категорії.

Відповідь на перше запитання засвідчила, що обидві групи респондентів цікавляться релігійним життям України через веб-ресурси. Семінаристи ЛДС: «так» – 27; «ні» – 0. Семінаристи ЛПБА: «так» – 36, «ні» – 2. На підставі цих результатів можемо зробити перший висновок – рівень зацікавлення аудиторій свідчить про відкритість до комунікації через мережу на рівні реципієнта.

Відповідь на друге запитання розкриває зацікавленість семінаристів на основі довіри і фільтру веб-ресурсів. У анкеті ми дозволяли обирати кілька варіантів, щоб якнайповніше відобразити панораму вибору. Найбільшу довіру у

семінаристів обох навчальних закладів викликають спеціалізовані релігійні веб-ресурси: семінаристи ЛДС – 27; студенти ЛПБА – 31. Опісля пріоритети аудиторій дещо розділилися.

Семінаристи ЛДС ставлять на другу позицію дописи духовенства на власних акаунтах у соціальних мережах (6), а вже тоді довіряють блогам духовенства (5), світським сайтам, які пишуть про релігію, – (3), 1 особа обрала категорію «інше». Для студентів ЛПБА друге місце посідають блоги духовенства (8), третя позиція – світські сайти, які пишуть про релігію, – (6), далі дописи духовенства на акаунтах у соціальних мережах (3), одна особа обрала категорію «інше». На підставі аналізу цих відповідей складається враження, що майбутнє духовенство довіряє більше соціальним мережам, ніж міжконфесійним, суспільно-політичним чи світським веб-ресурсам, які пишуть про релігію. Це засвідчує про вироблення нових стратегій комунікації у молодого покоління духовенства, що відрізняються від попередників.

Відповідь на третє запитання визначає спектр релігійної проблематики, який найбільше цікавить опитані групи. Важливо, що саме ця відповідь зосереджує увагу на розставлених пріоритетах і виборі тем у комунікації для майбутнього духовенства. Зрештою, результати анкетування представляють тематичний спектр зацікавлень духовенства, що може бути цікавим для релігійних веб-журналістів. Розставимо пріоритети відповідей за позиціями.

Студенти ЛДС:

1. Внутрішньоконфесійне життя (15);
2. Церква і держава (13);
3. Екуменічні проблеми (11);
4. Помісна Церква (10);
5. Інше (3);
6. Погляди моєї конфесії на сімейні проблеми (2)

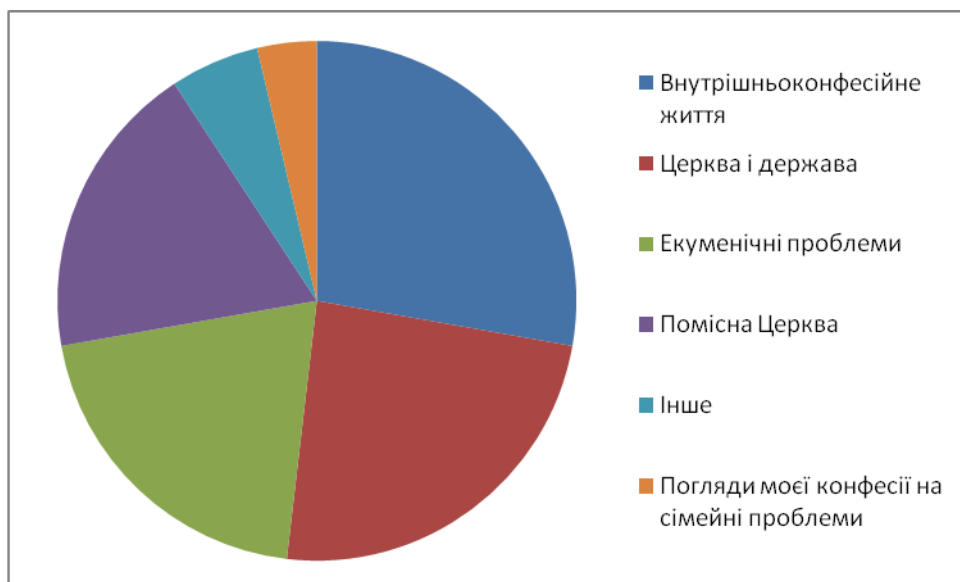

Рис. 3.1. Результати відповідей семінаристів ЛПБА на запитання №3

Студенти ЛПБА:

1. Церква і держава (16);
2. Помісна Церква (15);
3. Внутрішньоконфесійне життя (13);
4. Інше (6);
5. Погляди моєї конфесії на сімейні проблеми (5);
6. Екуменічні проблеми (3).

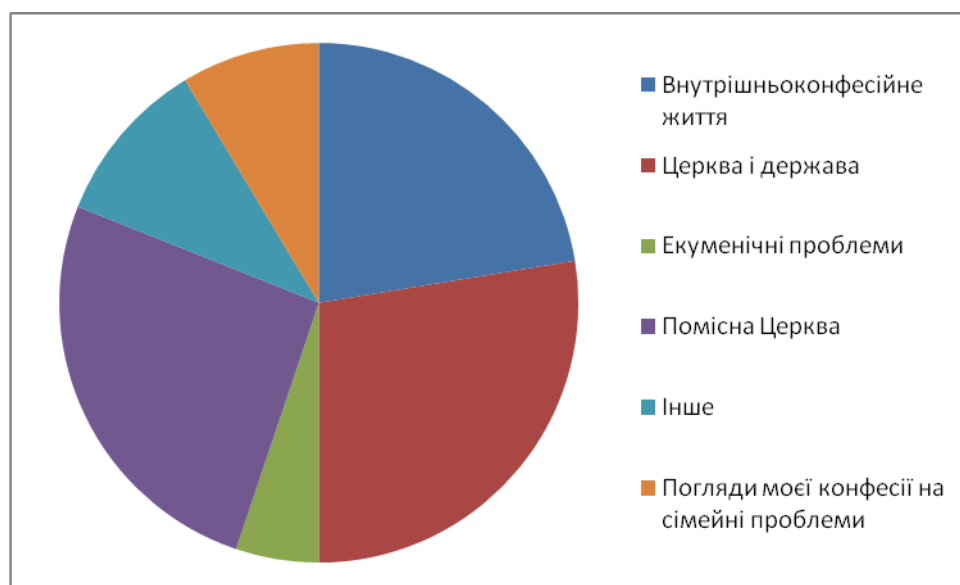

Рис. 3.2. Результати відповідей семінаристів ЛДС на запитання №3

Проаналізувавши ці дані, можемо зробити висновок, що така різнобічність тем свідчить про внутрішню специфіку кожної із конфесійних спільнот. Наприклад, студентів ЛПБА найбільше цікавлять проблеми комунікації Церкви та держави та проблеми Помісної Церкви, оскільки це характеризує внутрішній дискурс Церкви, а також медіаповідомлення духовних лідерів спільноти. Про це детальніше аналізували у другому розділі, розглядаючи контекст подій Помаранчевої революції, Євромайдану, війни на сході України. З огляду на це можемо припустити, що на риторичну і комунікаційну стратегію духовенства також впливає внутрішнє життя спільноти.

Обидві групи респондентів визначають для себе пріоритетною темою розвитку комунікації між Церквою та державою, тому на запитання «Чи повинна Церква впливати на розвиток держави?» семінаристи ЛДС відповіли: «так» – 20, «частково» – 3, «не можу дати відповіді» – 4. Студенти ЛПБА: «так» – 20, «ні» – 2, «частково» – 15, «не можу дати відповіді» – 1. Це, без сумніву, означає, що майбутнє духовенство згодне бути активним чинником суспільно-політичних подій.

Ті респонденти, які ствердно відповіли на попереднє запитання, також запропонували шляхи впливу Церкви на державу.

Семінаристи ЛДС:

1. Представники духовенства мають бути радниками Президента чи Прем'єр – міністра України (9);
2. Мене цілком задовольняє сьогодення автономна діяльність Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, яка водночас своїми спільними реакціями впливає на розвиток життя країни (8);
3. Чіткі заяви духовенства всіх рівнів і вияв їхньої громадянської позиції окремо від держави (7).

Студенти ЛПБА:

1. Чіткі заяви духовенства всіх рівнів і вияв їхньої громадянської позиції окремо від держави (10);
2. Мене цілком задовольняє сьогоднішня автономна діяльність Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, яка водночас своїми спільними реакціями впливає на розвиток життя країни (10);
3. Представники духовенства мають бути радниками Президента чи Прем'єр – міністра України (7).

Такі попередні результати, на наш погляд, свідчать про певні пріоритети майбутнього духовенства що до співпраці з державою. Наприклад, семінаристи ЛДС готові до персонального проникнення духовенства у різні сегменти життя суспільства, зокрема, на рівні державної адміністрації. Натомість позиція студентів ЛПБА дещо автономна – через окремі заяви духовенства та роботу ВРЦіРО.

Відповідаючи на запитання «Чи має релігійне середовище достатній вплив на перебіг антитерористичної операції у східних регіонах України», пріоритети респондентів розташовані так:

Студенти ЛПБА:

1. Частково так. Церква і релігійні організації пропонують мирний діалог, проте цю ініціативу не всі схвалюють і вважають ефективною (18);
2. Так, звісно. Церква та релігійні організації значною мірою впливають на нестабільну ситуацію на сході України (15);
3. Ні, до духовних лідерів ніхто не дослухається (5).

Семінаристи ЛДС:

1. Частково так. Церква і релігійні організації пропонують мирний діалог, проте цю ініціативу не всі схвалюють і вважають ефективною (16);
2. Так, звісно. Церква та релігійні організації значною мірою впливають на нестабільну ситуацію на сході України (6);
3. Ні, до духовних лідерів ніхто не дослухається (5).

Дві опитані групи, зрештою, через свої відповіді визначили перспективи для майбутнього діалогу із суспільством, адже вони засвідчили, що не всі інституції суспільства дослухаються до позицій Церкви, отже, можливо саме через нове покоління духовенства, є інша перспектива.

Через відповіді на 7 і 8 запитання обидві групи презентували себе вірними своїй конфесійній спільноті та активними членами Церкви. Це свідчить, що у перспективах комунікації духовенство буде ще більш активним комунікатором у медіапросторі, зокрема і у нових медіях:

Чи довіряєте своїй Церкві /релігійній організації?

Семінаристи ЛДС:

1. Так, звичайно. Довіряю повністю (25);
2. Через останні події в Україні мій рівень довіри помітно знизився (0);
3. Через останні події в Україні мій рівень помітно підвищився (2);
4. Я не довіряю своїй релігійній спільноті взагалі (0);

Рис. 3.3. Результати відповідей семінаристів ЛДС на запитання №7

Такий зріз, на наш погляд, презентує те, що зважаючи на суспільно-політичні події в Україні, всередині самої конфесійної спільноти зростає рівень довіри до позицій Церкви. У цьому контексті, без сумніву, є важливий

інструментарій нових медій, оскільки респонденти задекларували переваги моніторингу веб-ресурсів ще на початку анкетування.

Семінаристи ЛПБА:

1. Так, звичайно. Довіряю повністю (34);
2. Через останні події в Україні мій рівень довіри помітно знизився (1);
3. Через останні події в Україні мій рівень помітно підвищився (2);
4. Я не довіряю своїй релігійній спільноті взагалі (1).

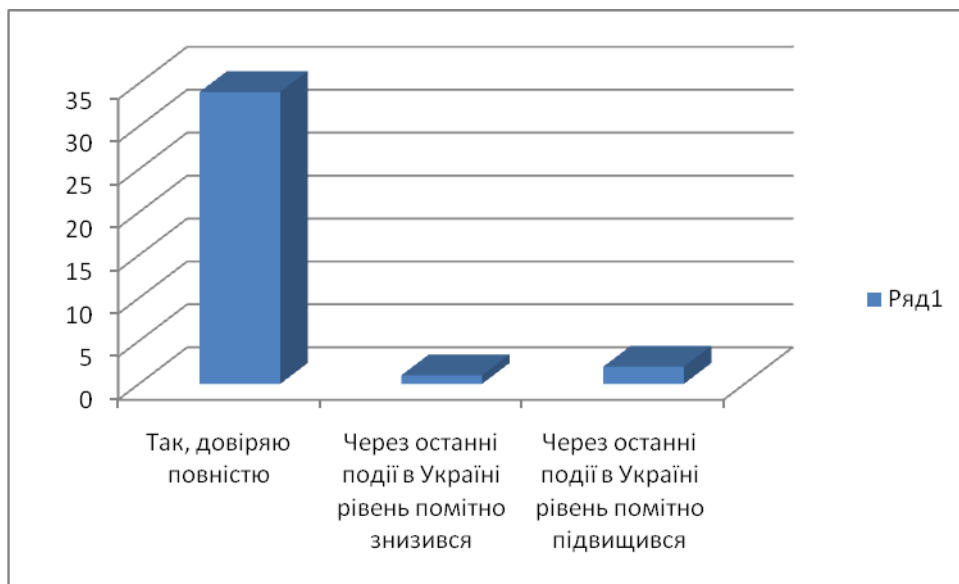

Рис. 3.4. Результати відповідей семінаристів ЛПБА на запитання №7

Як часто ви ходите до храму чи відвідуєте зібрання своєї спільноти?

Семінаристи ЛПБА:

1. Кілька разів на тиждень і, звичайно, у неділю (суботу) та свята (33);
2. Тільки у неділю (суботу) чи свята (2);
3. Тільки на Різдво чи Великдень (0);
4. Взагалі не відвідую (0).

Семінаристи ЛДС:

1. Кілька разів на тиждень і, звичайно, у неділю (суботу) та свята (25);
2. Тільки у неділю (суботу) чи свята (2);
3. Тільки на Різдво чи Великдень (0);
4. Взагалі не відвідую (0).

Відповідь на це запитання засвідчує, наскільки майбутнє духовенство є заглибленим у життя своєї конфесії. Отже, це ще один аргумент, що у майбутньому це буде активний сегмент процесу діалогізму.

У третьому блоці семінаристи однозначно підтримали ідею проникнення Церкви у соціальні мережі, так само майже збіглися пріоритети щодо вибору каналів комунікації. На підставі цих відповідей виявляється практичний перехід від моделі комунікації-розсіювання до моделі комунікації-діалогу; тобто духовенство готове інтерактивно комунікувати із своїми вірними, порушувати нові теми і відповідати на незручні запитання.

Обидві групи через відповіді підтвердили, по-перше, що необхідно шукати нові моделі комунікації, адже офіційні сторінки Церков та прес-служби не завжди є ефективними; по-друге, визначили для себе важливим інструментарій соціальних мереж та конфесійних веб-ресурсів, які були б більш інтерактивними та цікавими аудиторії.

Чи потрібно Церкві (релігійній організації) вести комунікацію у соціальних мережах?

Студенти ЛДС:

1. Так, звичайно, це дуже потрібно (24);
2. Я надаю перевагу лише особистому спілкуванню з духовенством (3);
3. Я надаю перевагу лише класичній комунікації – через проповідь у храмі (0).

Студенти ЛПБА:

1. Так, звичайно, це дуже потрібно (26);
2. Я надаю перевагу лише особистому спілкуванню з духовенством (7);
3. Я надаю перевагу лише класичній комунікації – через проповідь у храмі (4).

Аналізуючи ці результати, можемо розглянути стиль комунікації всередині спільноти. Хоча більшість респондентів за те, щоб проникати у нові медії, проте, як видно є частина тих, які опираються на консервативні засади спілкування, зокрема це помітно у відповідях семінаристів ЛПБА.

Якщо відповідаєте ствердно на попереднє запитання, то якими, на вашу думку, мають бути канали комунікації українського релігійного і світського середовищ в Інтернеті?

Студенти ЛДС:

1. Створення відповідних сторінок чи груп у соціальних мережах (16);
2. Створення власних конфесійних нових медій (інтернет-телебачення, інтернет-радіо, спеціалізованих сайтів) (15);
3. На мою думку, найкращий канал комунікації – через офіційну веб-сторінку прес-служби (6);
4. Акаунти духовенства у соціальних мережах (4);
5. Інше. Ваші варіанти (0).

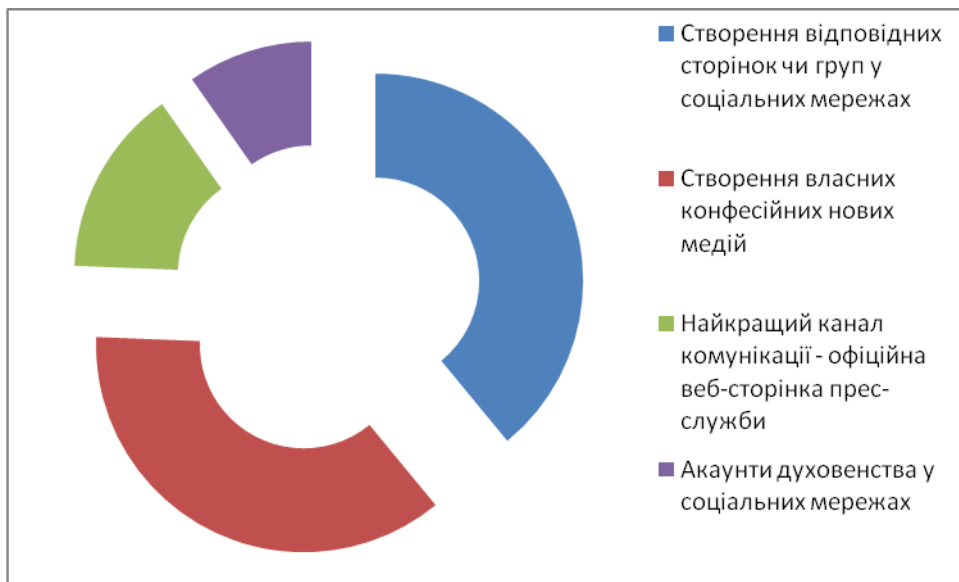

Рис. 3.5. Результати відповідей семінаристів ЛПБА на запитання №10

Студенти ЛПБА:

1. Створення відповідних сторінок чи груп у соціальних мережах (15);
2. Створення власних конфесійних нових медій (інтернет-телебачення, інтернет-радіо, спеціалізованих сайтів) (14);
3. Акаунти духовенства у соціальних мережах (6);
4. На мою думку, найкращий канал комунікації – через офіційну веб-сторінку прес-служби (3);
5. Інше (2)

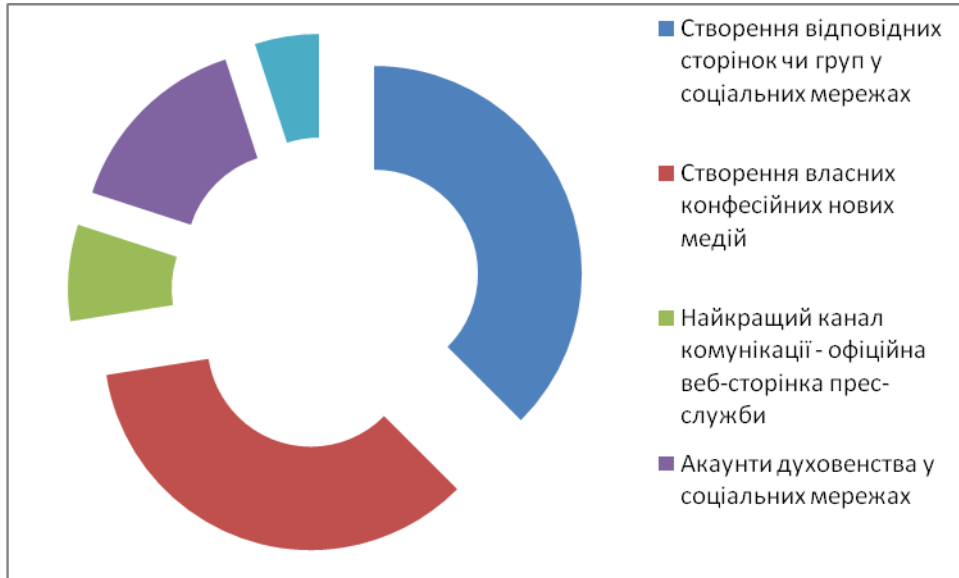

Рис. 3.6. Результати відповідей семінаристів ЛДС на запитання №10

Отже, такі позиції спонукають до висновків, що соціальні мережі є більш ефективним інструментарієм у комунікації, ніж спеціалізовані конфесійні веб-ресурси.

Також у третьому блоці ми поставили два запитання, які визначатимуть стратегію у комунікації між Церквою та медіями. На запитання «Чи можна назвати українську релігійну журналістику в Інтернеті якісною?» відповіді розділилися так:

Семінаристи ЛДС: «так» –10, «ні» –15; семінаристи ЛПБА: «так» –18, «ні» –18.

Також респонденти запропонували свої шляхи подолання цієї проблеми.

Студенти ЛПБА:

1. Забезпечення у редакціях відповідних журналістів, які спеціалізуються у проблемах релігійного життя (16);
2. Журналісти повинні самі ліквідувати особисті стереотипи з приводу розуміння релігійного середовища (7);
3. Змінити принципи редакційної політики ресурсів, за якими події в Церкві сприймаються винятково, як сенсація чи скандал (1);

4. Ваші пропозиції – 1: більше рекламувати спеціалізовані інтернет - сторінки в мережі.

Семінаристи ЛДС:

1. Забезпечення у редакціях відповідних журналістів, які спеціалізуються у проблемах релігійного життя (11);

2. Журналісти повинні самі ліквідувати особисті стереотипи з приводу розуміння релігійного середовища (6);

3. Змінити принципи редакційної політики ресурсів, за якими події в Церкві сприймаються винятково, як сенсація чи скандал (3);

4. Ваші пропозиції – 3: дружба і співпраця між медіа, ліквідація будь-яких упереджень, поєднання у журналістиці християнських принципів та гуманізму.

Для обох груп комунікація між Церквою та суспільством через інтернет-ресурси є ефективною тоді, коли духовенство вміло поєднуватиме віртуальне і живе спілкування, користуватиметься веб-ресурсами для популяризації християнської моралі та духовних цінностей. Також семінаристи ЛПБА та ЛДС пропонують журналістам змінити свої редакційні пріоритети і більш фахово звертатись до релігійної тематики.

У четвертому блоці, де наявна довідкова інформація про респондентів, зважаючи на сукупний підсумок результатів 65 анкет, маємо такі підсумки:

респонденти є представниками чоловічої статі – 65; за конфесійною приналежністю: православними – 38, католиками – 27; за віком: до 18 років: 8; від 18 до 25 років – 49; від 25 до 40 років – 7; за сферою діяльності всі 65 осіб – студенти.

Проаналізувавши результати анкетування і порівняння двох груп опитаних, пропонуємо такі мікровисновки:

1. Обидві групи семінаристів є зацікавленими бути комунікантами і комунікатами у моделі спілкування із суспільством;

2. Обидві групи є активними у житті своїх конфесійних спільнот, а повністю довіряють своїй Церкві, а також готові брати участь у житті суспільства і визначати нові стратегії комунікації.

3. Через суспільно-політичні події в Україні рівень довіри у деяких респондентів до своєї конфесійної спільноти зріс. Окрім того, учасники анкетування зазначили, що у їхньому читацькому пріоритеті є перегляд інформації на веб-ресурсах. А це означає, що канали нових медій конструюють імідж Церкви всередині спільноти своїх вірних;

4. Обидві групи вважають, що комунікація між Церквою та суспільством через соціальні мережі та веб-ресурси є необхідною, тому пропонують створювати відповідні групи, акаунти та конфесійні нові медії;

5. Соціальні мережі є у пріоритетах серед новомедійних каналів комунікації, а це свідчить про новий рівень процесу діалогізму, де наявна особистісна презентація духовенства на рівні власних акаунтів у Фейсбуці, Твіттері, Вконтакті, а також прагнення пізнавати своїх вірних не у форматі загальної парафії, персонально через їхні акаунти;

6. Також обидві групи семінаристів відзначили у своїх відповідях, що Церкві варто якнайчастіше використовувати соціальні мережі для ефективною комунікації. А це свідчить про перехід від моделі комунікації-розсіювання до моделі комунікації-діалогу (за Джоном Пітерсом), де Церква готова брати участь у дискусіях, у інтерактивному спілкуванні із своїми вірними, порушувати нові дискурси;

7. У комунікації із медіями майбутнє духовенство прагне професійного і компетентного діалогу, який передбачає відкритість і ліквідацію особистих стереотипів журналістів. Саме такий підхід, на думку респондентів, спонукатиме до підвищення якості релігійної журналістики у мережі. І це буде важливим не лише для міжконфесійних веб-ресурсів, але і для світських та суспільно-політичних сайтів, які пишуть на теми релігії.

3.2. Результати анкетування на підставі опитування студентів факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка та студентів Школи журналістики Українського католицького університету

У попередньому підрозділі ми акцентували увагу на дослідженні аудиторії, яка у майбутньому представлятиме духовенство і відповідно буде продуцентом чи реципієнтом діалогу. У цій частині дослідження пропонуємо анкетування аудиторії, що формує або формуватиме канал комунікації між Церквою та суспільством за допомогою медій.

Сформували дві групи респондентів зі студентів-журналістів двох вишів – Львівського національного університету імені Івана Франка (ЛНУ) та Школи журналістики Українського католицького університету (УКУ). Опрацьовано 50 анкет студентів Школи журналістики УКУ, які представляють різні роки навчання та обидва напрями: журналістика та медіакомунікації, 40 анкет студентів факультету журналістики, які також представляють різні курси.

Відповідаючи на перше запитання, пріоритети обох аудиторій дещо були різними. Виявилось, що студенти ЛНУ цікавляться більше релігійною тематикою в Інтернеті, ніж студенти УКУ: «так» – 23, «ні» – 17. Студенти УКУ: «так» – 15, «ні» – 35.

Вибір ресурсів, яким надають перевагу, такі:

Студенти ЛНУ:

1. Світські сайти, які пишуть про релігію (11);
2. Спеціалізовані релігійні сайти (10);
3. Дописам на акаунтах духовенства у соціальних мережах (10);
4. Інше (8)
5. Блоги духовних осіб (5).

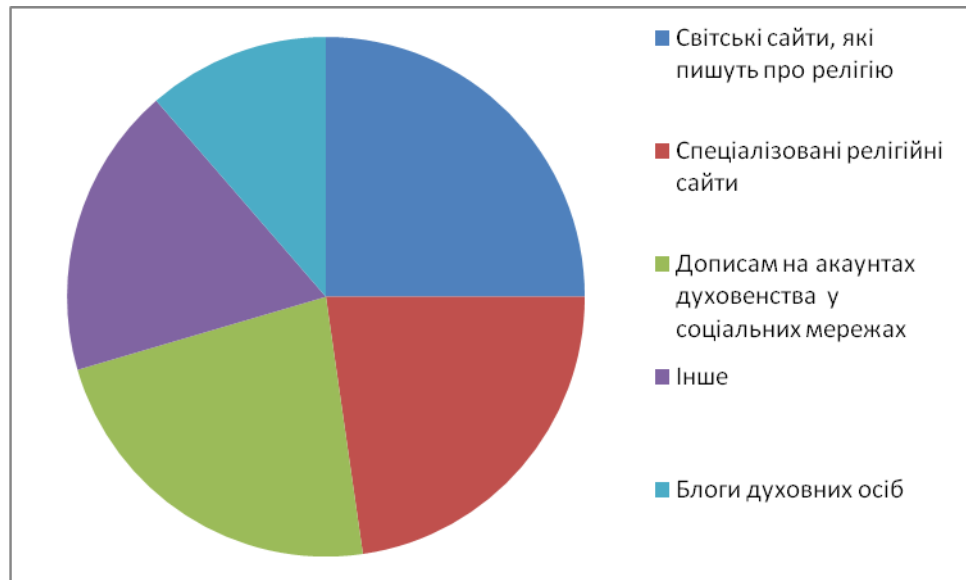

Рис. 3.7. Результати відповідей студентів ЛНУ на запитання №2

Студенти УКУ:

1. Світські сайти, які пишуть про релігію (9);
2. Дописам на акаунтах духовенства у соціальних мережах (9);
3. Інше (9);
4. Спеціалізовані релігійні сайти (6)
5. Блоги духовних осіб (4).

Відповіді респондентів свідчать про певні інформаційні тенденції для журналістів у нових медіях, де, крім світських веб-ресурсів, які пишуть про релігію, а також спеціалізованих ресурсів, журналісти надають перевагу соціальним мережам і дописам духовенства саме на цих мережевих платформах. У попередньому підрозділі ми виявили, що майбутнє духовенство готове перейти до моделі комунікації-діалогу. Аналіз анкетування студентів факультету журналістики ЛНУ імені Івана Франка і Школи журналістики УКУ свідчить про те, що майбутні журналісти також прагнуть змінити модель комунікації на більш особистісну та інтерактивну.

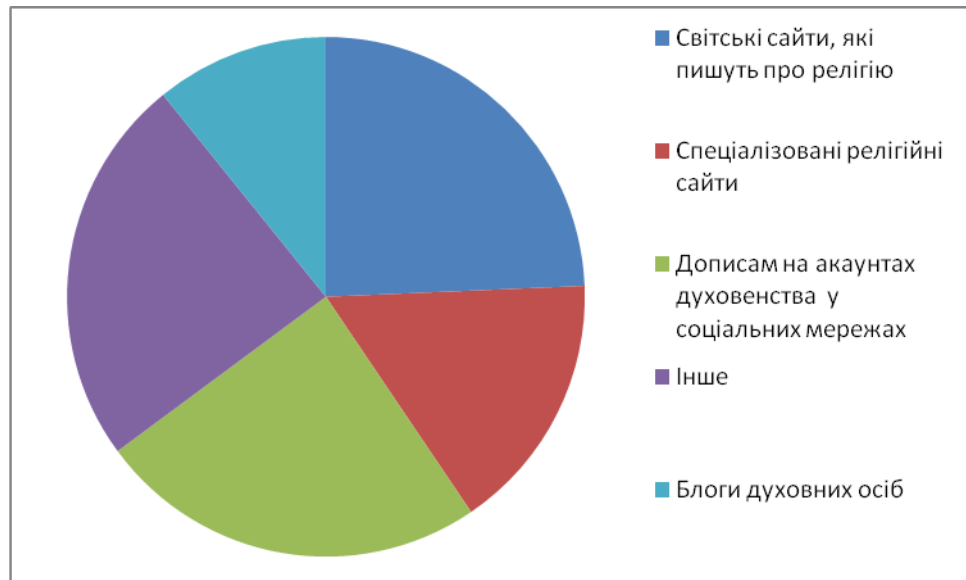

Рис. 3.8. Результати відповідей студентів УКУ на запитання №2

Як видно з порівнянь, фільтр ресурсів майже однаковий з перевагою світських сайтів, спеціалізованих ресурсів та акаунтів у соціальних мережах.

Важливо також простежити тематичне зацікавлення студентів.

Студенти УКУ:

1. Церква і держава (23);
2. Інше (12);
3. Екуменічні проблеми (8);
4. Внутрішньоконфесійне життя (5);
5. Помісна Церква (5);
6. Погляди моєї конфесії на сімейні проблеми (3).

Оскільки обидві групи респондентів готові змінити модель діалогізму, як ми вже зазначали вище, то, на наш погляд, з цієї позиції випливає також ще один висновок – зміна моделі комунікації з комунікації-розсіювання на комунікацію-діалог вплине на зміну «порядку денного» для всього медіапростору, тобто підсилюватиме теорію Мак-Комбса, згідно з якою внутрішні суспільні сенси генерують пріоритети у медіа. Отже, розставляють нові акценти для традиційних ЗМІ, основується на змінах векторів діалогізму у нових медіях.

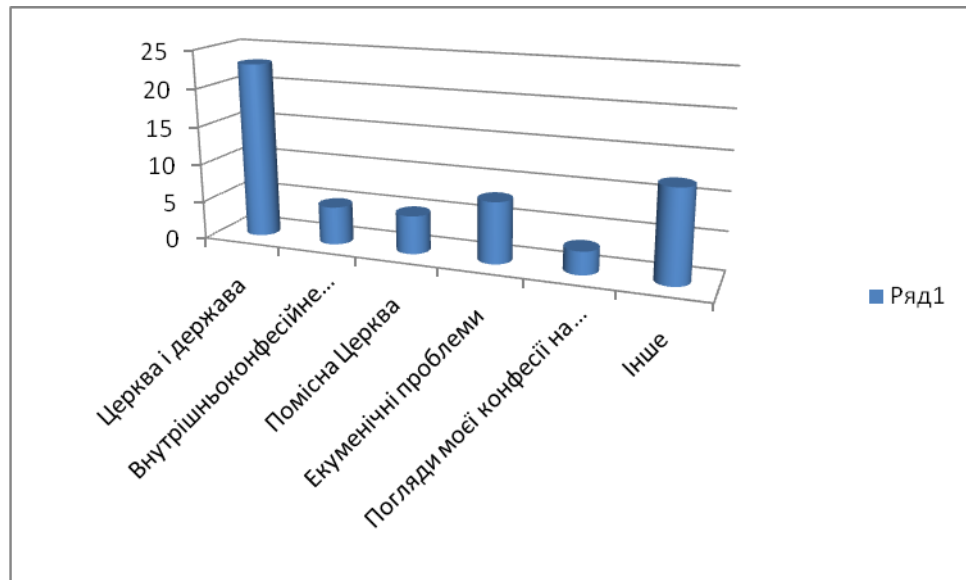

Рис. 3.9. Результати відповідей студентів УКУ на запитання №3

Студенти ЛНУ:

1. Церква і держава (22);
2. Внутрішньоконфесійне життя (15);
3. Погляди моєї конфесії на сімейні проблеми (7);
4. Помісна Церква (6);
5. Інше (6);
6. Екуменічні проблеми (4).

Перші відповіді на запитання свідчать про релігійне середовище як важливий чинник у житті суспільства, оскільки видимий пріоритет у тематиці нових медій.

Пріоритет у виборі тематики щодо проблем Церкви і держави характеризує, по-перше, світськість респондентів; по-друге, прагнення розглядати релігійне життя в основі соціального.

Відповіді на четверте запитання свідчать про бачення Церкви як автономної інституції у загальному соціальному вимірі.

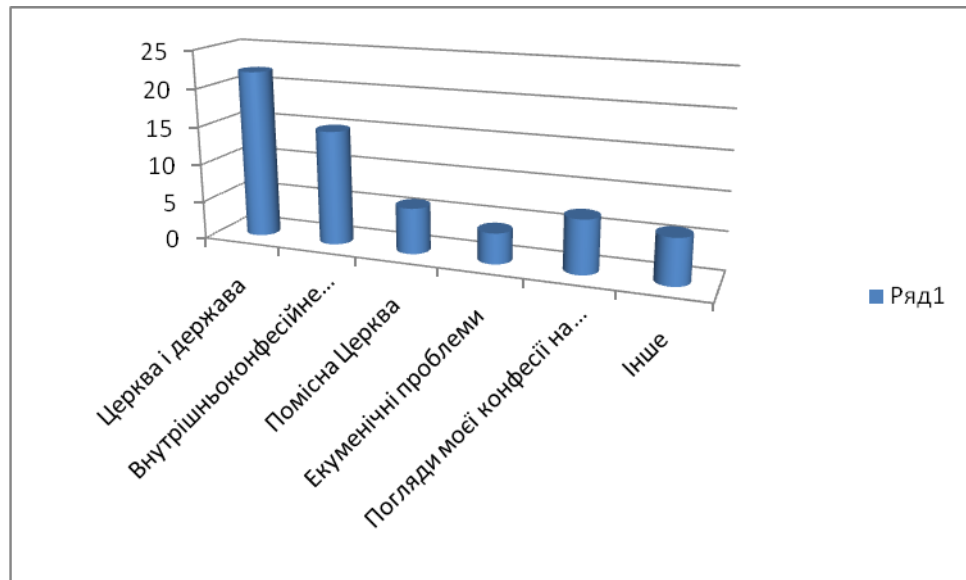

Рис. 3.9. Результати відповідей студентів ЛНУ на запитання №3

Чи повинна Церква впливати на розвиток держави?

Студенти ЛНУ:

1. Частково (21);
2. Ні, ні у жодному разі (10);
3. Так (9);
4. Не можу дати відповіді (0).

Студенти УКУ:

1. Ні, ні у жодному разі (24);
2. Частково (23);
3. Так (3);
4. Не можу дати відповіді (0).

Обидві аудиторії визначили цю автономну діяльність Церкви у рамках Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій та у чітких заявах духовенства, відповідаючи на запитання про шляхи впливу на державу. Тому можемо вважати, що позиція Церкви у житті суспільства, на думку майбутніх журналістів, має бути активною, проте автономною:

Студенти УКУ:

1. Мене цілком задовольняє сьогоднішня автономна діяльність Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, яка водночас своїми спільними реакціями впливає на розвиток життя країни (13);

2. Чіткі заяви духовенства всіх рівнів і вияв їхньої громадянської позиції окремо від держави (7);

3. Представники духовенства мають бути радниками Президента чи Прем'єр-міністра України (3).

Студенти ЛНУ:

1. Мене цілком задовольняє сьогоднішня автономна діяльність Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, яка водночас своїми спільними реакціями впливає на розвиток життя країни (13);

2. Чіткі заяви духовенства всіх рівнів і вияв їхньої громадянської позиції окремо від держави (5);

3. Представники духовенства мають бути радниками Президента чи Прем'єр-міністра України (2).

У відповідях на запитання №6 студенти спільно представили думку, що релігійне середовище має частковий вплив на перебіг антитерористичної операції, проте прагнення духовенства до мирного діалогу не завжди є почутими.

Чи має релігійне середовище достатній вплив на перебіг антитерористичної операції у східних регіонах України?

Студенти УКУ:

1. Частково так. Церква і релігійні організації пропонують мирний діалог, проте цю ініціативу не всі схвалюють і вважають ефективною (21);

2. Ні, до духовних лідерів ніхто не дослухається (20);

3. Так, звісно. Церква та релігійні організації значною мірою впливають на нестабільну ситуацію на сході України (4).

Студенти ЛНУ:

1. Частково так. Церква і релігійні організації пропонують мирний діалог, проте цю ініціативу не всі схвалюють і вважають ефективною (30);

2. Ні, до духовних лідерів ніхто не дослухається (6);

3. Так, звісно. Церква та релігійні організації значною мірою впливають на нестабільну ситуацію на сході України (4).

Відповіді студентів на два наступні запитання містили певний парадокс, оскільки результати анкетування засвідчили, що середовище, у якому навчаються студенти, маючи на увазі студентів Українського католицького університету, не завжди впливає на їхню активну присутність у житті Церкви.

Чи довіряєте своїй Церкві /релігійній організації?

Студенти ЛНУ:

1. Так, звичайно. Довіряю повністю (18);

2. Через останні події в Україні мій рівень довіри помітно знизився (7);

3. Через останні події в Україні мій рівень довіри помітно підвищився (6);

4. Я не довіряю своїй релігійній спільноті взагалі (6).

Студенти УКУ:

1. Я не довіряю своїй релігійній спільноті взагалі (15);

2. Так, звичайно. Довіряю повністю (14);

3. Через останні події в Україні мій рівень довіри помітно знизився (7);

4. Через останні події в Україні мій рівень помітно підвищився (7).

Як часто ви ходите до храму чи відвідуєте зібрання своєї спільноти?

Студенти ЛНУ:

1. Лише у неділю (суботу) чи свята (18);

2. Лише на Різдво чи Великдень (11);

3. Кілька разів на тиждень і, звичайно, у неділю (суботу) та свята (5);

4. Взагалі не відвідую (2).

Студенти УКУ:

1. Лише на Різдво чи Великдень (18);
2. Лише у неділю (суботу) чи свята (13);
3. Взагалі не відвідую (13);
4. Кілька разів на тиждень і, звичайно, у неділю (суботу) та свята (3).

Зрештою, на такі відповіді, на нашу думку впливають чинники конфесійної приналежності та географії проживання респондентів, яка виглядає приблизно так:

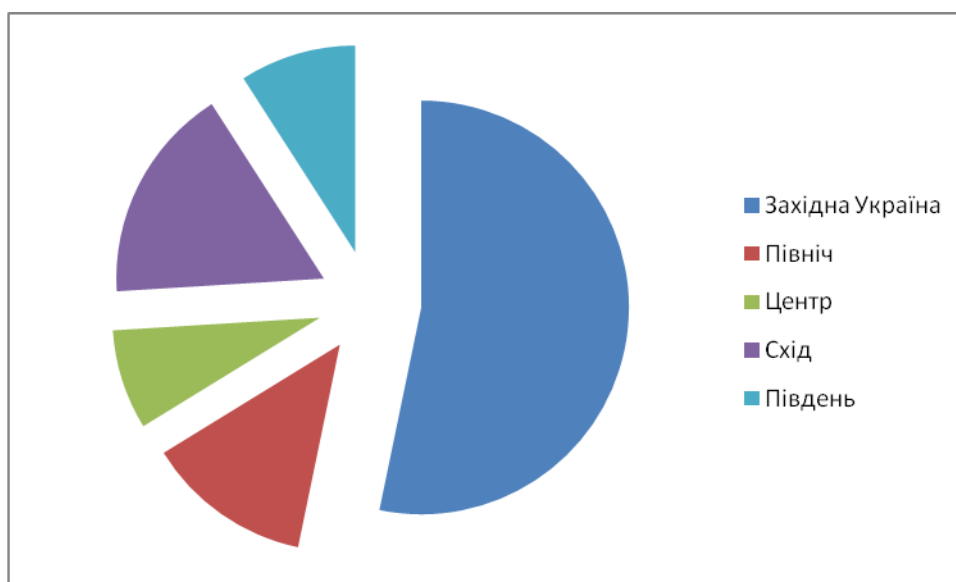
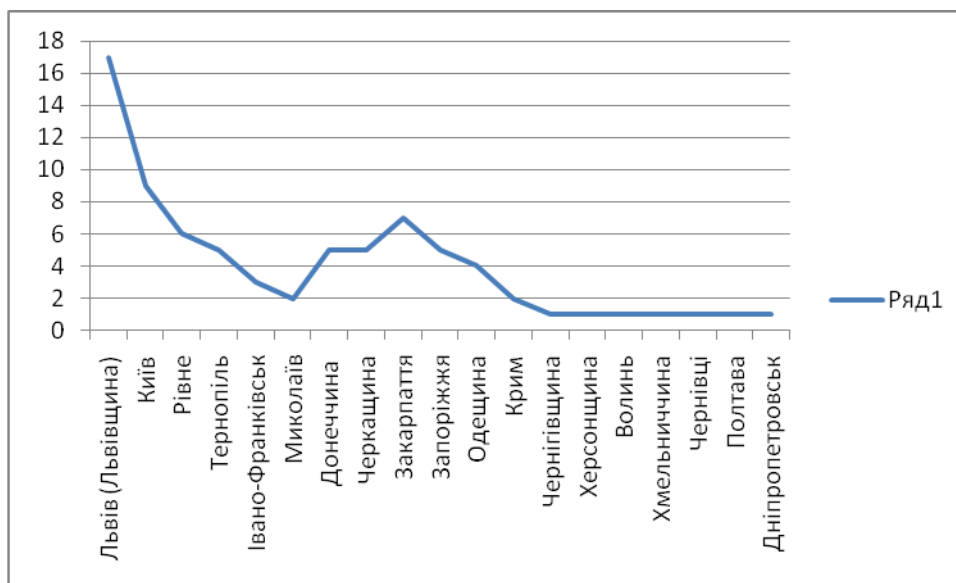

Рис. 3.10. Географія проживання студентів Школи журналістики УКУ

Хоча кількість студентів, які представляють західні області України доволі велика, проте водночас є не менша кількість студентів із інших регіонів України. Загалом на двох програмах є 78 студентів, в анкетуванні взяли участь 75. Вважаємо, що на такий результат впливають не лише зовнішні ознаки, зокрема, специфіка вищого навчального закладу, у якому навчаються студенти, але також внутрішні особливості – представлення різних культурних середовищ, ментальних особливостей, традицій та звичаїв, що, безумовно, впливає також на релігійні погляди та вибір конфесійної складової.

Отож, згідно із відповідями на паспортні запитання, конфесійна різнобічність студентів має такий вигляд:

Студенти УКУ: православні – 23, атеїсти – 14, католики – 7, протестанти – 1, належать до інших релігійних організацій – 1, четверо респондентів не відносять себе до будь-якої з цих категорій – 4.

Студенти ЛНУ: католики – 19, православні – 16, атеїсти – 3, належать до інших релігійних організацій – 2, протестанти – 0.

Відповіді на запитання третього блоку у студентів практично суголосні, обидві групи підтримують ідею проникнення Церкви у соціальні мережі та визначають сучасну українську релігійну журналістику в Інтернеті неякісною. Окрім того, для обох аудиторій збігаються шляхи виходу з цієї проблеми. Студенти також спільно вважають, що комунікація між Церквою та суспільством через веб-ресурси є фективною і її потрібно розвивати. Тобто думки майбутніх журналістів цілком збігаються із відповідями майбутніх респондентів, а отже це знову-таки свідчить про позитивні тенденції щодо перспектив діалогізму на перспективу свого розвитку.

Чи потрібно Церкві (релігійній організації) вести комунікацію у соціальних мережах?

Студенти ЛНУ:

1. Так, звичайно, це дуже потрібно (16);
2. Я надаю перевагу лише особистому спілкуванню з духовенством (12);

3. Я надаю перевагу лише класичній комунікації (через проповідь у храмі) (11).

Студенти УКУ:

1. Так, звичайно, це дуже потрібно (32);
2. Я надаю перевагу лише особистому спілкуванню з духовенством (7);
3. Я надаю перевагу лише класичній комунікації (через проповідь у храмі) (5).

Хоча більша частина респондентів надає перевагу мережевому спілкуванню, проте все ж є частина тих, які пропонують комунікувати наживо.

Якщо відповідаєте ствердно на попереднє запитання, то якими, на вашу думку, мають бути канали комунікації українського релігійного і світського середовищ в Інтернеті?

Студенти УКУ:

1. Акаунти духовенства у соціальних мережах (23);
2. Створення відповідних сторінок чи груп у соціальних мережах (18);
3. Створення власних конфесійних нових медій (інтернет-телебачення, інтернет-радіо, спеціалізованих сайтів) (8);
4. На мою думку, найкращий канал комунікації – через офіційну веб-сторінку прес-служби (4);
5. Інше (1).

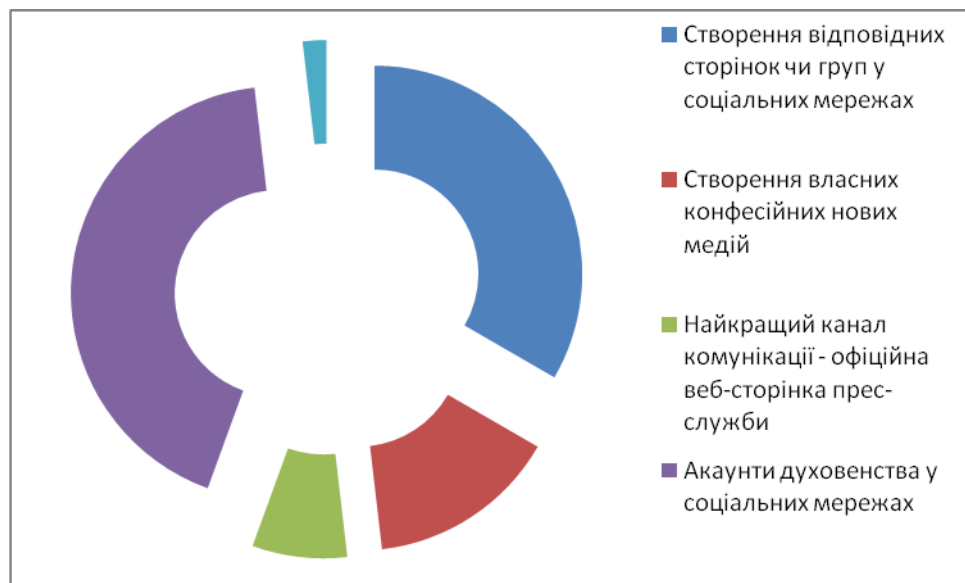

Рис. 3.11. Результати відповідей на запитання №10 студентів УКУ

Студенти ЛНУ:

1. Створення власних конфесійних нових медій (інтернет-телебачення, інтернет-радіо, спеціалізованих сайтів) (12);
2. Створення відповідних сторінок чи груп у соціальних мережах (10);
3. Акаунти духовенства у соціальних мережах (5);
4. На мою думку, найкращий канал комунікації – через офіційну веб-сторінку прес-служби (5);
5. Інше (4).

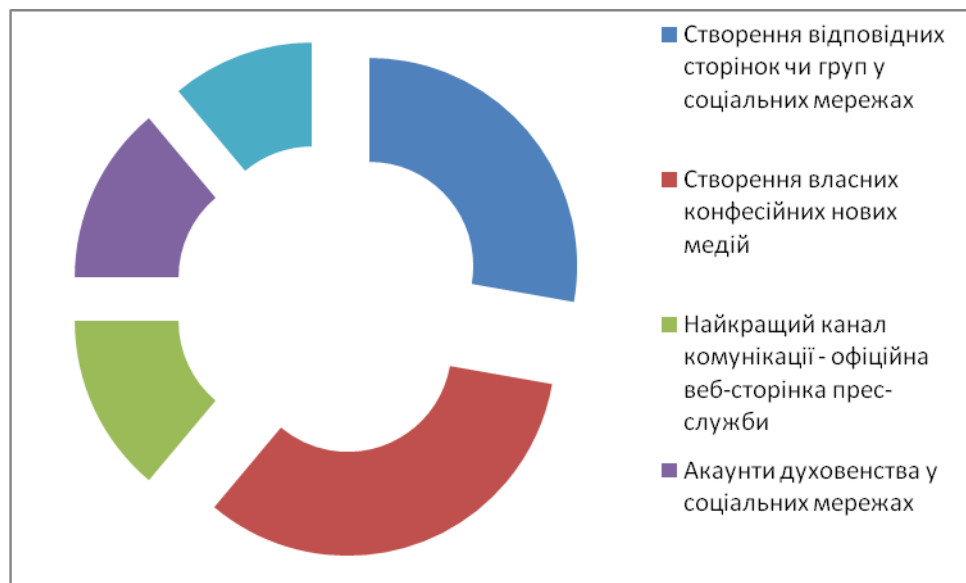

Рис. 3.12. Результати відповідей на запитання №10 студентів ЛНУ

Чи можна назвати українську релігійну журналістику в Інтернеті якісною?

Студенти ЛНУ: «так» – 8, «ні» – 32.

Студенти УКУ: «так» – 3, «ні» – 39, інші респонденти – утримались.

Якщо на попереднє запитання ви відповіли «ні», то які є виходи для того, щоб змінити ситуацію?

Студенти УКУ:

1. Забезпечення у редакціях відповідних журналістів, які спеціалізуються у проблемах релігійного життя (22);

2. Журналісти повинні самі ліквідувати особисті стереотипи з приводу розуміння релігійного середовища (17);

3. Змінити принципи редакційної політики ресурсів, за якими події в Церкві сприймаються винятково як сенсація чи скандал (10);

4. Ваші пропозиції – 5 (показувати різноманітність релігійного життя в Україні, відкритість і доступність, знайдення «золотої середини» у висвітленні тем, інтерактивність тем) – 5.

Студенти ЛНУ:

1. Забезпечення у редакціях відповідних журналістів, які спеціалізуються у проблемах релігійного життя, – (17);

2. Журналісти повинні самі ліквідувати особисті стереотипи з приводу розуміння релігійного середовища (14);

3. Змінити принципи редакційної політики ресурсів, за якими події в Церкві сприймаються виключно, як сенсація чи скандал (6);

4. Ваші пропозиції – 3: інтерактивність, нестандартність тем, живість.

Отже, обидві групи майбутніх журналістів готові до якісної комунікації у веб-просторі, також вони готові поліпшувати цю комунікацію через якісну журналістику. А це означає, що журналісти прагнуть бути більше зосередженими у визначеній тематиці, розвивати свої знання про українське релігійне середовище, розвивати також персональну комунікацію з духовенством. Це виводить рівень діалогізму на новий щабель, де комунікат і комунікант взаємно відкриті до діалогу між собою, а також прагнуть впроваджувати у цей процес нові дискурси.

Загальна інформація про опитаних:

Студенти ЛНУ:

за статтю: чоловіки – 7, жінки – 33;

за віком: до 18 років – 11, від 18 до 25 років – 26, від 25 до 40 років – 3,

сфера зайнятості: студенти – 36, працюють – 4.

Студенти УКУ:

за статтю: чоловіки – 13, жінки – 37;

за віком: від 18 до 25 років – 47, від 25 до 40 років – 3;

за сферою зайнятості: 50 студентів, серед них 4 особи працюють.

В анкетуванні респонденти представляють різні вікові категорії та сфери зайнятості, це дає підстави стверджувати, що дослідження є різнобічним.

На підставі проведеного анкетування із двома групами студентів-журналістів можемо виснувати:

1. Серед медійних кіл проблематика релігійної журналістики не завжди є цікавою;

2. На рівень зацікавленості журналістом цією тематикою впливає конфесійна приналежність, особиста участь у житті релігійної спільноти, географія народження і формування як особистості;

3. Майбутні журналісти вважають, що Церква має мати автономну сферу впливу у суспільстві, їх цілком задовольняє модель Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, а також окремі чіткі заяви духовенства;

4. Обидві групи визначили важливість проникання Церкви в інтернет-простір та виявили українську релігійну журналістику в Інтернеті неякісною, до того ж запропонували однакові форми покращення ситуації – забезпечення у редакціях компетентних журналістів, які займалися б релігійною проблематикою, та визнали, що медіа мають самі ліквідувати власні стереотипи щодо Церкви.

5. Обидві групи (студенти факультету журналістики ЛНУ імені Івана Франка і студенти Школи журналістики УКУ, як і семінаристи ЛПБА та ЛДС) готові до зміни моделі комунікації – від комунікації-розсіювання до комунікації-діалогу. А це відповідно впливає на зміну «порядку денного» (згідно з теорією Мак-Комбса) для традиційних ЗМІ, оскільки процес діалогізму у нових медіях буде більш особистим, відкритим, інтерактивним, спонукатиме до розвитку нових дискурсів і тем. Це відкриватиме, на наш погляд, для суспільства абсолютно інший імідж Церкви – не консервативної і закритої спільноти, а інституції, яка максимально відкрита до порозуміння з

людиною. Зміна цієї моделі також вплине на стан мережевої журналістики, зокрема, – на якість матеріалів, де переважатиме кваліфікований виклад, а не сенсаційність.

3.3. Результати анкетування на підставі опитування читачів сайту суспільно-політичного часопису «День» та інтернет-журналістів, які працюють у релігійній тематиці

Остання порівняльна пара, яку ми використовували у нашому дослідженні, – аудиторія та журналісти, тобто комунікати і комуніканти. Аудиторія читачів «Дня», яку ми залучили до анкетування, різноманітна за віковою складовою, релігійними переконаннями, пріоритетами, оскільки сайт містить суспільно-політичне спрямування, а релігійна тематика – це лише один із сегментів загальної проблематики ЗМІ. Натомість аудиторія журналістів – спеціалізована.

Ми попросили відповісти на наші запитання журналістів, які працюють над спеціалізованими релігійними веб-ресурсами, пишуть на релігійну тематику для світських сайтів, а також є працівниками сайтів прес-служб українських Церков та релігійних організацій. До анкетування залучили 44 читачі сайту «Дня» та 30 релігійних журналістів. Такий вибір груп респондентів, на наш погляд, спонукатиме до виявлення стану комунікації, а також визначить її пріоритети.

Оскільки обидві групи респондентів зацікавлені релігійною тематикою, то відповідь на перше запитання була більш ніж очевидною. Серед читачів сайту 38 цікавляться релігійною проблематикою в Інтернеті, 6 – ні. Серед журналістів однозначно всі 30 цікавляться релігійними темами.

Пріоритети у виборі ресурсів мають такий вигляд:

Читачі сайту «Дня»:

1. Спеціалізовані релігійні сайти (19);
2. Світські сайти, які пишуть про релігію (11);
3. Дописи на акаунтах духовенства у соціальних мережах (5);

4. Блоги духовних осіб (2);
5. Інше (2).

Відповідь на це запитання свідчить про фаховість аудиторії і її прагнення рецептувати кваліфіковану інформацію саме з нових медій.

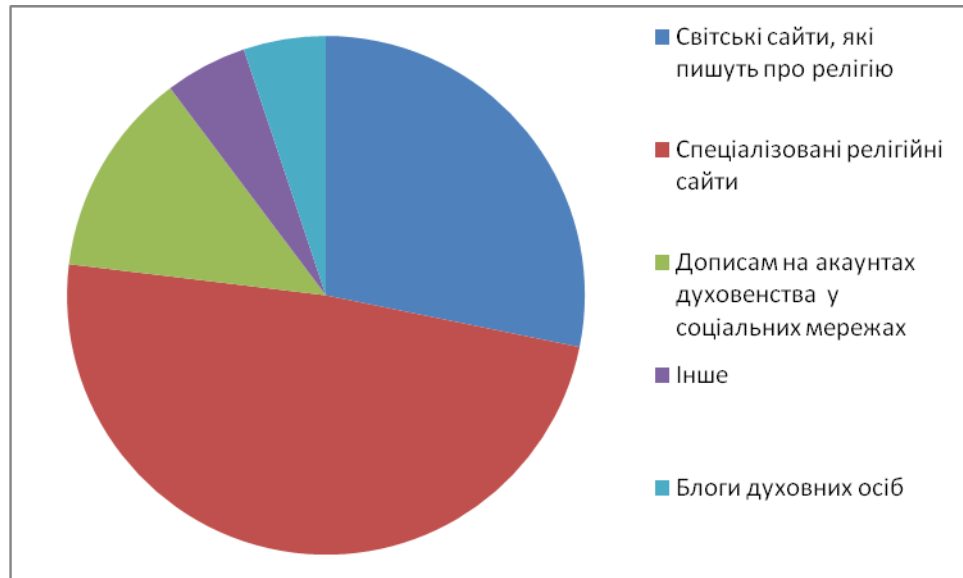

Рис. 3.13. Результати відповідей на запитання №2 читачів сайту «Дня» Журналісти:

1. Спеціалізовані релігійні сайти (22);
2. Дописи на акаунтах духовенства у соціальних мережах (3);
3. Блоги духовних осіб (2);
4. Інше (2);
5. Світські сайти, які пишуть про релігію, – (1).

Відповіді релігійних мережевих журналістів засвідчують певні інформаційні тенденції, про що зазначали студенти факультету журналістики ЛНУ імені Івана Франка та студенти Школи журналістики УКУ. Соціальні мережі є не меншим пріоритетом у пошуку інформації. Це спонукає духовенство бути більш відкритим до пошуку порозуміння із своїми вірними та й загалом із суспільством. Релігійні мережеві журналісти, крім персональної комунікації із представниками Церкви, прагнуть розвивати спілкування на платформі соціальних мереж. Результати відповідей на це запитання також підтверджують перехід від моделі комунікації-розсіювання до комунікації-діалогу.

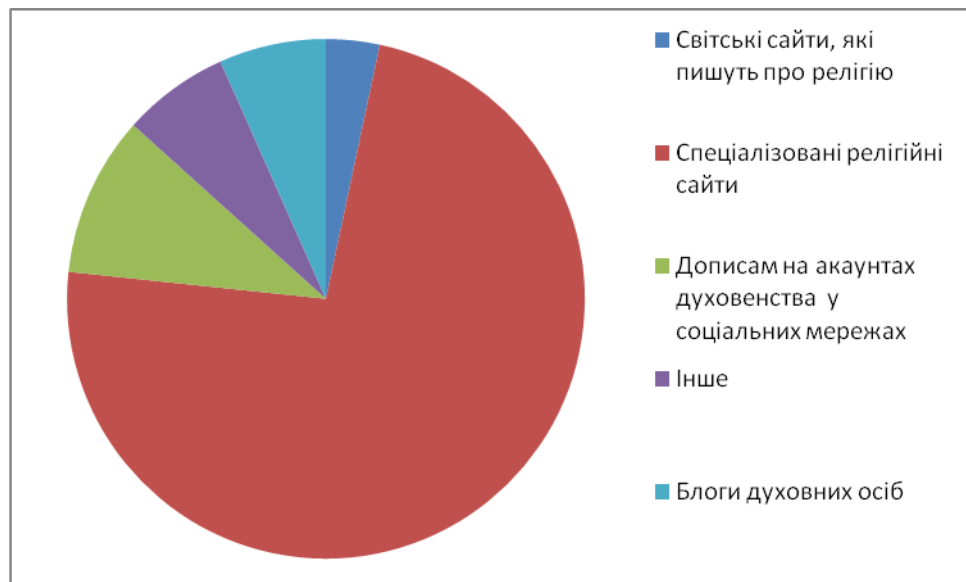

Рис. 3.14. Результати відповідей релігійних веб-журналістів на запитання №2

Результати відповідей на це запитання, на наш погляд, корисні і для читачів, і для журналістів, оскільки вони презентують, якими джерелами користуються представники медіа для пошуку інформації, а також, у які ЗМІ потрібно проникати журналістам, що вивчають релігійну проблематику.

Важливо також звернути увагу на вибір теми, яка цікавить найбільше:

Читачі сайту:

1. Помісна Церква (13);
2. Церква і держава (9);
3. Внутрішньоконфесійне життя (5);
4. Інше (5);
5. Погляди моєї конфесії на сімейні проблеми (4);
6. Екуменічні проблеми (3).

Вибір тематики Помісної Церкви як пріоритетної свідчить про ефективність інструментарію нових медій у творенні загальносуспільного дискурсу. У попередньому розділі ми зазначили, наскільки ідея творення Помісної Церкви стала важливою у релігійному середовищі, особливо після подій Євромайдану, напередодні анексії Криму та війни на сході України. Також ми розглянули розвиток цієї ідеї на основі дописів в акаунтах соціальних

мереж, блогів, у матеріалах міжконфесійних веб-ресурсів, а також світських і суспільно-політичних сайтів, які пишуть про проблеми релігії. Тому Можемо зробити висновок, що обговорення цієї проблеми у нових медіях впливає на запити у суспільстві, а також творення дискусії всередині конфесійних спільнот.

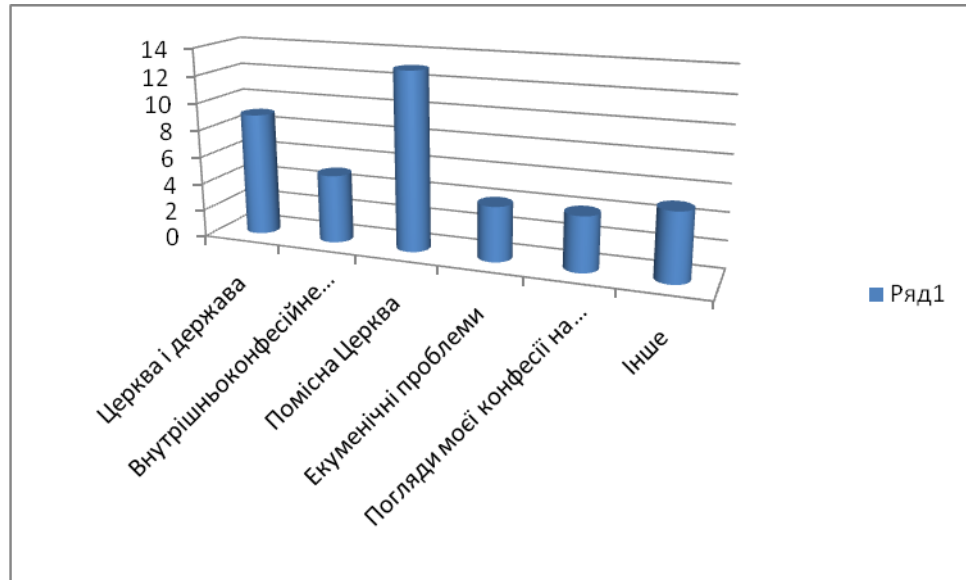

Рис. 3.15. Результати відповідей на запитання №3 читачів сайту «Дня»

Журналісти:

1. Церква і держава (8);
2. Інше (8);
3. Екуменічні проблеми (6);
4. Внутрішньоконфесійне життя (3);
5. Погляди моєї конфесії на сімейні проблеми (3);
6. Помісна Церква (2).

На підставі цих результатів можемо стверджувати, що журналісти вважають суттєвим проникнення Церкви у життя суспільства. Важливо, щоб релігійне середовище не перебувало осторонь тих подій, які проживає соціум.

Значна кількість відповідей з категорії «інше» спонукає до висновку, що журналісти готові запропонувати нові дискусії та обговорення, порушувати

цікаві теми, отже, якісно змінювати процес діалогізму, розвиваючи теорію дискурсів із пропонуванням самобутніх акцентів.

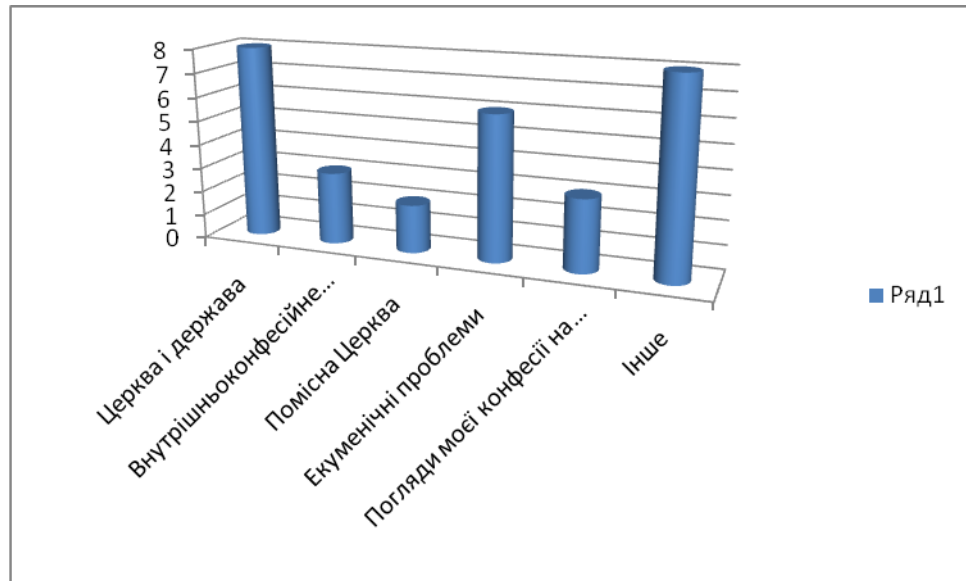

Рис. 3.16. Результати відповідей релігійних веб-журналістів на запитання №3

Отже, обидві групи респондентів мають однакові пріоритети та погляди щодо вибору тем. Зрештою, як ми вже зазначили, відповіді підтвердили, що для читачів і журналістів важливо бачити Церкву у межах суспільного життя, розглядати її як одну з інституцій, яка функціонує у державі.

Тому відповіді на запитання «Чи повинна Церква впливати на розвиток держави?» дещо були передбачувані.

Журналісти:

1. Частково (14);
2. Так (13);
3. Не можу дати відповіді (4);
4. Ні (0).

Читачі сайту:

1. Так (18);
2. Частково (14);
3. Ні (5);
4. Не можу дати відповіді (3).

Шляхи цього впливу читачі сайту «Дня» бачать такі:

1. Чіткі заяви духовенства всіх рівнів і вияв їхньої громадянської позиції окремо від держави (17);

2. Мене цілком задовольняє сьогоднішня автономна діяльність Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, яка водночас своїми спільними реакціями впливає на розвиток життя країни, – (13);

3. Представники духовенства мають бути радниками Президента чи Прем'єр-міністра України (5).

Журналісти:

1. Чіткі заяви духовенства всіх рівнів і вияв їхньої громадянської позиції окремо від держави (16);

2. Мене цілком задовольняє сьогоднішня автономна діяльність Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, яка водночас своїми спільними реакціями впливає на розвиток життя країни (13);

3. Представники духовенства мають бути радниками Президента чи Прем'єр-міністра України (1).

Отже, обидві групи респондентів хочуть бачити Церкву і загалом релігійне середовище не лише як активного учасника внутрішніх суспільних процесів, а як продуцента дискурсів – ефективного комуніката. Про це, зокрема, свідчать результати відповідей на нижченаведені запитання.

Чи має релігійне середовище достатній вплив на перебіг антитерористичної операції в Україні?

Читачі сайту:

1. Частково так. Церква і релігійні організації пропонують мирний діалог, проте цю ініціативу не всі схвалюють і вважають ефективною (27);

2. Ні, до духовних лідерів ніхто не дослухається (6);

3. Так, звісно. Церква та релігійні організації значною мірою впливають на нестабільну ситуацію на сході України (5).

Журналісти:

1. Частково так. Церква і релігійні організації пропонують мирний діалог, проте цю ініціативу не всі схвалюють і вважають ефективною (17);

2. Так, звісно. Церква та релігійні організації значною мірою впливають на нестабільну ситуацію на сході України (10);

3. Ні, до духовних лідерів ніхто не дослухається (3).

На підставі цього і читачі, і журналісти прагнуть розуміти сильну і однозначну позицію українських Церков у певних суспільних явищах, проте наразі обидві групи визнають, що цей вплив не є настільки великим. Проте релігійні мережеві журналісти все ж не відкидають твердження, що саме Церква і релігійне середовище впливають на перебіг війни на сході України. А тому модель військового капеланства є одним із важливих чинників цієї комунікації між Церквою та суспільством. Такі результати відповідей, на наш погляд, випливають із дискурсів у нових медіях, зокрема у соціальних мережах, де військові капелани виставляють фото із служіння на передовій та власні рефлексії від спілкування з військовими.

Наступні два запитання визначають рівень активності у житті Церкви чи релігійної організації.

Чи довіряєте своїй Церкві /релігійній організації?

Читачі сайту:

1. Так, звичайно. Довіряю повністю (31);
2. Я не довіряю своїй релігійній спільноті взагалі (6);
3. З огляду останні події в Україні мій рівень помітно підвищився (5);
4. З огляду останні події в Україні мій рівень довіри помітно знизився (0).

Журналісти:

1. Так, звичайно. Довіряю повністю (26);
2. Через останні події в Україні мій рівень помітно підвищився (3);
3. Я не довіряю своїй релігійній спільноті взагалі (1);
4. Через останні події в Україні мій рівень довіри помітно знизився (0).

У відповіді на це запитання важливо, на нашу думку, звернути увагу на той аспект, що активність у житті релігійної спільноти також впливає на рівень зацікавлення темою.

Як часто ви ходите до храму чи відвідуєте зібрання своєї спільноти?

Журналісти:

1. Лише у неділю (суботу) чи свята (18);
2. Кілька разів на тиждень і, звичайно, у неділю (суботу) та свята (10);
3. Лише на Різдво чи Великдень (1);
4. Взагалі не відвідую (1).

Читачі сайту:

- 1) Лише у неділю (суботу) чи свята (24);
- 2) Взагалі не відвідую (7);
- 3) Кілька разів на тиждень і, звичайно, у неділю (суботу) та свята (5);
- 4) Лише на Різдво і Великдень (4).

На наш погляд, особливо цінно звернути у цих відповідях увагу на результати анкетування, особливо на відповіді читачів. З нашого анкетування робимо висновок, що аудиторія, яка цікавиться релігійною проблематикою, – активна у житті своєї релігійної спільноти, отже, для журналістів це підвищує планку фаховості і якості матеріалів, оскільки аудиторія відкриватиме нові теми для дискусій, а отже формуватиме акценти порядку денного для нових медій, а згодом – для традиційних ЗМІ.

Наступний блок анкетування стосується відповідей на запитання щодо важливості комунікації Церкви із суспільством через інтернет-ресурси, тому подаємо запитання і пріоритети у відповідях обох опитаних груп.

Чи потрібно Церкві (релігійній організації) вести комунікацію у соціальних мережах?

Читачі сайту:

1. Так, звичайно, це дуже потрібно (40);
2. Я надаю перевагу лише особистому спілкуванню з духовенством (3);

3. Я надаю перевагу лише класичній комунікації (через проповідь у храмі)– 1.

Журналісти:

1. Так, звичайно, це дуже потрібно (28);
2. Я надаю перевагу лише особистому спілкуванню з духовенством (1);
3. Я надаю перевагу лише класичній комунікації – через проповідь у храмі – 1.

Якщо відповідаєте ствердно на попереднє запитання, то якими, на вашу думку, мають бути канали комунікації українського релігійного і світського середовищ в Інтернеті?

Читачі сайту:

1. Створення власних конфесійних нових медій (інтернет-телебачення, інтернет-радіо, спеціалізованих сайтів) – (16);
2. Створення відповідних сторінок чи груп у соціальних мережах (12);
3. На мою думку, найкращий канал комунікації – через офіційну веб-сторінку прес-служби (9)
4. Акаунти духовенства у соціальних мережах (5).

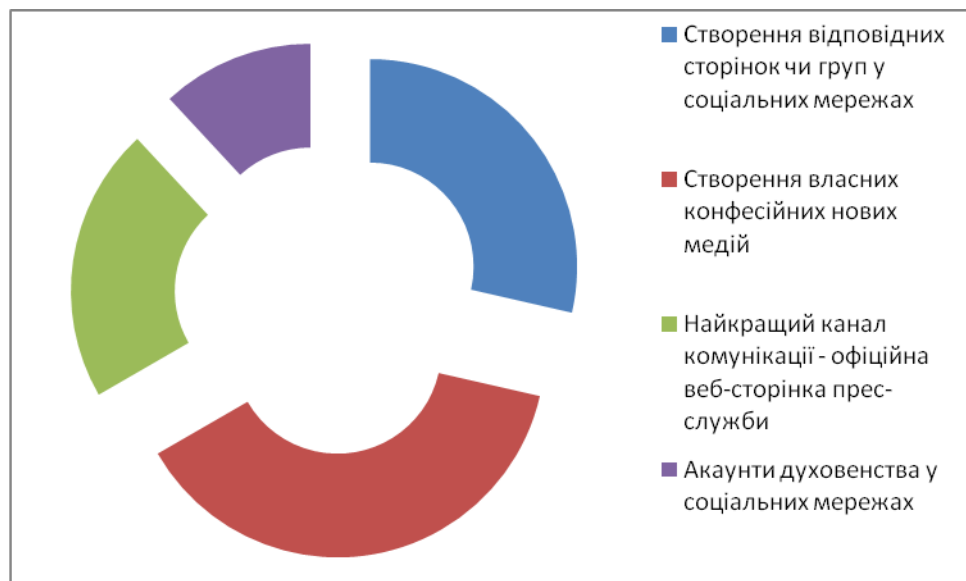

Рис. 3.17. Результати відповідей на запитання №10 читачів сайту «Дня»

Журналісти:

1. Створення власних конфесійних нових медій (інтернет-телебачення, інтернет-радіо, спеціалізованих сайтів) (14);
2. Створення відповідних сторінок чи груп у соціальних мережах (12);
3. Акаунти духовенства у соціальних мережах (12);
4. На мою думку, найкращий канал комунікації – через офіційну веб-сторінку прес-служби (7).

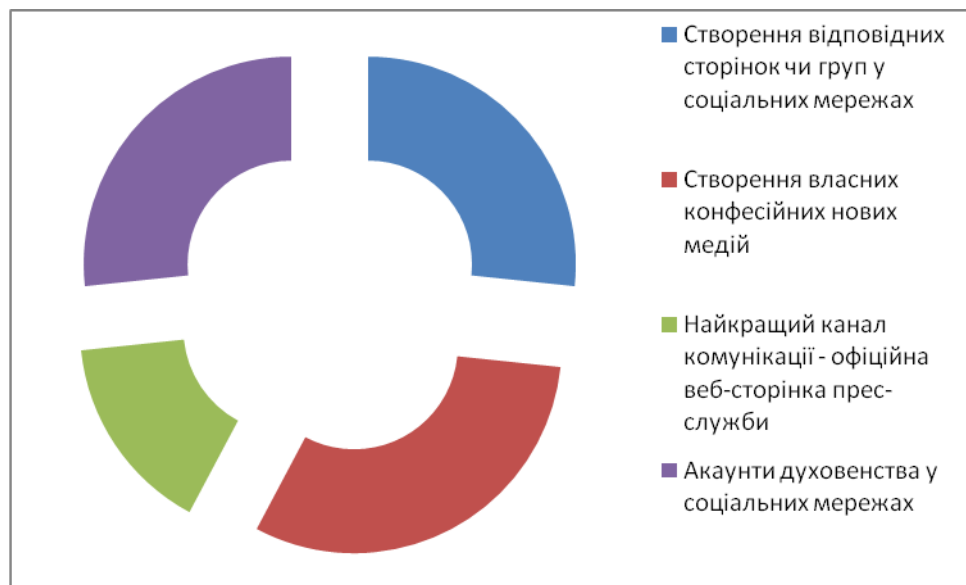

Рис. 3.18. Результати відповідей релігійних веб-журналістів на запитання №10

Чи можна назвати українську релігійну журналістику в Інтернеті якісною?

Читачі сайту: «так» – 15, «ні» – 26. Журналісти: «так» – 7, «ні» – 23.

Якщо на попереднє запитання ви відповіли «ні», то які є виходи для того, щоб змінити ситуацію?

Читачі сайту:

1. Забезпечення у редакціях відповідних журналістів, які спеціалізуються у проблемах релігійного життя, – (13);

2. Журналісти повинні самі ліквідувати особисті стереотипи з приводу розуміння релігійного середовища (11);

3. Змінити принципи редакційної політики ресурсів, за якими події в Церкві сприймаються винятково як сенсація чи скандал (3);

4. Ваші пропозиції – 2 (має бути відповідальність розробки тематики та фаховість).

Журналісти:

1. Забезпечення у редакціях відповідних журналістів, які спеціалізуються у проблемах релігійного життя (12);

2. Змінити принципи редакційної політики ресурсів, за якими події в Церкві сприймаються винятково як сенсація чи скандал (8);

3. Журналісти повинні самі ліквідувати особисті стереотипи з приводу розуміння релігійного середовища (6);

4. Ваші пропозиції – (змінити вектор написання, додати креативу) – 1.

У відповіді на запитання 13 обидві аудиторії ще раз підтвердили, наскільки важливо Церкві вести діалог через нові медії. Журналісти вважають, що потрібно у цьому аспекті дотримуватись консенсусу – між віртуальним і реальним спілкуванням. Читачі пропонують духовенству більше виходити на цифровий майданчик і спілкуватись у вимірі нових медій.

Також ми запропонували нашим респондентам зазначити стать, вік, конфесійну приналежність, зайнятість.

Читачі сайту «Дня»:

за статтю: чоловіки – 22, жінки – 22;

за конфесійною приналежністю: православний – 21, католик – 14, атеїст – 4, протестант – 1, належу до інших релігійних організацій – 1;

за віком: від 25 до 40 років – 24, від 18 до 25 років – 12, від 40 до 60 років – 7, від 60 і далі – 1;

за сферою зайнятості: працюю – 29, студент – 5, безробітний – 6, пенсіонер – 3.

Журналісти:

за статтю: чоловіки – 6, жінки – 14;

за конфесійною приналежністю: католик – 18, православний – 7, протестант – 5, належу до інших релігійних організацій – 1;

за віком: від 25 до 40 років – 20, від 18 до 25 років – 9, від 40 до 60 років – 1; за сферою зайнятості: працюю – 26, студент – 3, безробітний – 1.

Ця додаткова інформація засвідчує, що респонденти приблизно вирізняються однаковим віком, конфесійною приналежністю, сферою зайнятості, через те інтереси дещо наближені. Такі дані, на наш погляд, спонукають до осмислення

Результати анкетування для цієї пари такі:

- по-перше, аудиторія читачів та журналістів спрямована на отримання і передання компетентної інформації;

- по-друге, обидві групи позиціонують себе як активні представники релігійних спільнот;

- по-третє, обидві групи мають однакові теми зацікавлення, розуміють Церкву як одну із ключових інституцій у суспільстві, яку хочуть бачити не лише як активного учасника суспільно-політичних явищ, а як ефективного продуцента дискурсів через канали нових медій у суспільстві;

- по-четверте, для обох груп є пріоритетним діалог через канали нових медій, особливо через соціальні мережі;

- по-п'яте, теми, які порушені у нових медіях є пріоритетними для загальносуспільної дискусії (робимо висновок на підставі популярної серед аудиторії теми Помісної Церкви та військового капеланства);

- по-шосте, і читачі, і журналісти у більшості визнають релігійну проблематику в Інтернеті неякісною, а також мають свої пропозиції щодо вирішення цієї проблеми.

Усі висновки дають підставу стверджувати про необхідність комунікації між Церквою та суспільством через веб-ресурси, а також про перспективу розвитку української релігійної журналістики в Інтернеті.

Висновки до розділу 3

Комунікаційні дискурси між Церквою та суспільством – важливий сегмент у загальній медіасистемі, оскільки формує моральні цінності, популяризує їх у соціумі, а отже відкриває суспільство на духовний розвиток. Це створює підґрунтя для комунікаційних стратегій сьогодні, а також на перспективу через інструментарій нових медій. Використовуючи технології і перспективи веб-ресурсів, соціальних мереж, характеризуємо мережевий медіапростір з присутнім контентом релігійної тематики; виділяємо основні акценти нових медій у цих дискурсах, а також через власне соціологічне дослідження простежуємо перспективи формування процесу діалогізму. Це дає змогу комплексно проаналізувати сучасний стан діалогізму Церкви та суспільства саме у форматі нових медій.

Ми провели анкетування, поділивши аудиторію респондентів на три порівняльні пари – семінаристи Львівської духовної семінарії УГКЦ та Львівської православної богословської академії УПЦ КП, студенти факультету журналістики ЛНУ імені Івана Франка та студенти Школи журналістики УКУ, читачі сайту «Дня» та журналісти релігійних веб-ресурсів або журналісти, які пишуть на релігійну тематику для суспільно-політичних сайтів. Намагалися простежити, як функціонує сучасна модель діалогізму між Церквою і суспільством; чи адресати та адресанти цих дискурсів готові та активні у цій комунікації, які пріоритети у майбутнього духовенства та релігійних веб-журналістів щодо спілкування через нові медії. Вважаємо, що результати дослідження підтвердили всі вищенаведені гіпотези.

Аналіз висловлених дискурсів через медіаконтент у другому розділі дисертації відкриває новий фокус для локальних практичних досліджень. Концентрує увагу на впливі суспільно-політичних процесів у державі на діалог всередині релігійного середовища, а також на зовнішню комунікацію між Церквою та суспільством у контексті медіадискурсів. Важливі події у житті суспільства є індикаторами присутності та діяльності Церкви як інституції,

вони формують громадянську позицію духовенства, а також визначають не лише сучасні вектори комунікації, але й майбутні пріоритети.

Важливо, що кожна із запропонованих пар готова до комунікації на різних рівнях. Наприклад, як виявило дослідження, обидві групи семінаристів, які є водночас представниками майбутнього духовенства, є зацікавлені бути комунікантами і комунікатами у моделі спілкування із суспільством. Для них важливо бути активними у житті своїх конфесійних спільнот, брати участь у житті суспільства і визначати нові стратегії комунікації:

- обидві групи є активними у житті своїх конфесійних спільнот, а також повністю довіряють своїй Церкві, є готовими брати участь у житті суспільства і визначати нові стратегії комунікації. Важливо, що для частини респондентів рівень довіри до своєї конфесійної спільноти зростає з огляду на позицію їхньої Церкви щодо суспільно-політичних подій, а отже це свідчить про те, що контент нових медій є вагомим чинником на формування такої позиції. ;

- обидві групи вважають, що комунікація між Церквою та суспільством через соціальні мережі та веб-ресурси є необхідною, тому пропонують створювати відповідні групи, акаунти та конфесійні нові медії;

- обидві групи висловлюють бажання змінити модель діалогізму саме через проникнення у нові медії, позиціонуючи Церкву як відкриту до соціуму інституцію, готову на персональну комунікацію;

- у комунікації із медіями майбутнє духовенство прагне професійного і компетентного діалогу, який передбачає відкритість і ліквідацію особистих стереотипів журналістів. Саме такий підхід, на думку респондентів, спонукатиме до підвищення якості релігійної журналістики у мережі.

Аналізуючи дослідження порівняльних пар студентської аудиторії, можемо виснувати:

- серед медійних кіл проблематика мережевої релігійної журналістики не завжди є цікавою;

- на рівень зацікавленості журналістом цією тематикою впливає конфесійна приналежність, особиста участь у житті релігійної спільноти, географія народження і формування як особистості;

- майбутні журналісти вважають, що Церква має мати автономну сферу впливу у суспільстві, їх цілком задовольняє модель Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, а також окремі чіткі заяви духовенства;

- обидві групи визначили важливість проникання Церкви у мережевий простір та виявили українську релігійну журналістику в Інтернеті неякісною, запропонували однакові форми покращення ситуації – забезпечення у редакціях компетентних журналістів, які досліджували релігійну проблематику, та визнали, що медіа мають самі ліквідувати власні стереотипи що до Церкви.

- обидві групи майбутніх журналістів також готові на зміну моделі діалогізму, а отже – на зміну акцентів і внутрішніх процесів у медіях, на генерування нових сенсів і зміну порядку денного, що, без сумніву, свідчить про зміну моделей комунікації;

І нарешті висновки із дослідження відповідей третьої комунікативної пари:

- аудиторія читачів та журналістів – спрямована на отримання і передання компетентної інформації;

- обидві групи позиціонують себе як активні представники релігійних спільнот;

- обидві групи мають однакові теми зацікавлення, розглядають Церкву як одну із ключових інституцій у суспільстві;

- теми, які порушують нові медії, впливають на внутрішньосупільну дискусію, у якій Церква і загалом релігійне середовище є не лише учасником усіх процесів, а й активним комунікатором і продуцентом дискурсів;

- для обох груп є пріоритетним діалог через канали нових медій, особливо через соціальні мережі;

- І читачі, і журналісти у більшості визнають релігійну проблематику в Інтернеті неякісною, а також мають свої пропозиції щодо вирішення цієї проблеми.

Отже, загальні висновки на підставі аналізу трьох комунікативних пар такі:

1. Є прагнення різних сторін діалогу між Церквою та суспільством та всіх побічних суб'єктів дискурсів брати участь в активній комунікації, змінюючи модель процесу діалогізму;

2. Представники Церкви, суспільства та нових медій не заперечують позитивних можливостей обговорення дискурсів на платформах соціальних мереж, блогів чи окремих конфесійних нових медій, адже саме такі шляхи інформації, на їхній погляд, потрібні для ефективної комунікації із суспільством;

3. Респонденти зазначили, що Церква є важливим компонентом у розвитку українського суспільства на різних рівнях, тому комунікація такого зразка необхідна і важлива; також наявність релігійного середовища у мережевому дискурсі є невід'ємною складовою;

4. Основні дискурси, які продукують нові медії у висвітленні головних проблем внутрішнього релігійного середовища, впливають на загальносуспільну дискусію.

5. Майже всі групи респондентів зазначили, що мережева релігійна журналістика в Україні не завжди професійна, дуже часто спотворена сенсаційністю і особистими стереотипами;

6. Групи респондентів (незалежно від кваліфікації та спрямування) зазначають, що в українському мережевому дискурсі бракує журналістів, які б ґрунтовно спеціалізувалися у релігійній проблематиці;

7. Комунікативні групи зазначили важливість платформи нових медій у творенні ефективного діалогу між Церквою та суспільством;

8. Представники майбутнього духовенства та споживачі контенту зазначають, що найбільш ефективна комунікація у мережі, – через конфесійні нові медії та відповідно створені групи чи сторінок у соціальних мережах.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження відображає аналіз діалогу між Церквою та суспільством крізь призму дискурсу нових медій. У межах дослідження розглянуто основні концепти на підставі теоретичного напрацювання теми та практичного осмислення на основі сучасних викликів українського суспільства.

Проаналізовані зразки діалогу між Церквою та суспільством свідчать, що ефективність цієї комунікації на платформах нових медій та традиційних ЗМК залежить насамперед від готовності обидвох сторін брати участь у цьому дискурсі. Як засвідчило дослідження на цю готовність має вплив не лише технічна оснащеність вірян та духовенства, але й суспільно-політична ситуація в країні. Що більше вона політично загострюється, то активнішим стає новомедійний діалог Церкви з суспільством.

1. Традиційно склалося так, що комунікація Церкви та її вірян мала характер комунікації-розсіювання, оскільки з однієї сторони (сторони Церкви) була директивною, з іншої (світської) доводиться констатувати, що в мережі переважало неякісне, схильне до сенсаційності, висвітлення релігійної проблематики, що ніяк не сприяло діалогові обох сторін.

З появою нових медій ця традиція почала змінюватись. Однією з характерних рис нових медій є інтерактивна взаємодія. Вона стала можливою завдяки численному інструментарію такому як чати, блоги, соціальні мережі й кардинально вплинула на особливість комунікації Церкви. Саме новомедійний інструментарій зробив зацікавлених отримувачів не стільки споживачами інформації, доставленої «по вертикалі» від керівництва Церков до вірян, скільки активними учасниками «горизонтальної комунікації», зумовленої взаємодією у чатах, форумах, ньюз-групах, соціальних мережах як з церковними лідерами, так і між собою. Такі нові можливості дискусій, виступів на непередбачувано широкі аудиторії активних вірян та релігійних лідерів

призвели до зародження нового для Церкви типу комунікації – комунікації-діалогу.

Тепер найважливіша релігійна проблематика може надходити не лише згори інформаційної піраміди, але й зароджуватись й актуалізуватись на різних рівнях горизонтальної комунікації, породженої та підтримуваної за допомогою новомедійного інструментарію. Це він дав можливість кожному вірянинові стати активним учасником релігійної публічної сфери, висловлювати власні думки, дискутувати. Цього не було до появи нових медій.

2. Проведене соціологічне опитування, у якому взяли участь представники майбутнього духовенства, журналісти і студенти-журналісти, читачі мережевого контенту на релігійну тематику, дозволяє зробити висновок про важливість практичної реалізації моделі комунікації-діалогу, яка передбачає відкритість та активну участь усіх сторін процесу діалогізму, призводить до руйнації стереотипів.

Контент-аналіз міжконфесійних, світських і суспільно-політичних веб-ресурсів, які пишуть про проблеми релігії, доповнив конкретне соціологічне дослідження. Аналіз висловлених дискурсів через медіаконтент відкриває новий фокус, зосереджує увагу на впливі суспільно-політичних процесів у державі на діалог всередині релігійного середовища, а також на зовнішню комунікацію між Церквою та суспільством у контексті медіадискурсів. Важливі події у житті суспільства є індикаторами присутності та діяльності Церкви як інституції, вони формують громадянську позицію духовенства, а також визначають не лише сучасні вектори комунікації, але й майбутні пріоритети. Соціологічне дослідження виявило ефективність діалогу Церкви і суспільства через канали нових медій. Важливо, що кожна із запропонованих пар респондентів готова до комунікації на різних рівнях. Наприклад, як виявило дослідження, для обох груп семінаристів важливо бути активними у житті своїх конфесійних спільнот, брати участь у розвитку суспільства і визначати нові стратегії комунікації. Модель зміни комунікації від комунікації-розсіювання до комунікації-діалогу простежуються в аналізі результатів анкетних відповідей

семінаристів Львівської православної богословської академії УПЦ КП та Львівської духовної семінарії Святого Духа УГКЦ. Обидві групи семінаристів як представництво майбутнього духовенства є зацікавлені бути комунікантами і комунікатами у моделі спілкування із суспільством, тому пропонують створювати відповідні групи, акаунти та конфесійні нові медії. Важливо, що для частини респондентів рівень довіри до своєї конфесійної спільноти підвищився, зважаючи на позицію їхньої Церкви щодо суспільно-політичних подій. Це свідчить про те, що контент нових медій України є вагомим чинником формування такої позиції, оскільки саме події Майдану та війни на сході були ключовими і популярними для мережевих матеріалів.

Перехід до моделі комунікації-діалогу, на наш погляд, засвідчує висловлене бажання та готовність представників майбутнього духовенства дедалі більше проникати у нові медії, позиціонуючи Церкву як відкриту до соціуму інституцію, готову на персональну комунікацію. Окрім того, у комунікації із медіями майбутнє духовенство прагне професійного і компетентного діалогу, який передбачає відкритість і ліквідацію особистих стереотипів журналістів. На думку респондентів, саме такий підхід спонукатиме до підвищення якості релігійної журналістики у мережі.

Обидві групи студентів-журналістів також готові до зміни моделі діалогізму – від комунікації-розсіювання до комунікації-діалогу, отже, до зміни акцентів і внутрішніх процесів у медіях, до генерування нових сенсів і зміни порядку денного згідно з моделлю комунікації Мак-Комбса.

Студенти визначили важливість проникання Церкви у мережевий простір, зазначивши, що українська релігійна журналістика в Інтернеті є неякісною, також для покращення ситуації запропонували забезпечити редакції компетентними журналістами, які висвітлювали б релігійну проблематику. А також студенти визнали, що медії мають ліквідувати власні стереотипи щодо Церкви. Перехід до іншої моделі комунікації підтвердили відповідями і читачі, які зацікавлені релігійною проблематикою в Інтернеті, й безпосередньо релігійні веб-журналісти.

Проблеми, які порушують нові медіи, впливають на внутрішньосупільну дискусію, у якій Церква і загалом релігійне середовище є не лише учасником всіх процесів, а й активним комунікатором, продуцентом дискурсів. Це, зокрема, примітно у аналізі третьої порівняльної пари – аудиторії читачів, зацікавлених релігійною темою та журналістів, які спеціалізуються на релігійній тематиці у мережі:

- аудиторія читачів та журналістів – спрямована на отримання і передання компетентної інформації;
- обидві групи позиціонують себе як активні представники релігійних спільнот;
- обидві групи мають однакові теми зацікавлення, розглядають Церкву як одну із ключових інституцій у суспільстві;
- теми, які порушують нові медіи, впливають на внутрішньосупільну дискусію, у якій Церква і загалом релігійне середовище є не лише учасником усіх процесів, а й активним комунікатором і продуцентом дискурсів;
- для обох груп є пріоритетним діалог через канали нових медій, особливо через соціальні мережі;
- і читачі, і журналісти у більшості визнають релігійну проблематику в Інтернеті неякісною, а також мають свої пропозиції щодо вирішення цієї проблеми.

Проведені спостереження дають підстави стверджувати, що Церква дедалі частіше відмовляється від традиційної управлінської комунікації-розсіювання, коли лідер говорить, а інші пасивно слухають. Нині церковні лідери дослуховуються до комунікації в нових медіях, стають активними співучасниками цього процесу. Це демонструє, що діалогізм, притаманний новим медіям, поступово змінює модель комунікації Церкви з рештою суспільства з комунікації-розсіювання на комунікацію-діалог.

Така колективна задіяність вірян у нових медіях часто призводила до того, що їхня участь у релігійних дискусіях актуалізувала низку тем чи проблем, які потрапляли на шпальти чи канали традиційних ЗМК, формуючи

їхній релігійний дискурс. Стало неможливо замовчувати незручні проблеми, питання та відповіді на них. Бо активна релігійна громада озвучувала їх в нових медіях, творячи новий, часто відмінний від існуючого в традиційних ЗМК, суспільний порядок денний. Такий перехід тем, актуальних для мережевих дискусій, до традиційних медій дає змогу стверджувати, що нова модель комунікації-діалогу виявилась не менш успішною, аніж донедавна традиційна для Церкви комунікація-розсіювання.

3. Якщо всі веб-ресурси умовно поділити на три групи: міжконфесійні; спеціалізовані світські, які пишуть на теми релігії; суспільно-політичні; які час до часу пишуть на теми релігії, то дослідження дозволяє стверджувати, що міжконфесійні і спеціалізовані світські ресурси все ж частіше використовують модель комунікації-діалогу; натомість суспільно-політичні ресурси подають проблематику церковного життя дещо відсторонено, отже, застосовують принципи комунікації-розсіювання. Проте всі ці ресурси готові до зміни порядку денного за моделлю Мак-Комбса, оскільки до цього спонукають дискусії, що відбуваються на платформах соціальних мереж, блогів, конкретних веб-ресурсів.

Значні напрацювання у сфері біоетики теж стали результатом нового типу комунікації Церкви з суспільством. Основний меседж документів полягає у тому, що нове життя, яке є результатом тілесно-духовного поєднання між чоловіком та жінкою, не може бути продуктом, новою одиницею економічного ринку, суто матеріальною субстанцією. Воно повинно відображати весь спектр духовно-моральних цінностей, що в основі здорового розвитку людства. Інтерактивний діалог на теми абортів, штучного запліднення, евтаназії та самогубств на платформах соціальних мереж, у блогосфері, через матеріали міжконфесійних, світських і суспільно-політичних веб-ресурсів, засвідчує, що нові медії представляють та по-новому осмислюють ключові позиції, які висловлює Церква. Конфесійні нові медії є плацдармом для ретрансляції основних позицій Церкви, натомість суспільно-політичні веб-ресурси часто займають позицію нейтралітету. Приклад – відображення у нових медіях

дискусії між Церквою та суспільством на тему абортів у 2012 році. Окрім того, для багатьох суспільно-політичних ресурсів доволі непопулярними залишаються теми штучного запліднення та евтаназії. Діалогічний процес обговорення біотичних проблем у нових медіях демонструє суттєву відмінність від аналогічного процесу у традиційних ЗМК, де акценти основних церковних дискурсів із документів розглядаються реципієнтами без зворотного зв'язку та урахування думки вірян.

Проникнення Церкви на платформи соціальних мереж та блогів, творення нових дискурсів у мережі засвідчує цю відкритість не лише для реципієнтів, але і для духовенства. Інтернет-дискусії часто стають базою для матеріалів у традиційних медіях. Нові медії почали диктувати порядок денний для традиційних ЗМК, оскільки у мережевому просторі з'явилися нові теми для дискусій, спілкування стало більш відкритим і без табу. Отже, комунікаційні дискурси між Церквою та суспільством – важливий сегмент у загальній медіасистемі, оскільки формує моральні цінності, популяризує їх у соціумі, спонукає суспільство на духовний розвиток. Це зміцнює підґрунтя для комунікаційних стратегій сьогодні, а також на перспективу. Українське духовенство виходить на платформи блогів та соціальних мереж, проте популярність використання цих нових медій серед священнослужителів, на наш погляд, у стані розвитку.

Тематичні дискусії про аборти та евтаназію частково вплинули на зміну та актуалізацію нової тематики для усіх медій, на формування пріоритетів порядку денного як для мас-медій, так і для суспільної громадської думки. Такого не спостерігалось до появи нових медій.

Напрацювання Церкви у творенні медійних дискурсів, зокрема у соціальних мережах та блогосфері, впливає на процес діалогізму, визначає ключові концепти комунікаційної стратегії мережевого простору. Аналізуючи ключові події в українському суспільстві до Революції Гідності та війни на сході України, висновуємо:

- ключові суспільно-політичні події були і залишаються основними каталізаторами діалогу між Церквою та українцями, зокрема через нові медії;
- суспільство висловлює готовність бути активним реципієнтом і продуцентом цього процесу діалогізму;
- мережева релігійна проблематика, як і чимало інших тем, залишається під прицілом сенсаційності.

4. На тлі діалогізму 2004–2005 років особливо примітні зміни у комунікації Церкви та суспільства, викликані подіями 2013–2015 років, які породили нові елементи громадянського журналізму, – просування власної актуальної тематики читацькою аудиторією в діалозі між Церквою та суспільством у межах Революції Гідності та війни на сході. Цей імідж формували суспільно-політичні веб-ресурси, які писали про ситуацію у релігійному середовищі. Проте ця візія Церкви суспільством від подій 2004–2005 року до 2013–2014 року, на наш погляд, дещо змінила свій рівень. Сьогодні можемо стверджувати про інший рівень комунікації між Церквою та суспільством, про інше сприйняття релігійного середовища журналістами суспільно-політичних сайтів, для яких релігія – одна із тем для публікацій. Політико-соціальна ситуація в Україні водночас спричинила до висвітлення громадянської позиції Церкви. Церква – не лише пропонує свої ідеї для широкої аудиторії і відкрито звертається до своїх членів, а у житті сучасних суспільств намагається досягнути діалогу із кожним реципієнтом. Через налагодження діалогу з певними сегментами суспільства та із соціумом загалом Церква прагне налагодити комунікацію з кожною окремою людиною, яка формує ці комунікаційні сегменти.

Окрім того, формат спілкування через блоги і соціальні мережі зближує, стирає бар'єр недовіри однієї сторони стосовно іншої; по-друге, презентує суспільству Церкву як активного учасника комунікації, відкритого, незаангажованого, схильного до дискусії; по-третє, для Церкви таке спілкування є новим типом євангелізації.

Протягом подій на Майдані помітно зріс рівень присутності у мережевому просторі Глав Церков, а також представників різноконфесійного духовенства на платформах сайтів єпархіальних прес-служб, спеціалізованих релігійних сайтів, суспільно-політичних веб-ресурсів.

Духovenство, яке перебувало на Майдані під час протестів, презентувало себе як самостійний і водночас повнозначний компонент діалогів: участь у вічах, телемарафонах, круглих столах, а також дискусії в блогах веб-ресурсів, прямих ефірах «Громадського» та «Еспресо TV», чатах і веб-конференціях на суспільно-політичних сайтах. Така присутність Церкви у новомедійному дискурсі спричинилась до свідчення її громадянської позиції, а також представлення інституту Церкви як повноцінного учасника суспільної комунікації, позицію якого поважають і до неї дослухаються.

Діалог Церков між собою всередині комунікаційного трикутника виявив конфліктні і не до кінця подолані проблеми внутрішньоконфесійного життя, визначив перспективу можливого порозуміння і єдності.

Зокрема, було порушено проблему творення Помісної Церкви. Питання творення Єдиної Помісної Церкви у рамках українського міжконфесійного простору не є новим. У справі єдності церков київської традиції було кілька спроб об'єднати церкви-спадкоємиці Володимирового хрещення. Наприклад, ініціатива президента Віктора Ющенка об'єднати українське православ'я 2008 року через підпорядкування Константинополю. Була також «інклюзивна модель» єдності, запропонована главою УГКЦ Блаженнішим Любомиром, котру православні Церкви України категорично відкинули. Після перемоги на президентських виборах Віктора Януковича були активні спроби подолати внутрішньоцерковний розкол шляхом державного тиску і зняття з реєстрації неканонічних православних. Впродовж подій Революції Гідності це питання знову порушували і порушують мережеві журналісти, які спеціалізуються на релігійній тематиці.

Окрім того, події у Криму, зокрема залагодження військової ситуації у Балаклаві монахами УПЦ, а також спотворення цієї інформації кількома

українськими інтернет-ресурсами свідчать про певні проблеми у сфері нових медій, акцентують на глибинному ментальному стереотипі у ставленні до Церкви, а також на тому, що мережеві медії, як і традиційні, схильні висвітлювати церковні події крізь призму сенсаційності.

Церква стала повноцінним учасником зовнішньополітичних перемовин. Приклад – зустрічі глав українських Церков з міжнародними послами та американсько-європейською елітою. З початку Революції Гідності Церква частково перебрала на себе функції української дипломатії і водночас через канали зарубіжних нових медій комунікувала не лише з українським суспільством, але і з цілим світом. Нові медії стали ефективним інструментарієм у поширенні правди про Україну не лише через офіційні веб-ресурси, але і у соціальних мережах, на акаунтах американських та європейських політиків у Фейсбуці та Твіттері.

Аналізуючи діалог між Церквою та суспільством на підставі подій Євромайдану, 30 листопада 2013 року було взято за точку відліку для нової комунікації. Факт втечі побитих студентів на Майдані до храму, на наш погляд, розпочав новий, позбавлений стереотипів комунікаційний дискурс, де Церква є активним партнером та помічником для суспільства. Цей висновок, зокрема, випливає з аналізу іміджу військового капеланства та визначення його функцій і діяльності у контексті війни на сході України:

- Церква у діалозі зі суспільством протягом воєнних подій на сході України надалі розвиває комунікацію підтримки і супроводу, особливо використовуючи інструментарій нових медій. Водночас свідчення військових капеланів через пости та світлини на приватних акаунтах соціальної мережі Фейсбук, розкривають суспільству духовну складову війни, є підтримкою для українців поза межами території бойових дій;

- через потребу військового капеланства держава та Церква переходять на новий рівень комунікації, який входить у сферу відповідних законодавчих проєктів. Про це, зокрема, робимо висновок на підставі моніторингу офіційних веб-порталів держави. Через контент світських, а також суспільно-політичних

ресурсів, які пишуть на теми релігії, маємо змогу простежити реакції посадовців та духовенства.

- імідж духовенства у зоні бойових дій у внутрішньоцерковному вимірі спонукає до вирішення за давнених конфліктів і непорозумінь, до перспективи духовного єднання; у зовнішньому вимірі, через особистості військових священиків, Церква позиціонує свій авторитет, підтримку і співпрацю із суспільством у поверненні до мирного життя. Такий образ моделюють нові медіа.

Зокрема, на світських сайтах журналісти порушують проблему відсутності інституту капеланства на державному рівні, адже всі ініціативи священиків поїхати на схід – це винятково волонтерське прагнення. На відміну від США, де країна є поліконфесійною державою. У Збройних Силах США корпус капеланів є в кожному виді сил, де вони підпорядковуються відповідному начальникові штабу. Організація служби капеланів побудована за командним принципом і відповідає політиці дій, розробленій у відповідних військових штабах для служби капеланів. Однак у всіх видах сил є головний капелан і його заступник, у них є штаби і підлеглі. В армії США найменшим підрозділом, у який направляють капеланів, є батальйон. Головно один капелан призначається приблизно на 700 осіб. Це значно менше, ніж в українській ситуації, коли один священик припадає на 8 тисяч військових. Тому державна держава прямує до реалізації досвіду європейських держав-сусідів, де священик у війську підпорядкований Збройним Силам і водночас захищений соціальним пакетом. І цю проблему також порушують на платформах веб-ресурсів та соціальних мереж.

Тема комунікації між Церквою та суспільством на основі нових медій має вихід на майбутні наукові дослідження. Потрібно напрацьовувати систему таких досліджень, щоб глибинно вивчати пріоритети і зміни такої комунікації на суспільство та на сегменти медіапростору. Стратегія комунікації також залежить і від потреб та запитів суспільства.

5. Розвиток нових медій – це, на наш погляд, нескінченний процес, який продукуватиме нові виклики для діалогізму, тому кожна із сторін цього процесу повинна зважати на внутрішній мікроклімат суспільства та світу загалом, а також на появу нових засобів комунікації, які впливатимуть також на її процес.

На підставі проведеного дослідження можемо виокремити такі перспективи для комунікаційних стратегій Церкви і суспільства у мережевому просторі:

- комунікація через інструментарій нових медій є найбільш ефективною для усіх її учасників, тому те, що ми сьогодні спостерігаємо, – це лише початок процесу, долання стереотипів, вихід поза межі консерватизму як для представників духовенства, так і для соціуму;

- інструментарій нових медій спонукає до інтерактивного обговорення та порозуміння;

- різні сторони цієї комунікації прагнуть вивести її на особистісний рівень, це спонукає і Церкву, і суспільство знаходити нові моделі для компромісу і порозуміння, спілкуючись на платформах соціальних мереж, у блогосфері, через міжконфесійні, світські та суспільно-політичні веб-ресурси, які пишуть про релігійні проблеми;

- події Помаранчевої революції були лише передумовою, а події Євромайдану та сучасні події на сході України спричинили духовенство до більш активного виходу на платформи соціальних мереж та веб-проектів; ця присутність якісно розвине рівень дискусії у мережі, руйнуватиме бар'єри між учасниками комунікації. Гіпотетично можемо припустити, що майбутні знакові для України суспільно-політичні події впливатимуть і формуватимуть нові дискурси у мережевому просторі;

- результати проведеного соціологічного дослідження доводять, що у майбутньому реалізовуватимуться проекти нових конфесійних веб-ресурсів, отже, мережевий релігійний простір розширюватиметься, принаймні усі сторони виходять з подібними ініціативами. До того ж, очевидно,

змінюватимуться різновиди діалогізму на базі переходу на новіші медійні платформи в контексті розвитку цифрових можливостей соціуму;

- усі тези, які наведені вище, дають підстави для позитивних тенденцій і змін у сфері діалогізму між Церквою та суспільством через платформи нових медій, оскільки кожен із його учасників розуміє свою роль і перспективи у цьому процесі, отже, загальне значення для суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаров пригальмував медичну реформу від Януковича [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua>
2. Андреа Бочеллі закликає жінок не робити абортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>
3. Аржаковський А. Я не могу молчать [Електронний ресурс] / А. Аржаковський. – Режим доступу : <http://risu.org.ua>
4. Архиєпископ Августин (Маркевич). Проблеми біоетики: православний погляд. Доповідь на міжнародній конференції «Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти». – Львів : [б. в.], 2009. – 21 с.
5. Архиєпископ Августин (Маркевич). Про духовну і моральну шкоду дошлюбних і позашлюбних відносин. Доповідь на IV Національному конгресі з біоетики. – К. : [б. в.], 2010. – 20 с.
6. Балаклицький М. А. Медіатизація протестантизму в Україні 1991-2010 років : [монографія] / М. А. Балаклицький. – Х. : ХІФТ, 2011. – 379 с.
7. Балаклицький М. А. Адвентистська преса України як комунікаційна система / М. А. Балаклицький // Вісн. Київ. ун-ту. Сер. Журналістика. – 2008. – Вип. 16. – С. 32–36.
8. Балаклицький М. Сегментація аудиторії протестантських медіа України / М. А. Балаклицький // Вісн. Харків. держ. акад. культури / [за заг. ред. В. М. Шейка]. – 2010. – Вип. 31. – С. 114–121.
9. Балаклицький М. А. Комунікативні стратегії протестантських журналістів України / М. А. Балаклицький // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. Соціальні комунікації. – 2009. – Вип. 1. – С. 33–37.
10. Батальйони потребують капеланів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://viysko.com.ua/journal-online/batal-jony-potrebuyut-kapelaniv/>
11. Бахтин М. Естетика словесного творчства / М. Бахтин. – М. : Наука, 1979. – 365 с.

12. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе : очерки по исторической поэтике / М. М. Бахтин // Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет. – М. : [б. и.], 1975. – С. 234–407.
13. Блаженніший Любомир (Гузар) про Євромайдан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.credo-ua.org>
14. Блаженніший Святослав (Шевчук) про вибори [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com>
15. Блаженніший Святослав пояснив, чому УГКЦ святкує річницю Хрещення у липні, а не серпні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ugcc.tv/ua>
16. Блаженніший Святослав: «Ми завжди є і будемо з народом» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com>
17. Близько 20 капеланів постійно перебувають у зоні бойових дій в АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/video/video-novini/blizko-20-kapelaniv-postiyno-perebuvayut-u-zoni-boyovih-diy>
18. Блог о. Олега Кобеля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://olehko.blogspot.com/>
19. Блог о. Михайла Димида [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dymyd.blogspot.com/>
20. Блог протоієрея Георгія Коваленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kovalenkogeorge.blogspot.com/>
21. Бог живе у Фейсбуці? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://velychlviv.com/bog-zhyve-u-fejsbutsi/>
22. V Божа заповідь «Не вбивай» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org/news>
23. Бойко А. Преса православної церкви в Україні 1900– 1917 рр. Культура. Суспільство. Мораль / А. Бойко. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетров. нац. ун-ту, 2002. – 302 с.

24. Бойко А. «Українське питання» у православній пресі початку ХХ ст. / А. Бойко // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 1999. – Вип. 6. – С. 412–420.
25. Бойко А. Релігійна преса кінця ХІХ–початку ХХ ст. Тексти лекцій / А. Бойко. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетров. нац. ун-ту, 1995. – 32 с.
26. Бойко А. Релігія в мас-медіа України. Тексти лекцій / А. Бойко ; [за ред. проф. В. В. Різуна]. – К. : [б. в.], 2009. – 162 с.
27. Большакова З. Взаимодействие Русской православной церкви и СМИ на региональном и федеральном уровне [Электронный ресурс] / З. Большакова. – Режим доступа : <http://mediascope.ru/node/967>
28. Богатирьова вважає ризикованою заборону на аборти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/SOCIETY/bogatirova_vvazhae_rizikovanoyu_zaboronu_na_aborti_v_ukrayini
29. Вайшенберг З. Новинна журналістика : [навч. посіб.] / З. Вайшенберг ; [за заг. ред. В. Ф. Іванова]. – К. : Академія Української Преси, 2011. – 262 с.
30. Вербовська М. Блаженніший Любомир (Гузар): «Кілька тижнів нам відкрило дуже багато...» [Електронний ресурс] / Мар'яна Вербовська. – Режим доступу : <http://news.ugcc.org.ua/interview>
31. Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю: від Лева ХІІІ до Венедикта ХVІ [наук. ред. : Галина Кришталь, Петро Гусак]. – Львів : Колесо, 2008. – 287 с.
32. Від кого в Україні залежить доля сиріт? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua>
33. Відкрита студія «Живого. ТБ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zhyve.tv/program/zhivetb.html>
34. Війна за Київську митрополію. В УПЦ МП готуються до виборів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org>

35. Владика Павло (Лебідь) порівняв Януковича з Христом і запевнив, що УПЦ (МП) з ним до кінця [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/all_news
36. В УПЦ повідомили про кількість парафій, які перейшли в УПЦ КП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://religions.unian.ua/orthodoxy/1020535-v-upts-povidomili-pro-kilkist-parafiy-scho-pereyshli-do-upts-kp.html>
37. Всеукраїнська Рада Церков заохочує до активних дій у вирішенні проблеми сирітства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/18800-vseukrayinska-rada-cerkov-zaохochuye-do-aktivnix-dij-u-virishenni-problemi-siritstva.html
38. Галік Т. Європа між секуляризмом та християнством / Т. Галік. – Львів : Літопис, 2014. – 48 с.
39. Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного / Г.-Г. Гадамер. – М. : Искусство, 1991. – С. 43–59.
40. Гамаш Д. Блаженніший Святослав (Шевчук): «Ми дуже швидко перебираємо хвороби західного суспільства» [Електронний ресурс] / Дмитро Гамаш, Олександр Куриленко. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest
41. Глава УГКЦ відбув до США на Національний молитовний сніданок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.ugcc.org.ua/news>
42. Глава УГКЦ: «Подружжя – це союз любові чоловіка і жінки на все життя, відкритий до народження дітей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dyvensvit.org/news>
43. Головков А. Єпископ Євстратій – Православний погляд на соціальне служіння Церкви [Електронний ресурс] / А. Головков. – Режим доступу : <http://risu.org.ua>
44. Грандіозна сенсація: дві українські православні церкви розпочинають переговори щодо об'єднання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/ukrayina/grandiozna-sensaciya-dvi-ukrayinski-cerkvi-rozpochinayut-peregovori-schodo-ob-yednannya>

45. Греко-католики відсвяткують Хрещення Русі окремо від Москви [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fakty.ictv.ua>
46. Дарпінянц В. Хірурги пера [Електронний ресурс] / В. Дарпінянц. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua>
47. Дитячий суїцид – доженемо і переженемо Шрі-Ланку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/panorama-dnya/dityachiy-cuyicid-dozhenemo-y-perezhenemo-shri-lanku-zakilkistryu-samogubstv>
48. Дзвонар Михайлівського собору – про розгін Євромайдану у ніч на 11 грудня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/video/dzvonar-mihaylivskogo-pro-rozgin-ievromaydanu-v-nich-na-11-grudnya>
49. Добко Т. Евтаназія – дефіцит любові [Електронний ресурс] / Т. Добко. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk>
50. Довженко М. 1025-ліття Хрещення Русі у медіа: між офіціозом і скепсисом [Електронний ресурс] / М. Довженко. – Режим доступу : <http://risu.org.ua>
51. Довженко М. Передвиборні заяви ієрархів, хасиди та лаврські конфлікти [Електронний ресурс] / М. Довженко. – Режим доступу : <http://risu.org.ua>
52. Документи архієрейського собору РПЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://orthodox.org.ua/uk>
53. Доповідь Голови Синодального відділу благодійності та соціального служіння УПЦ архідиякона Сергія Косовського на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Соціальна політика щодо невиліковно хворих» (15–16 березня 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://orthodox.org.ua>
54. До Львова привезли мощі блаженних Ковча та Вергуна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vgolos.com.ua/news/do_lvova_pryvezly_moshchi_blazhennyh_kovcha_ta_verguna

55. Дотримання Божих заповідей стосується не лише влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org>
56. Євангельські церкви України проголосили моральні орієнтири для суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.religion.in.ua/news/vazhливо/18527-yevangelski-cerkvi-ukrayini-progholosili-moralni-oriyentiri-dlya-suspilstva>
57. Єленський В. Релігія «нульових»: підсумки десятиліття [Електронний ресурс] / В. Єленський. – Режим доступу : <http://risu.org.ua>
58. Єпископ Філарет (Кучеров): «Ми мусимо показати один одному приклад християнського життя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pomisna.in.ua>
59. «Жива стрічка» підбиває підсумки історичних подій у Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ugcc.tv/ua/media>
60. Жінка, котра народилась в результаті аборту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>
61. Звернення Ради Церков і релігійних організацій до українського народу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.ugcc.org.ua>
62. Зірка Аеросміт: «Ісусе, що я ж наробив!» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>
63. Ідея усиновлення надихає [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua>
64. Її немає. Не буде цієї людини, якій я була матір'ю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dyvensvit.org>
65. Інтерв'ю Блаженнішого Святослава (Шевчука) для радіо «Ехо Москви» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.facebook.com>
66. Інтерв'ю владики Бориса Гудзяка для «Громадського ТБ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com>
67. Инструкция «Dignitas Personae» о некоторых вопросах биоэтики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://churchby.info>

68. Кальниш Ю. Церква і армія [Електронний ресурс] / Ю. Кальниш. – Режим доступу : <http://sd.net.ua/2011/12/26/cerkva-armiya-kapelanstvo>
69. Катехизм Католицької Церкви про Таїнство Покаяння [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://katolyk.org.ua>
70. Києвом йде кількатисячна Хресна хода вірян УПЦ київського патріархату [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/news/586241-kievom-yde-kilkatisyachna-hresna-hoda-viryancupstskijivskogo-patriarhatu>
71. Климончук О. Владика Богдан (Дзюрах): «Материнство вписане в природу жінки, а кар'єра – не обов'язково» [Електронний ресурс] / Оксана Климончук. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>
72. Коли треба починати готувати жінку до вагітності? З пелюшок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>
73. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>
74. Косюк О. М. Теорія масової комунікації : [навч. посіб.] / О. М. Косюк. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. – 384 с.
75. Кримський С. Балансуючи між ангелом і звіром [Електронний ресурс] / С. Кримський. – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/library/periodicals>
76. Крейг Ричард. Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ / Ричард Крейг ; [перекл. з англ. А. Іщенко]. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 324 с.
77. Кривуля О. М. Філософія : [навч. посіб.] / О. М. Кривуля. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – 592 с.
78. Кулик В. Дискурс укр. медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки : [монографія] / Володимир Кулик. – К. : Критика, 2010. – 655 с.
79. Лавриш Ю. Бог & «Фейсбук» [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>

80. Лавриш Ю. Дві парадигми віри [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>
81. Лавриш Ю. Євромайдан «у» храмі [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>
82. Лавриш Ю. Під єдиним куполом? [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>
83. Лавриш Ю. Позиція Церкви щодо останніх подій [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>
84. Лавриш Ю. Релігійно-політичні контексти святкування 1025-ліття Хрещення Русі: український новомедійний дискурс у рамках соціальної комунікації / Юліана Лавриш // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Журналістика. – 2013. – Вип. 38 – С. 497–502.
85. Лавриш Ю. Хрест на барикадах [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>
86. Лавриш Ю. Церква та європейський вектор [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>
87. Лифинцева Т. Філософія діалога Мартина Бубера [Електронний ресурс] / Т. Лифинцева. – Режим доступу : <http://philosophy.ru>
88. Локалізація медичної реформи збільшує шанси на її провал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/HEALTH/lokalizatsiya_medichnoyi_reformi_zbilshue_shansi_na_yiyi_proval.html
89. Лучик Ю. Віктор Янукович: «Християнство мало вирішальне значення...» [Електронний ресурс] / Юлія Лучик. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/photo/viktor-yanukovich-hristiyanstvo-malo-virishalne-znachennya>
90. Мамчин В. Владика Ігор (Ісиченко): «Мабуть, для всіх православних Церков в Україні попереду відкриття витоків своєї ідентичності» [Електронний ресурс] / Володимир Мамчин. – Режим доступу : <http://velychlviv.com/vladyka-igor-isichenko-mabut-dlya-vsikh-pravoslavnyh-tserkov-v-ukrayini-poperedu-vidkryttya-vytokiv-svoyeyi-identychnosti/>

91. Марианне В. Йоргенсен, Луиза Дж. Филлипс. Дискурс-анализ. Теория и метод / [пер. с англ.]. – [2-е изд., испр.]. – Харьков: Изд-во «Гуманитарный центр», 2008. – 352 с.
92. Максвел Мак-Комбс. Встановлення пріоритетів: мас-медії та громадська думка / Мак-Комбс Максвел [перекл. з англ.]. – К. : К.І.С, 2007. – 362 с.
93. Малуха М. Спокуса абортами [Електронний ресурс] / М. Малуха. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Columns/50/45655>
94. Марія Саквук: «Ми всі через хрещення є усиновлені діти Божі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>
95. Матисон Д. Медиа-дискурс. Анализ медиа-текстов / Д. Матисон ; [пер. с англ.]. – Харьков. : Изд-во «Гуманитарный центр» (О. В. Гритчина), 2013. – 264 с.
96. Миколюк О. Право на вибір [Електронний ресурс] / О. Миколюк. – Режим доступу : <http://day.kiev.ua/uk/article/panorama-dnya/pravo-na-vibir>
97. Митрохин Н. Русская православная церковь в России в 2000-2008 годах: очерк некоторых структурных проблем [Электронный ресурс] / Н. Митрохин. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nz/2009/1/mi13.html>
98. Ми не задоволені співпрацею з Міноборони: наші військові капелани мають лише статус волонтерів, – Глава УГКЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ipress.ua/news/my_ne_zadovoleni_spivpratseyu_z_minoborony_nashi_viyskovi_kapelany_mayut_lyshe_status_volonteriv
99. Митрополит Агафангел підтримує закон про заборону абортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua>
100. Митрополит Антоній (Паканич): Ми маємо докласти максимум зусиль для збереження миру в країні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://orthodoxy.org.ua/data/mitropolit-borispilskiy-i-brovarskiy-antoniya-mi-maemo-doklasti-maksimum-zusil>
101. Митрополит Володимир проти заборони абортів на законодавчому рівні: є інший метод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua>

102. Митрополит Володимир не підтримав законопроект про заборону абортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/SOCIETY/mitropolit_vlodimir_ne_pidtrimav_zakonoproekt_pro_zaboronu_abortiv.html

103. Митрополит Макарій (Малетич): «Я не бачу іншого виходу, як створення в Україні митрополії Константинопольського Патріархату» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pomisna.in.ua>

104. Москаленко В. Біоетика: філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми / В. Москаленко, М. Попов. – Вінниця : Нова книга, 2005. – 210 с.

105. Найбільше абортів роблять у Севастополі. Карта [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua>

106. Найкращий засіб контрацепції...Аборт? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/naykrashchiy-zasib-kontracerciyi-abort>

107. Наказ «Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>

108. На підготовку об'єктів до свята Хрещення Русі виділили 47 млн грн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?na_pidgotovku_obyektiv_do_svyata_hres_hhennya_rusi_vidilili_47 mln_grn

109. Новый журналист. – К. : Брайт Стар Паблішинг, 2014. – 208 с.

110. Одеський митрополит благословив Боделана-молодшого на похід у Раду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.lb.ua/news>

111. Освячення студії «Живого. ТБ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zhyve.tv/program/osvyachennya-studiyi.html>

112. Основи соціальної концепції Руської Православної Церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://orthodox.org.ua>

113. Отець Євген Заплетнюк. Про Церкву, молодь і соціальні мережі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://velychlviv.com/blog/pro-tserkvu-molod-i-sotsialni-merezhi/>
114. о. Арнальдо Панграці: «Найважливіше плекати у собі мотивацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>
115. о. І. Бойко: «Безвихідних ситуацій не буває» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>
116. о. І. Бойко. Біоетика: скрипти для студентів. – [2-ге вид., випр.]. – Львів : Вид-во Українського Католицького Університету, 2008. – 178 с.
117. Отець-доктор Ігор Бойко: «Явище евтаназії, тобто суїциду Церква засуджує...» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>
118. о. Є. Мільошкін: «Хвороба є хрестом, який треба нести гідно та мужньо: не впадати у відчай, борючись за здоров'я душі і тіла своїх дітей. Через це хрест хвороби єднається зі спасительним хрестом Христовим» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua>
119. Паліативна допомога як протидія евтаназії : богословсько-моральне дослідження / Йосафата Оксана Дробик. – Львів : Друкарські куншти, 2011. – 275 с.
120. Папа Бенедикт XVI. Істина, звіщення та автентичність життя у цифровій епосі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.credo-ua.org>
121. Папа Бенедикт XVI. Священик і душпастирство у цифровому світі: нові засоби масової інформації на служінні слова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.credo-ua.org>
122. Папа Бенедикт XVI. Соціальні мережі: портали істини та віри, нові простори для євангелізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://catholicnews.org.ua/poslannya-svyatishogo-otcya-benedikta-xvi-na-xxviii-vsesvitniy-den-molodi-v-rio-de-zhaneyro>

123. Папа Франциск. Нові технології, нові стосунки. Сприяння культури пошани, діалогу, дружби [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.christusimperat.org>

124. Папська телеграма з нагоди 25-річчя руху «Духовного усиновлення зачатої дитини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.catholic-media>

125. «Парад переходів»: УПЦ КП і УПЦ МП по-різному трактують зміну юрисдикцій парафій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/27125-parad-perexodiv-upc-kp-i-upc-mp-po-riznomu-traktuuyut-zminu-yurisdiksiyi-parafij

126. Парламентські вибори-2014: порушення на мапі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://map.opora.ua.org/>

127. Парламенти не схвалюють евтаназію. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org/news/2341.html>

128. Пасенюк В. Евтаназія – рятівна чи огидна [Електронний ресурс] / В. Пасенюк. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/poshtadnya/evtanaziya-ryativna-chi-ogidna>

129. Патріарх Філарет: навіть єпископи Московського Патріархату благословляють сепаратистів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.obozrevatel.com/politics/21780-filaret-navit-episkopi-moskovskogo-patriarhatu-blagoslovlyayut-separatistiv>

130. Патріарх Філарет підтримав Євромайдан і застеріг правоохоронців від силових дій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_policy

131. Патріарх Філарет: «У релігійному значенні Львів, як і вся Галичина, – це надзвичайні центри, оскільки саме тут сконцентровані побожність і велика духовність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://velychlviv.com/patriarh-filaret-u-religijnomu-znachenni-lviv-yak-i-vsya-galychyna-tse-nadzvyhajni-tsentry-oskilky-same-tut-skontsentrovani-pobozhnist-i-vysoka-duhovnist/>

132. Патріархат Філарет: Чому Церква стала союзником Майдану. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kyrios.org.ua/video/telekanali/11746-chomu-tserkva-stala-sojuznikom-majdanu-patriarh-filaret-u-studiyiyi-golos-ameriki>

133. «Перед Богом ответишь» – священник забирает у боевиков тела украинских бойцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.youtube.com>

134. Пітерс Дж. Д. Слова на вітрі: історія ідеї комунікації / Дж. Д. Пітерс. – К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2004. – 302 с.

135. По ТБ вперше буде показано процес евтаназії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/HEALTH/po_tb_vpershe_v_sviti_bude_okazano_protses_evtanazi

136. «Подачки – це залишок радянських часів», – Блаженніший Любомир [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ugcc.tv/ua/media>

137. Потятиник Б. В. Інтернет-журналістика : навч. посіб. / Б. В. Потятиник. – Львів : ПАІС, 2010. – 246 с.

138. Почепцов Г. Г. Контроль над розумом / Г. Г. Почепцов. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 350 с.

139. Православный гинеколог — об абортах: уже все знают, что это грех. Но — делают [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/16837-pravoslavnyj-ginekolog-ob-abortax-uzhe-vse-znayut-cto-yeto-grex-no-delayut

140. Пропоную встановити пам'ятник «жертвам аборту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://day.kiev.ua/uk/article/podrobici/proponuyu-vstanoviti-pamyatnik-zhertvam-abortu>

141. Протоієрей Георгій Коваленко. Чи є Снігуронька у святого Миколая? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/analitika/chi-ye-sniguronka-u-svyatogo-mikolaya>

142. «Прямим текстом» від 12.12.13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://video.bigmir.net>

143. Религиозные организации в общественном пространстве Беларуси и Украины: формирование механизмов партнерства / [под ред. Н. Кутузовой]. – Вильнюс : ЕГУ, 2014. – 238 с.

144. Репродуктивна медицина: між скандалами, політикою і проблемами громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua>

145. Різун Т. Греко-католицькі мас-медіа: стан і перспективи / Тарас Різун // Українська періодика: історія та сучасність : доп. і повід. дев'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів 24–26 жовтня 2003 р. – Львів, 2003.

146. Річний звіт про роботу Синодального комітету УПЦ з питань біоетики та етичних питань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://orthodox.org.ua>

147. Російські дипломати повідомили про вбивство у США прийомної дитини з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dt.ua/UKRAINE/rosiyski-diplomati-povidomili-pro-vbivstvo-u-ssha-priyomnoyi-ditini-z-ukrayini>

148. Росспоживнагляд планує створити антирейтинг «суїцидальних» сайтів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua>

149. Саган О. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан / О. Саган. – К. : Світ Знань, 2004. – 910 с.

150. Сила м'якого знака, або про Повернення Руської правди / [за заг. ред. Лариси Івшиної]. – [Вид. перше]. – К. : ПрАТ «Українська прес-група», 2011. – 800 с.

151. Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії / Л. Ситниченко. – К. : Либідь, 1996. – С. 132–148.

152. Сігов К. Б. Людина поза грою і людина, яка грає / К. Б. Сігов // Філософська і соціальна думка. – 1990. – № 4. – С. 28–44.

153. Сім орієнтирів ТСН: Скандали, Сенсації, Страх, Смерть, Сміх, Секс і Гроші. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telekritika.ua>

154. Скленар І. Церква і засоби масової комунікації / Ігор Скленар // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Журналістика. – 2001. – Вип. 21. – С. 218–224.

155. Скокова Ю. Православная Церковь и гражданское общество [Электронный ресурс] / Ю. Скокова. – Режим доступа : <http://www.hse.ru/news/media>
156. Сучасний словник іншомовних слів / [уклали : О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
157. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации : [учеб. пособие] / А. В. Соколов. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 2002. – 461 с.
158. Суїцид в Україні: унція профілактики варта фунта лікування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/suyicid-v-ukrayini-unciya-profilaktiki-varta-funta-likuvannya>
159. Суїцид – свідчення певної невдачі (розмова о. Ігоря Бойка з о. Арнольдо Панграцці) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bioetyka.ucu.edu.ua/index.php/explore/rozmova-o-d-ra-ihoria-boika-z-profesorom-mizhnarodnoho-bohoslovskoho-instytutu-camillianum-v-rymi-o-arnaldo-panhratstsi-na-temu-etychni-pytannia-suchasnoi-medytsyny>
160. Телемарафон «Вихід Є» на ТВі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tvi.ua/new>
161. Терешкевич Д.-Г. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти : [навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закладів IV рівня акредитації] / Діогена-Галина Терешкевич. – Львів : [б. в.], 2008. – 343 с.
162. Тисячна Н. Бути причетним до змін у чиемусь житті – великий привілей [Електронний ресурс] / Н. Тисячна. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/buti-prichetnim-do-zmin-u-chiiemus-zhitti-velikiy-priviley>
163. Тищук О. Web-сайти християнських церков: загальна характеристика / О. Тищук // Вісн. Київ. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. Журналістика. – К., 2008. – Вип. 16. – С. 36–38.
164. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: ООО "Фирма "Издательство АСТ", 1999. – 784 с.

165. Турчинов О.: «Мудрість Слова Божого допоможе відродити нам Україну» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irs.in.ua>
166. Тягнибок підтримує заборону на усиновлення дітей іноземцями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dt.ua/UKRAINE/tyagnibok-pidtrimuye-zaboronu-na-usinovlennya-ditey-inozemtsyami>
167. Українці до «гуманного» суїциду не готові [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/18406-ukrayinci-do-gumannogo-suyicidu-ne-gotovi
168. Українці найбільше довіряють Церкві, ЗМІ та Збройним силам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua>
169. У Миколаєві священики агітують за кандидата у депутати [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.lb.ua/news>
170. «У Різдві сам Бог поважає людину, бо Він сам стає людиною» – Глава УГКЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.ugcc.org.ua>
171. Филипович Л. О. Природа релігійних меншин і правові проблеми їх буття в Україні / Л. О. Филипович // Історія релігій в Україні : [у 10 т.] / [за ред. проф. А. Колодного]. – К. : Укр. видавн. консорціум, 2011. – Т. 7. – С. 59–65.
172. Филипович Л. Церква – єдиний інститут, до якого в українців зростає довіра [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dialogs.org.ua>
173. Филипчук С. В. Інформаційна політика українських християнських церков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://irbis-nbuv.gov.ua>
174. Французькі єпископи вийдуть на маніфестацію проти одностатевих шлюбів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.catholic-media.org/ua/news>
175. Хвиля суїцидів у Северодонецьку: секти ні при чому [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news
176. Церква і медіа. Сім кроків до порозуміння / [Бабинська С., Завадська Ю., Карапінка М., Кулигіна О.]. – Олександрія: Вид-во «Ездра», 2012. – 240 с.

177. Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа / [упоряд. і наук. ред. М. Перун]. – Львів : Вид-во Українського Католицького Університету, 2004. – 440 с.

178. Церква на захисті дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>

179. Цінувати чоловічі сльози. Капелани у зоні АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com>

180. «Церкви стали фактором на виборах», – інтерв'ю Тараса Антошевського у студії «Голосу Америки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrainian.voanews.com/media>

181. Чабаненко М. В. Робота журналіста в Інтернет-ЗМІ : навч. посіб. / М. В. Чабаненко. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – 120 с.

182. Час. Підсумки дня: Патріарх Філарет – Час інтерв'ю. 06.01.14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com>

183. Час. Підсумки дня: о. Георгій Коваленко (УПЦ) – Час інтерв'ю. 06.01.14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com>

184. Час – Time від 19.02.14. Українська служба «Голос Америки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrainian.voanews.com/media>

185. Червак Б. Хрещення Русі: консолідація чи розкол? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua>

186. Чому я вибираю стриманість? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvensvit.org>

187. Чорноморець Ю. Релігія в епоху постмодернізму: перспективи и опасности / Ю. Чорноморець // Соціогуманітарні проблеми глобалізації. – К., 2003. – 0,4 друк.арк.

188. Юраш А. Динаміка православно-католицьких взаємин у Галичині (1988–2002 роки) / Андрій Юраш // Наук. вісн. Чернівецьк. ун-ту. – 2003. – Вип. 163–164. Філософія. – С. 140–141.

189. Юраш А. “Православна складова” електорального процесу в Україні: медіальний дискурс [Електронний ресурс] / Андрій Юраш // Медіакритика. – 2005. – Ч. 8. – С. 45–51. – Режим доступу : <http://mediakrytyka>

190. Юраш А. Конфесійне життя в Україні: багатоманітність і невизначеність [Електронний ресурс] / Андрій Юраш. В основу тексту покладено розмову під час авторської телепрограми Андрія Павлишина «Політична шахівниця» 18.04.2008 р. // Західна аналітична група. – 2008. – 24 квіт. – Режим доступу : <http://zgroup.com.ua>

191. Юраш А. Церква, політика, комунікація: термінологічні студії / Андрій Юраш // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Журналістика. – 2002. – Вип. 22. – С. 185–194.

192. Юраш А. Церкви і релігійні організації України після Майдану: традиційні та модерні тренди / А. Юраш // Держава і Церква: форми взаємодії в умовах трансформації українського суспільства : матеріали Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. 28–29 травня 2014 р. / [за заг. ред. проф. Докаша В. І.]. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т, 2014. – С. 171–184.

193. Якби живіт жінки був прозорий, вона б ніколи не робила аборту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/18729-yakbi-zhivit-zhinki-buv-prozorij-vona-b-nikoli-ne-robila-abortu

194. Як правильно підійти до Сповіді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archiv.orthodox.org.ua>

195. 1025-ліття Хрещення Русі: свято для чиновників і церковнослужителів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/news/586252-1025-richchya-hreschennya-rusi-svyato-dlya-chinovnikiv-i-tserkovnoslujiteliv-fotoreportaj>

196. Aumonier, Nicolas, Beignier, Bernard, Letellier, Philippe. Eutanazja / przełożyła Ewa Burska. – Warszawa : Instytut Wydawniczy PAX, 2003

197. Blind spot: when journalist"s don"t get religion / ed. by Paul Marshall, Lela Gilbert, Roberta Green Ahmanson. – N. Y. : Oxford University Press, 2009.

198. Deklaracja o eutanazji «Iura et bona» [Zasób elektroniczny]. – Tryb dostępu : <http://ekai.pl/biblioteka/dokumenty/x62/deklaracja-o-eutanazji-iura-et-bona/>
199. Eutanazja czy życie aż do końca / przekład Andrzej Wojciechowski. – Kraków : Wydawnictwo WAM, 2002.
200. Human Rights Watch: 80 тисяч тяжкохворих українців приречені страждати від болю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua>
201. Jan Paweł II. Encyklika «Evangelium Vitae» ojca świętego Jana Pawła II do biskupów do kapłanów i diakonów, do zakonników i zakonnice, do katolików świeckich oraz do wszystkich ludzi dobrej woli o wartości i nienaruszalności życia ludzkiego. – Kraków : Wydawnictwo 'M', 1994.
202. Katarzyna Pokorna-Ignatowicz. Kościół w świecie mediów. Historia - dokumenty – dylematy/ WUJ, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2002. – 176 s.
203. Ks. Józef Kloch. Kościół w Polsce wobec Web 2.0. – Jedność, 2014. – 336 s.

ДОДАТКИ

Анкета для дослідження аудиторії, яка цікавиться релігійною проблематикою в Інтернеті

1. Чи цікавитеся релігійним життям України через інтернет-ресурси?

А. Так

Б. Ні

2. Якщо так, то яким ресурсам надаєте перевагу:

А. Спеціалізовані релігійні сайти

Б. Світські сайти, які пишуть про релігію

В. Блоги духовних осіб

Г. Дописам на акаунтах духовенства у соціальних мережах

Д. Інше

3. Теми релігійної проблематики інтернет-журналістики, які найбільше вас цікавлять?

А. Погляди моєї конфесії на сімейні проблеми

Б. Внутрішньоконфесійне життя

В. Помісна Церква

Г. Екуменічні проблеми

Д. Церква і держава

Е. Інше

4. Чи повинна Церква впливати на розвиток держави?

А. Так

Б. Ні, ні у жодному разі

В. Частково

Г. Не можу дати відповіді

5. Якщо ви у попередньому запитанні відповіли ствердно, то які шляхи цього впливу?

А. Чіткі заяви духовенства всіх рівнів і вияв їхньої громадянської позиції окремо від держави

Б. Представники духовенства мають бути радниками Президента чи Прем'єр-міністра України.

В. Мене цілком задовольняє сьогоднішня автономна діяльність Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій, яка водночас своїми спільними реакціями впливає на розвиток життя країни.

6. Чи має релігійне середовище достатній вплив на перебіг антитерористичної операції у східних регіонах України?

А. Так, звісно. Церква та релігійні організації значною мірою впливають на нестабільну ситуацію на сході України.

Б. Ні, до духовних лідерів ніхто не дослухається

В. Частково так. Церква і релігійні організації пропонують мирний діалог, проте цю ініціативу не всі схвалюють і вважають ефективною

7. Чи довіряєте своїй Церкві /релігійній організації?

А. Так, звичайно. Довіряю повністю

Б. З огляду на останні події в Україні мій рівень довіри помітно знизився

В. З огляду на останні події в Україні мій рівень помітно підвищився

Г. Я не довіряю своїй релігійній спільноті взагалі

8. Як часто ви ходите до храму чи відвідуєте зібрання своєї спільноти?

А. Кілька разів на тиждень і, звичайно, у неділю (суботу) та свята.

Б. Лише у неділю (суботу) чи свята

В. Лише на Різдво чи Великдень

Д. Взагалі не відвідую

9. Чи потрібно Церкві (релігійній організації) вести комунікацію у соціальних мережах?

А. Так, звичайно, це дуже потрібно.

Б. Я надаю перевагу лише особистому спілкуванню з духовенством

В. Я надаю перевагу лише класичній комунікації – (через проповідь у храмі)

10. Якщо відповідаєте ствердно на попереднє запитання, то якими, на вашу думку, мають бути канали комунікації українського релігійного і світського середовищ в Інтернеті?

- А. Акаунти духовенства у соціальних мережах
- Б. Створення відповідних сторінок чи груп у соціальних мережах
- В. Створення власних конфесійних нових медій (інтернет-телебачення, інтернет-радіо, спеціалізованих сайтів)
- Г. На мою думку, найкращий канал комунікації – через офіційну веб-сторінку прес-служби
- Д. Інше. Ваші варіанти? _____

11. Чи можна назвати українську релігійну журналістику в Інтернеті якісною?

- А. Так
- Б. Ні

12. Якщо на попереднє запитання ви відповіли «ні», то які є виходи для того, щоб змінити ситуацію?

- А. Забезпечення у редакціях відповідних журналістів, які спеціалізуються у проблемах релігійного життя.
- Б. Змінити принципи редакційної політики ресурсів, за якими події в Церкві сприймаються винятково як сенсація чи скандал.
- В. Журналісти повинні самі ліквідувати особисті стереотипи з приводу розуміння релігійного середовища.
- Г. Ваші пропозиції _____

13. Наскільки важливо релігійному середовищу проникати в Інтернет? Чи може діалог між Церквою та суспільством через мережу бути ефективним та продуктивним? Ваша відповідь _____

14. Хто ви за конфесійною приналежністю:

- А. Православний
- Б. Католик

В. Протестант

Г. Належу до інших релігійних організацій

Д. Атеїст

15. Ваша стать:

А. Чоловік

Б. Жінка

16. Ваш вік:

А. До 18 років

Б. Від 18 до 25 років

В. Від 25 до 40 років

Г. Від 40 до 60 років

Д. Від 60 і далі

17. Ваша сфера зайнятості:

А. Студент

Б. Працюю

В. Безробітний (-а)

Г. Пенсіонер/ пенсіонерка

Дякуємо за участь в анкетуванні! ☺

Дві парадигми віри

Роздуми на основі візитів Патріарха Кирила в Україну та Папи Франциска у Ріо-де-Жанейро

[Лавриш Ю. Дві парадигми віри [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>]

Юліана Лавриш

2 серпня, 2013 - 08:57

Минулих вихідних у християнському світі відбулися дві події, які змусили світову громадськість сконцентрувати свою увагу: перша — приїзд Патріарха Кирила в Україну і святкування Хрещення Русі; друга — відзначення всесвітнього Дня молоді в Ріо-де-Жанейро. Варто зазначити, що і на сторінках газети, і в Літній школі ми чимало дискутували з цього питання й ставили запитання нашим «лекторам» про важливість приїзду глави РПЦ у супроводі російської політичної верхівки, розглядаючи цю подію в різних діапазонах: політичному, культурному і нарешті — християнському. На жаль, саме християнський контекст, з якого слід було б починати розмову, залишився наприкінці інших смислів. Друга подія — візит Папи Франциска до Ріо — в українському медіа-просторі залишилася фактично без уваги, а мала б, адже на основі постави і вчинків глав Церков під час цих візитів можемо проаналізувати виклики, які сьогодні постають перед нами.

«ЦЕРКВА ІЗ «ВХОДОМ ЗА ПЕРЕПУСТКАМИ»?

Минулого року, коли патріарх Кирил приїхав в Україну, медіа-світ пам'ятає скандально відомий конфуз із однією з учасниць FEMEN, яка за стандартною схемою «привіталася» з главою РПЦ. Ми пам'ятаємо акцію «kill Kiril». Тоді ж чимало українських найбільш читабельних сайтів розтиражували скандальні фото, підвищивши таким чином і рейтинг, і відповідно прибутки. Аналізуючи

цей випадок, в одному з текстів тез для конференції я написала, що не виправдовую такого вчинку українських медіа, адже це, по-перше, неетично, а по-друге — по-дитячому безглуздо потрапляти в наперед розставлені пастки. Проте подію, яка відбулася нещодавно, а саме — 1025-ту річницю Хрещення Русі, журналістам, на мою думку, потрібно аналізувати критично, і не лише в одному контексті.

Розглядаючи українсько-російські відносини впродовж певних історичних епох, можемо зазначити, що Церква була супутником, а почасти — ініціатором певних політичних процесів, скажімо, подій доби запорізького козацтва, зокрема Хмельниччини; пізніше, вже у XVI столітті, в полеміці щодо укладення Берестейської унії... Коли говорити про нещодавні часи — одіозного святкування 1000-річчя Хрещення Русі саме в Москві, коли один з українських істориків сказав: «Святкування цієї події — безглузде, адже, коли Володимир Великий хрестив Русь, то на території Московії бігали ведмеді...» Розглядаючи в цій часовій тяглоті зазначені вище події, для нас не є дивним, що акцент на сьогоднішньому відзначенні ювілею Хрещення Русі зміщено з релігійного на політичний. У контексті цих міркувань найбільшчим для мене залишається те, що ситуація повторюється: двадцять п'ять років тому Москва була центром урочистого відзначення цієї духовно-історичної події, — сьогодні ж, за умов української незалежності (!), сценарій повторюється лише зі зміною координат: Москва в Києві.

Утім, я вважаю, найважливіший акцент цієї події варто поставити на діалозі між Церквою та її паствою. По-перше, журналісти, висвітлюючи ці події, наголосили на пишноті прибуття патріарха Кирила: на сторінках соціальних мереж та інформаційних агентств поширювали фото скандально відомого «бронепοїзда» (хоч це всіляко спростовують люди Кирила), численної охорони і навіть непристойно дорогих марок айпадів православного духовенства. І якось мало хто побачив за межами урочистостей звичайних побожних жінок, які хотіли взяти участь у дійстві, проте залишилися «поза межами», адже вони не мали при собі запрошень. Чому так сталося? І до кого зрештою приїжджав

Патріарх, якщо більша частина вірян не потрапила на надто закриті урочистості? Ми вже не говоримо про представників інших гілок православної церкви, які теж походять із купелі Володимирового хрещення, бо це потребувало окремої дискусії. Справжнє внутрішнє життя Церкви є тоді, коли є контакт із кожним вірянином; коли немає обраних, а всі рівні. За умов нівелювання цих принципів відбувається підміна самих понять і, на жаль, Церква втрачає свій глибинний духовний зміст.

«ЦЕРКВА ДЛЯ БІДНИХ»?

З інтервалом у три роки католицька церква святкує Всесвітній день молоді. Варто зазначити те, що локація проведення заходу — різна, тобто щоразу обирають інше місто, куди з'їжджатиметься молодь із усього світу. Цьогоріч молодих паломників приймали в Ріо. Приблизна кількість учасників, які прибули до найпопулярнішого міста Бразилії, склала півтора мільйона. Для Папи Франциска — це один із перших його закордонних візитів до своєї пастви. Після офіційної інтронізації, та й зрештою до неї, Папа став улюбленцем журналістського середовища. На сторінках міжнародних та українських сайтів можна було побачити фото, де Папа без охорони прогулюється Римом, благословляє дітей, омиває ноги в'язням, їздить у метро і навіть відмовляється носити нові спеціально пошиті черевики. В одному з перших месиджів до християнського світу Папа наголосив, що недаремно обрав ім'я святого Франциска, адже Церква має бути спільнотою для бідних. Отож проаналізуємо основні штрихи візиту понтифіка до Ріо. Папа подорожує звичайним рейсовим літаком. В аеропорту його зустріла Президент Бразилії — Ділма Русефф. У своєму коментарі для журналістів мер Ріо-де-Жанейро, Едуардо Паес, зазначив, що Папа може робити все, що вважатиме за потрібне. «Ми нічого не будемо йому забороняти. Він може навіть їздити велосипедом, прогулюватися чи сісти у відкритий автомобіль», — наголосив пан Паес.

У перебігу Всесвітнього дня молоді видавалося, що Папа намагався нікого не забути. В його розпорядку — не лише розмова з основними «винуватцями» зустрічі, а й в'язнями, жителями кварталів для зубожілих верств населення,

нарко- й алкозалежними особами, політиками і спортсменами. Проте, як на мене, найбільш промовистим фактом зустрічі виявилось фото, коли маленький хлопчик підбіг до Папи й зі сльозами на очах сказав, що мріє стати священиком. Тоді Папа обійняв дитину і запевнив, що молитиметься за нього.

Нікого не підносячи і не критикуючи, пропонуємо читачам самим зробити висновок. Безумовно, не варто сприймати ці роздуми як камінь у город одних чи панегірики іншим... Ні. Як з одного, так і з другого боку є різні випадки. Суть не в цьому, а в тому, що дії таких знакових ієрархів можуть мати як мотивуючий, так і демотивуючий характер. Тому залишається тільки побажати їм і нам зробити правильний вибір.

Юліана ЛАВРИШ

Рубрика:

Суспільство

Газета:

«День»

№135, (2013)

Церква та європейський вектор

Як відбувається суспільне обговорення питання євроінтеграції з участю українських Церков

[Лавриш Ю. Церква та європейський вектор [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>]

Юліана Лавриш

28 жовтня, 2013 - 06:16

Угода про Асоціацію України та ЄС — чи не найважливіша подія цього року. Українські ЗМІ дедалі більше обговорюють цю подію, розглядаючи її в різних діапазонах: політичному, культурному, економічному. Не менш важливою, на нашу думку, є також позиція Церкви, оскільки конфесії та релігійні спільноти, які представлені в Україні, упродовж останніх місяців висловили свої реакції з приводу цієї дискусії. Чи може Церква реагувати на подібні питання, оскільки відповідно до українського законодавства це інституція, яка автономно функціонує в межах суспільства? Безумовно, що так, позаяк взаємодія Церкви та соціуму — невідворотна, адже тоді «стиралось» би основне покликання Церкви — спілкуватися і служити!

РЕАКЦІЇ ТА ЗВЕРНЕННЯ

Наприкінці вересня відбулося чергове засідання Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), ключовим питанням якого було обговорення євроінтеграційної стратегії в межах державної політики в Україні. Представники конфесійного розмаїття нашої держави представили підсумком напрацювань відповідне звернення до суспільства. У тексті документа йдеться про пріоритети України, яка сьогодні перебуває перед вибором: «На нашу думку, майбутнє України природно обумовлене нашим історичним корінням — бути незалежною державою в колі вільних європейських народів». Прерогатива

євроінтеграції не означає протиставлення російській політиці, адже, на думку лідерів українських конфесій, необхідно розвивати дружні відносини в обох напрямках — на Схід і на Захід. Важливо, що документ підписали Предстоятель УПЦ КП Патріарх Філарет, Предстоятель УПЦ Митрополит Володимир, Предстоятель УГКЦ, Верховний Архієпископ Святослав, Архієпископ Петро Мальчук із РКЦ, а також лідери протестантських спільнот: Михайло Паночко, Старший єпископ Церкви християн віри євангельської України; В'ячеслав Горпинчук, єпископ Української лютеранської церкви; Уланд Шпалінгер, єпископ Німецької євангелічно-лютеранської церкви України. Крім того, до підписання долучились також Яків Дов Блайх, головний рабин Києва та України Об'єднання юдейських релігійних організацій України та муфтій Шейх Ахмед Тамім, голова Духовного управління мусульман України. У коментарі для оцінки звернення ВРЦіРО і загалом важливості комунікації з приводу питання євроінтеграції висловив свої міркування у приватній розмові з нами православний богослов Юрій Чорноморець: «Саме звернення, власне, містить заклик до толерантної дискусії та нагадує про певні факти. По-перше, Україна і географічно, і цивілізаційно є частиною Європи. Тут можна згадати слова Патріарха Варфоломія, що православ'я є невід'ємною частиною Європи, і не лише через візантійську спадщину, а й тому, що потенціал православ'я є фундаментом для минулого і майбутнього Європи не менше, ніж католицизм, грецька та римська античність. Другий факт: незалежно від того, відбудеться Асоціація з ЄС чи ні, українські церкви та релігійні організації рішуче налаштовані на захист традиційних цінностей. Третій факт: усі церкви та релігійні організації бажають, щоб у разі зближення з ЄС збереглися максимально відкриті відносини з Росією».

Крім того, пан Юрій висловив у часі розмови, що більшість християн уже сьогодні бажає почути у своїх спільнотах про «конкретну програму захисту традиційних релігійних, культурних, сімейних та моральних цінностей, програму збереження нашої ідентичності, програму нашого впливу на Європу з

метою сприяння релігійному відродженню, до якого не раз закликали православні патріархи і Папа Римський.

ВЛАСНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Українське духовенство та лідери релігійних спільнот не заперечують євроінтеграційного напрямку. Проте Церква наголошує, що до Європи потрібно прямувати зі збереженням власних цінностей і духовних орієнтирів. На думку Митрополита Володимира, Предстоятеля Української православної церкви, покликання України в Європі — творити власне культурне середовище: «Місія України аж ніяк не вичерпується функцією буферної зони між Сходом і Заходом. Україна — це самодостатній соціокультурний простір, перед яким стоїть завдання віднайдення власної внутрішньої цілісності через синтез спадщини Сходу і Заходу. У XVII столітті, за часів Петра Могили, перед українським народом та українською Церквою вже поставало глобальне завдання культурної реформи на основі синтезу західноєвропейської та східнослов'янської культур». Тобто не можна сприймати Європу як повне благо, адже Церква не виправдовує легалізації евтаназії, одностатевих шлюбів чи ювенальної юстиції.

Предстоятель УПЦ КП Патріарх Філарет підтримує зближення з ЄС. У своєму зверненні він наголосив, що прозахідний вектор — це акцент на історичному розвитку України в лоні європейської культури, позаяк ще за часів Київської Русі українська нація увійшла в родину християнських народів. На початку жовтня у Братиславі (Словаччина) відбулася щорічна Генеральна асамблея Ради єпископських конференцій Європи (ССЄЕ. — Авт.), у якій взяли участь Глава і Отець УГКЦ Блаженніший Святослав та Архієпископ Львівський Римо-католицької церкви Мечислав Мокшицький. Упродовж зустрічі Блаженніший Святослав зазначив, що «неможливо зупинити наступ секуляризму, який змінює ставлення людини до людини і людини до Бога. Тож якщо християни-католики спільно замислюватимуться над цими питаннями, то зможуть реально змінити не тільки обличчя об'єднаної Європи, а й закласти фундамент для нового суспільства, яке формується». Також вони зможуть

«допомогти сучасній Європі відкрити її спільне коріння». Важливо, що в перших числах жовтня делегація глав та представників українських церков і релігійних організацій мала зустріч у Брюсселі з президентом Європейської Ради Германом ван Ромпеєм. На думку Шейха Ахмеда Таміма, в Україні мусульмани перебувають у мирі, порозумінні та співпраці, тому важливо впровадити цей досвід у європейський контекст, позбувшись на цьому континенті екстремізму, насильства й агресії.

ДУХОВНИЙ «ФІЛЬТР»

Європейський вектор — це процес поступу. Подорожуючи країнами Європи, зокрема перебуваючи тривалий час у Нідерландах, Польщі чи столиці Франції, я побачила зовсім інший рівень життя пересічної людини. Життя — в гармонії із суспільством, життя, невід’ємними складниками якого є закон, порядок, повага й гідність до людини в усіх інстанціях та всіх суспільних сферах. Головне, що імпонує в житті європейських країн — дисципліна та порядок, де дотримання закону обов’язкове і для президента, і для двірника. Проте не варто забувати, що, перебуваючи на шляху євроінтеграції, перед нами постало чимало викликів, серед яких — секуляризація. Минулого тижня Блаженнійший Любомир (Гузар) мав зустріч зі студентами юридичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка. У своєму слові до академічної спільноти Блаженнійший Любомир зазначив, що вступаючи до європейської культури, якої ми є свідками і носіями впродовж століть, необхідно розставити акценти: «Треба мати тверду позицію і не старатися наслідувати те, що за нашими поняттями є поганим». Блаженнійший мав на увазі європейське законодавство, яке іноді суперечить духовним постулатам. Проте в цій цитаті можна помітити більше — вступаючи до Євросоюзу, необхідно зберегти власний ментальний «фільтр», тобто за будь-яких умов залишатись самобутніми українцями.

Рубрика:

Медіа

Газета: «День», №194, (2013)

Євромайдан «у» храмі

Про реакцію Церкви в медіа з приводу останніх подій в Україні

[Лавриш Ю. Євромайдан «у» храмі [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>]

Юліана Лавриш

4 грудня, 2013 - 11:19

Упродовж останніх двох тижнів в українському суспільстві триває чимало дискусій з приводу подій, що відбуваються. Перший етап — обговорення підписання Угоди про асоціацію з ЄС та мирні студентські страйки. Другий — насильницьке побоїще мирних мітингувальників і цілеспрямована протидія чинній владі, яка «вилилась» у всеукраїнський страйк. Протягом цього часу через медіа-канали ми мали змогу ознайомлюватися з позиціями представників різних сегментів нашого суспільства, зокрема й духовенства.

ПАПА ЗАГОВОРИВ УКРАЇНСЬКОЮ...

У матеріалі «Церква та європейський вектор», надрукованому у №194 — 195 від 25-26 жовтня, ми акцентували увагу на кроках Всеукраїнської ради Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО. — Авт.) наприкінці вересня цього року. Нагадаємо, що ВРЦіРО об'єднує представників різних конфесій та релігійних спільнот в Україні. Ми також писали про те, що представники Ради побували напередодні у Брюсселі, де мали чимало зустрічей, обговорюючи можливості підписання Угоди. Минулого тижня у телемарафоні одного з українських каналів своїми рефлексіями з приводу зустрічей у «столиці» Євросоюзу поділився архієпископ Євстратій (Зоря). Владика наголосив, що насправді Європейський Союз має християнські демократичні витoki, оскільки одним із батьків-засновників ЄС є Роберт Шуман. Відомо, що протягом 14 років парафіян єпархії містечка Мец у Франції намагалися беатифікувати Шумана,

визнати у Церкві блаженним. Для багатьох панування миру після Другої світової війни — одне із чудо-досягнень політичної стратегії Роберта Шумана. У своєму коментарі владика Євстратій (Зоря) звернув увагу на символіку Євросоюзу. Віночок із зірок нагадує Богородичний німб, зокрема у традиціях Католицької церкви. «Українське суспільство пройшло етапи секуляризації, зокрема через радянський атеїзм. Натомість Європа не мала такої можливості, тому сьогодні вона «спокушається» безбожжям. У цьому Україна може духовно допомогти Європі», — наголосив владика.

Ще одним вагомим свідченням єднання у дні мирних страйків на підписання Асоціації з ЄС — служіння духовенства Української греко-католицької церкви та її глави Блаженнішого Святослава у Соборі Святого Петра та християнський привіт Папи Франциска українською мовою.

ЦЕРКВА З НАРОДОМ!

Події 30 листопада засвідчили, що Церква справді має реальну довіру в українському суспільстві. Прицілом соціальних мереж та інтернет-ресурсів став Михайлівський золотоверхий собор, у якому знайшли прихисток мирні, налякані насильницькими діями «Беркута» євромайданівці. У багатьох на сторінках соціальних мереж з'явилися коментарі-алюзії на напади монголо-татарської орди, коли мирне населення також ховалося у храми. Ситуація у часовому проміжку майже десяти століть практично була однаковою за сенсом. Проте українцям XXI століття на відміну від своїх предків пощастило більше — беркутівці не переступили поріг святині, хоча і могли. Михайлівський собор став символом повернення української національної душі до істинного духовного першоджерела. До слова, з 1 грудня для мітингувальників у Києві цілодобово відчинено храм Св. Олександра римо-католицької церкви, що розташований поруч з Українським домом.

У ці дні представники всіх українських конфесій виступили проти насильства і закликали до мирних акцій, а також молитовно долучилися до акцій на майданах міст України. Наприклад, у Львові практично щодня на Євромайдані люди спільно моляться за долю України, а деякі храми, розташовані у центрі

міста, відчинені для мітингувальників цілодобово — тут пропонують зігрітися, помолитися, поспілкуватися зі священником.

Знаково, що 1 грудня у часі мільйонної акції на Євромайдані, перед протестувальниками виступив архієпископ-емерит УГКЦ, Блаженнійший Любомир (Гузар). Блаженнійший закликав українців чинити добро, бо тільки так можна подолати зло. У цей непростий час українці мають дослухатися цієї поради, щоб засвідчити свою духовність, мир і свободу. А зло здатне до самознищення!

КОМЕНТАРІ

«ЦЕРКВА МОЛИТЬСЯ ЗА ДЕРЖАВУ»

Лука КАРПЮК, прес-секретар Львівсько-Сокальської єпархії УПЦ КП:

— На жаль, конституційно Церква в Україні відокремлена від держави і саме тому, хоч як це прикро, часто її думка і позиція не має бажаної ваги при вирішенні тих чи тих важливих питань. Хоча, мабуть, було би цілком доречним при обранні народом курсу свого поступу, при обранні свого майбутнього і майбутнього нащадків насамперед вдаватись до Бога, адже усвідомлюємо, що Божий розум і промисел за долю людства стоїть значно вище за людські міркування і бажання.

Але суть служіння Церкви полягає у свідченні про Христа, а Христос є Істина і Любов. Тому обов'язком Церкви є оберігати правду і проповідувати любов. Саме тому Церква не лише має право, а й зобов'язана реагувати на подібні ситуації у суспільстві, коли є загроза підміни правди, насилля, обману і зневажання думки і вибору цілого народу. Відомими є слова апостола Павла: «Все мені дозволено, та не все корисно». Можна перетворити всі сьогоднішні акції на всенародний «день гніву», але за таких обставин з нами не буде Бога, Він не підтримає нас у таких вчинках. Завдання Церкви зберегти поведінку людей у рамках християнської моралі, нагадати, що перш за все ми християни, а вже потім українці і європейці, і, звісно, підтримати духовно.

Чи достатньо лише молитви? Молитва — це звернення до Бога з подякою чи проханням допомогти. А що є вищим від цього? Нічого. Таким чином щира

молитва за український народ — це найкраще, що може зробити сьогодні кожний із українців для свого народу. А Церква молиться за державу і народ під час кожного богослужіння, щоденно. Перефразовуючи актуальні гасла Євромайдану, можу запевнити, що Церква, і зокрема Українська православна церква Київського патріархату і Львівська єпархія як її структурна одиниця на чолі з її керуючим Високопреосвященним митрополитом Львівським і Сокальським Димитрієм, є з народом України. Головне, щоб народ України також був із Церквою, і тоді Господь допоможе нам у всьому.

«КОЛИ НА МАЙДАНІ СТОІТЬ СВЯЩЕНИК — ЗМІНЮЄТЬСЯ НАСТРІЙ І СПОСІБ ПОВЕДІНКИ ЛЮДЕЙ»

Брат Володимир МАМЧИН, студент V курсу Львівської духовної семінарії Святого Духа УГКЦ:

— Церква не лише МАЄ ПРАВО, але МУСИТЬ реагувати на те, що зараз відбувається в країні. Коли було провалено євроінтеграцію України — люди цілком спокійно і цивілізовано вийшли на страйк. Церква вже тоді їх підтримала, оскільки вони мали забезпечене законом право на мирне зібрання, аби висловити свою позицію, звернення щодо цього видав Блаженніший Святослав. Коли ж на мирних людей спустили бійців спецпідрозділів, то тим більше Церква мусила говорити, бо як каже Євангеліє: «Коли ці замовкнуть, то каміння кричатиме!» (Лк.19,40) На це Церкви відреагували досить чутливо, зокрема УПЦ КП дала прихисток нещасним, котрих побили, а також були видані звернення Предстоятелів з цього приводу.

Стосовно форми участі — Церква не має інших середників, як по-перше молитися, а по-друге — бути із людьми. Коли на Майдані стоїть священик чи семінарист — він самим фактом своєї присутності змінює настрій і спосіб поведінки людей. Українці мають повагу до духовних осіб, тому коли поряд із ними на акціях протесту є духовні особи — вони поводяться більш стримано, у їх серцях є мир... Тому цих способів достатньо, аби підтримувати людей на душі. Стосовно молитви ЛДС від понеділка праводить ЦІЛОДОБОВУ БЕЗПЕРЕРВНУ молитву у семінарійному храмі за всіх, хто є на майданах.

Також щовечора семінаристи проводять спільну молитву на Львівському Євромайдані.

«1983 року ЦЕРКВА ЗІГРАЛА КЛЮЧОВУ РОЛЬ У ПОВАЛЕННІ КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ ПОЛЬЩІ»

о. Микола МИШОВСЬКИЙ, головний редактор католицького часопису **CREDO, РКЦ:**

— Церква має обов'язок захищати скривджених людей. Тому, коли відбувається насильство і агресія з боку будь-кого, Церква має стати на бік незахищених. Як ефективно може долучатися Церква до цієї акції? Людям зараз потрібні спокій і чітка позиція, тому молитва може стати дієвим засобом допомоги Церкви. Вплив Божої благодаті на цю ситуацію — очевидний. У нашій історії було чимало падінь політичних режимів. Скажімо, у сусідній Польщі у 1983 році Церква відіграла ключову роль у поваленні комуністичного режиму. Окрім молитви, потрібна присутність священиків на Майдані. Це додаватиме людям сил і впевненості. Відомо, що єпископи Римо-католицької церкви висловили чітке засудження насильницьких дій чинної влади. Також сьогодні наша Церква заохочує відкривати цілодобово храми для духовної і фізичної підтримки мітингувальників.

ХРАМИ, ЯКІ ГОТОВІ ПРИЙНЯТИ У СЕБЕ НА НОЧІВЛЮ:

- Михайлівський Золотоверхий монастир;
- храм Св. Олександра (вул. Костьольна, 17);
- Патріарший собор Воскресіння Христового (вул. Микільсько-Слобідська, 5);
- Миколи Чудотворця (Паркова дорога, 1);
- церква Миколи Доброго (вул. Покровська, 6);
- храм Святого Василя Великого (Вознесенський узвіз, 7).

Рубрика:

Тема «Дня», День України

Газета: «День», №222, (2013)

Позиція Церкви щодо останніх подій

Владика Борис (Гудзяк): «Майдан — це великий знаковий феномен. Але від нього не варто очікувати того, що належить до відповідальності всіх українців у щоденному житті й побуті»

[Лавриш Ю. Позиція Церкви щодо останніх подій [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>]

Юліана Лавриш

21 січня, 2014 - 12:00

Церква — одна із найефективніших і надієвіших сил, що підтримує народ України, який вийшов на Майдан. Протягом двох місяців ми бачимо активну присутність духовенства, яке представляє різні конфесії з народом. Минулого тижня до Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава надійшов лист від Міністерства культури України з проханням припинити служіння духовенства цієї Церкви на Майдані. Нагадаємо, «День» писав про ситуацію у №№ 4 і 6 від 14, 16 січня цього року. Під час прес-конференції Блаженніший Святослав зазначив, що Церква — сегмент громадянського суспільства, тому вона там, де народ. Важливо, що минулого тижня офіційний сайт УГКЦ, а також сайти інших єпархій Церкви, потрапили під дос-атаку, окрім того, відбулися акції під стінами Патріаршого Собору (згідно з джерелами, учасники цієї акції — радикально налаштовані організації УПЦ, діяльність яких не благословенна предстоятелем, але інспірована деякими архієреями), а також біля храму св. Миколая на Аскольдовій могилі. Основна вимога першої акції — припинення «політичної» діяльності УГКЦ, іншої — «повернення» храму.

Про перебіг останніх подій, а також про їхнє значення для міжконфесійного діалогу — у розмові з єпископом єпархії святого Володимира Української греко-католицької церкви у Парижі, Преосвященним Владикою Борисом (Гудзяком). Розмова відбулася до драматичних подій 19 січня у столиці.

— **Преосвященний Владико, чи можемо з перебігу цих подій говорити про запуск ще одного розділення — міжконфесійного, щоб морально і духовно зламати Майдан?**

— Годі зрозуміти усі правдиві і мнимі схеми, які застосовують для розділення, адже їх дуже багато. Не варто бути наївними. Здається, що роблять різноманітні зусилля, аби ослабити національну солідарність. Сам Майдан, міжконфесійне зближення, яке відбулося серед мирян і душпастирів, є сильніше від будь-яких спроб їх роз'єднати.

Я вважаю, що Майдан вже до певної міри відбувся, і його резонанс і плідність променіє і променітиме протягом довгого часу. Якщо дивитися на піднесення свідомості, на розвиток нового типу солідарності, на активізацію молодого покоління, яке раніше було доволі пасивним, Майдан уже дав незламні результати. Це великий знаковий феномен, але від нього не варто очікувати того, що належить до відповідальності всіх українців у щоденному житті і побуті. Майдан є символом і свідченням, дороговказом і доказом можливого. В майбутньому паломництві України і українців до своєї гідності Майдан залишатиметься історичним прецедентом і символом.

— **Як, на вашу думку, після цієї події розвиватиметься міжконфесійний діалог, оскільки для багатьох вірних Української греко-католицької церкви було доволі образливо читати блог речника УПЦ о. Георгія Коваленка на платформі «Сьогодні»?**

— Сумніваюся, що більш чи менш вдалі фрази одного речника можуть кинути тінь на автентичне духовне спілкування, яке відбувається на Майдані. Сьогодні народ веде своїх провідників: політиків, громадських діячів, а можливо, й церковних лідерів.

Не один лідер буде змушений наздоганяти Майдан.

— У коментарях для преси директор Департаменту у справах релігії та національностей Михайло Мошкола зазначив, що цей лист є реакцією на звернення «вірних УПГКЦ», тобто adeptів секти Догнала. Чому, на вашу думку, Міністерство культури України так чутливо і швидко реагує на

заклики сектантів, порушуючи при цьому права однієї з найбільших Церков України?

— Немає великої таємниці у тому, що секта Догнала незліченними способами порушувала законодавство України, і все одно має не те, що спокійне життя, а й, здається, фінансову підтримку держави, правда, годі довести, яку саме.

Секта є тоталітарна, калічить психіку людей, і самі її провідники виглядають скаліченими. Їх слід не карати, вони потребують лікування.

— Як ви прокоментуєте заклики лідерів секти Догнала до державної влади щодо засудження вас, Блаженніших Любомира і Святослава, до 10 років тюремного ув'язнення за «підготовку державного перевороту»?

— Я мав би за честь провести 10 років ув'язнення в товаристві моїх духовних наставників і взагалі вважаю, що це комплімент, коли мене згадують у одному реченні з Блаженнішим Любомиром і Блаженнішим Святославом.

— Ректор Львівської духовної семінарії Святого Духа УГКЦ о. Ігор Бойко часто називає події на Майдані «Переображенням України, а сам Майдан українським Тавором». Як безпосередній учасник цього «Переображення» як ви оцінюєте перспективи такого потужного не лише суспільно-політичного, а й духовного явища, як Євромайдан?

— Шаную поставу отця-ректора Ігоря Бойка, який разом із семінаристами вибирав найскладніше чергування на Майдані — вночі. Багато семінаристів з різних семінарій здобули унікальний душпастирський досвід на Майдані, який даватиме плід протягом всього їхнього майбутнього священничого життя. Радію, що стільки майбутніх священників йдуть у світ з таким жертвенним багажем.

Не сумніваюся, що для сотень тисяч, якщо не мільйонів, Майдан вже став місцем зміни — свідомості, шкали цінностей і життєвої орієнтації.

На Таворі апостоли пізнали Христове Божество. На Майдані багато людей пережили божественне, преобразилися і вийшли у тривале паломництво до віднайдення своєї Богом даної гідності.

Що буде далі? Життя, в якому можливі падіння. Але залишається спасенний спомин світлої солідарності і життєдайної жертвовності, який надихатиме багатьох.

Рубрика:

Суспільство

Газета: «День», №9, (2014)

Під єдиним куполом?

Дискусії що до творення Єдиної Помісної Церкви у рамках комунікації
«Церква — Майдан»

[Лавриш Ю. Під єдиним куполом? [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>]

Юліана Лавриш

28 лютого, 2014 - 12:20

Майдан, окрім справи консолідації українського суспільства, став також платформою для налагодження міжконфесійного діалогу. Релігійна строкатість українців стала свідченням ще більшого єднання духу. Протягом останніх днів у медіа аналізують новини, які стосуються змін нашого політико-економічного життя, проте маємо також певні процеси, які відображують внутрішнє життя Церкви. Первісно цей текст ми планували присвятити обговоренню заяви Патріарха Філарета щодо можливості об'єднання церкви, яку він очолює, з Українською православною церквою (Московського патріархату) та Українською автокефальною церквою, проте далі відбулася низка цікавих подій, про які варто згадати. Зокрема, 22 лютого на офіційному веб-ресурсі УПЦ КП опубліковано звернення Священного синоду щодо необхідності невідкладного подолання розділення Православної церкви в Україні.

Питання творення Єдиної Помісної Церкви у рамках українського міжконфесійного простору не є новим. У справі єдності церков київської традиції було кілька спроб об'єднати церкви-спадкоємиці Володимирового хрещення. Деякі з них були більш, деякі менш вдалими, деякі — по-варварськи недоречними. Згадаймо хоча б ініціативу президента Віктора Ющенка силами держави «об'єднати» українське православ'я 2008 року через підпорядкування Константинополю. Була також «інклюзивна модель» єдності, запропонована главою УГКЦ Блаженнішим Любомиром, котру православні церкви України

категорично відкинули. Нарешті не можна не згадати, як після перемоги на президентських виборах Віктора Януковича були активні спроби «подолати розкол» шляхом державного тиску і зняття з реєстрації «неканонічних» православних.

Із подібним зверненням духовенство УПЦ КП звернулося й до деяких ієрархів УАПЦ. Проте не було безпосереднього звернення до предстоятеля УАПЦ митрополита Мефодія, оскільки, на думку членів синоду, особиста позиція митрополита завжди заважала об'єднанню церков. 24 лютого відбулося засідання Священного синоду УПЦ (МП), про результат якого йшлося у «Дні» від 26.02.2014 р.

Чи буде об'єднання церков — слово учасникам дискусії.

«МАЮ ЩИРУ НАДІЮ, ЩО ПРОЦЕС ДІАЛОГУ БУДЕ ЕФЕКТИВНИЙ»
Ієродиякон МАРКІАН (КАЮМОВ), прес-секретар Львівської єпархії УПЦ (МП):

— Ми бачимо, що засідання Священного синоду УПЦ, яке відбулося в понеділок у Києві, засвідчило про готовність продовжувати діалог із подолання розколу. Тут я хотів би відзначити, що синод не згодився на діалог, а показав, що такий діалог уже є, і його варто продовжувати. І це для мене особисто не стало несподіванкою. Саму заяву Синоду УПЦ КП від 22 лютого можна оцінювати по-різному. З одного боку, акцент на активації подолання розколу може стати протидією провокаціям на релігійній основі, на що я особисто сподіваюся, тим паче, що й наш синод відповів взаємністю. З іншого ж боку, така публічна заява може призвести до того, що у справі церкви будуть намагатися втрутитися політики, щоб використати цей процес у передвиборчій кампанії. Тому тут слід бути дуже обережним і докласти максимум зусиль, аби церковне питання вирішувалося суто у церковному дусі — згідно з канонами церкви. Маю щиру надію, що цей процес буде ефективним — але потрібно розуміти, що аби запобігти новому розколу, цей процес може бути не таким стрімким, як ми би хотіли. Тому сьогодні всім потрібно консолідуватися і молитися!

«НЕОБХІДНО ПОВЕРНУТИСЯ ДО ЖОРСТКИХ КАНОНІЧНИХ ПРАВИЛ»

Тарас ДМИТРИК, Голова Всеукраїнського Братства святого апостола Андрія Первозваного, УАПЦ:

- Цей коментар – моя приватна думка. Коли ми молимося за кожною Божественною Літургією «за добрий стан святих Божих Церков і за з'єднання всіх», то, звичайно, кожен християнин відчуває свою відповідальність за єдність Церкви Христової. Однак церковна історія подає нам приклади, що дотримання і збереження православної віри не повинно приноситися в жертву заради самої тільки юрисдикційної єдності. Маємо приклади з історії деяких Вселенських соборів, коли православні догмати ухвалювалися меншістю соборних отців.

Що стосується конкретного питання єдності українського православ'я, хочу наголосити, що Патріарх Філарет, як досвідчений церковний політик, тонко розуміє кон'юнктуру поточного політичного моменту. Найчастіше його заклики до об'єднання Православної Церкви зводяться до юрисдикційної єдності під зверхністю самого Патріарха Філарета. За такого підходу можна вже сьогодні об'єднати УПЦ КП, УПЦ (МП) та частину УАПЦ (група митрополита Мефодія). Ці три гілки українського православ'я об'єднує спільна спадщина радянського минулого, стиль керівництва, кадрова політика, зокрема, підбір кандидатур до архієрейського служіння за принципом – чим товстіше досьє із компроматом, тим більше шансів у кандидата отримати сан.

Хоча я особисто важко уявляю собі, як можна поєднати митрополитів Мефодія (Кудрякова), Павла (Лебеда) чи Агафангела (Саввіна) в одній юрисдикції. Можливо, лише Патріархові Філаретові таке буде під силу.

Православним Церквам в Україні варто повернутися до жорстких канонічних правил, які мають упорядкувати церковне життя та з допомогою Церкви-Матері Вселенської Константинопольської Патріархії покласти основу майбутньої єдиної помісної Православної Церкви.

«ЦЕРКВА ВІДЧУВАЄ БІЛЬ РОЗ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я»

Лука КАРПЮК, прес-секретар Львівсько-Сокальської єпархії УПЦ (КП):

— Перш за все зазначу, що це не є самотійним зверненням одного лише нашого предстоятеля. Як ідеться у тексті, Святійший Патріарх говорить від імені Священного синоду, від усього Київського патріархату. І це важливо, бо засвідчує, що цього об'єднання бажає вся Церква.

Разом із цим потрібно сказати, що звернення ці більшою мірою носять формальний характер — вони лиш вкотре засвідчують і нагадують християнській православній спільноті України, що наша Церква відчуває біль роз'єднання українського православ'я і прагне це роз'єднання подолати. Київський патріархат не тримався у цьому питанні нейтралітету, не був противником об'єднання, і раптом прийняв такі звернення. В особі Святійшого Патріарха Філарета та Священного синоду Київського патріархату протягом ось уже багатьох років простежувалися методичні й послідовні кроки і заклики до об'єднання православ'я.

На ділі бачимо, що зробити це вкрай важко. Церквою управляють складні внутрішні механізми, Церквою управляє Бог. З одного боку, це дозволяє протягом багатьох віків зберігати церковні традиції, устав, канони, з іншого, як, наприклад, зараз, — у нас стає на заваді питання легкого і швидкого переформатування.

Ми маємо трьох учасників цього процесу й діалогу: Київський патріархат, Московський патріархат, Автокефальну церкву. Кожна із цих сторін має свою позицію й по-своєму має рацію, висловлюючи певні тези. Проблема об'єднання полягає значно глибше. Перед нами зараз не стоять якісь приземлені питання псевдоканонічності й псевдонеканонічності, питання образ, амбіцій тощо. Потрібно розуміти, що це є три цілком сформовані монолітні церкви, і швидке їхнє об'єднання не приведе до чогось доброго, відбудеться просто колапс. Питання не в тому, щоби розділити кафедри для єпископів — і все. У кожній церкві є своя структура, свої відділи, своя налагоджена ланка суспільно-

громадської активності й присутності. Це все неможливо просто змішати до купи. Все одно, що взяти три окремі сформовані держави і сказати їм: тепер ви одна держава. Потрібна тривала і ретельна праця.

З УАПЦ ситуація простіша. Ми розмежовані лише адміністративно, як це вже лунало неодноразово, і дещо відрізняємося програмою свого поступу і розвитку. З УПЦ МП складніша ситуація, але скажу, що, на відміну від думки багатьох, немає в цій церкві (принаймні у переважній своїй більшості) запеклих українофобів чи русофілів. Там цілком адекватні, миролюбні люди, християни, які здатні тверезо подивитись і оцінити ситуацію. Вони українці, й їм так само, переконаний, щемить серце біль розділеного православ'я. Тому діалог із цією церквою можливий, потрібний і може бути результативним.

«ПИТАННЯ ОБ'ЄДНАННЯ Є ДОВОЛІ ВАЖКИМ»

Андрій ЮРАШ, доцент Львівського національного університету ім. І. Франка, релігієзнавець:

— Політична ситуація змусила церкви прицільніше подивитися на суспільні проблеми. Українська православна церква Київського патріархату, яка виступила вустами Патріарха Філарета щодо діалогу про об'єднання, змусила Московський патріархат прислухатися. Московський патріархат протягом цього часу займав певну позицію, я не можу сказати, що це була антимайданна позиція, але УПЦ відчувала певний зовнішній тиск, прагнула не ставати на якусь одну позицію. Тому УПЦ треба було реагувати. Це було важко з огляду на те, що предстоятель упродовж останніх місяців фактично не керував церквою. Друга обставина — різка заява Патріарха Кирила. Він сказав, що не може бути об'єднання, потрібно виконати традиційну схему: повернення нібито «неканонічних» православних до «канонічної» церкви, тобто до РПЦ. Тому ці всі процеси спричинили з боку УПЦ (МП) пошуки відповіді, зокрема через скликання синоду, на якому обрано тимчасового, але дієздатного очільника церкви, а також прийнято два звернення, в яких відповідальність за смерті людей покладено на колишню політичну владу. Крім того, церквою створено комісію для діалогу УПЦ з УПЦ КП та УАПЦ. Що ж стосується діалогу з

УАПЦ, то у своєму зверненні УПЦ КП чітко розмежовує Церкву в цілому і позицію певних ієрархів — Львівського та Івано-Франківського. Відсутність безпосереднього звернення до предстоятеля — митрополита Мефодія — свідчить про те, що УПЦ КП не бачить ефективності у співпраці з ним, оскільки митрополит неодноразово зривав переговори. Власне, УПЦ КП, яка зараз знаходиться на гребені суспільного визнання і підтримки у зв'язку з її участю у загальносуспільній революції, першою закликала до порозуміння — відповіді й рухи мають бути з боку всіх ієрархів. Але варто також розуміти, що ставити на одну площину позицію УПЦ КП та УАПЦ — навряд чи можливо. УАПЦ є конфедерацією єпархій без центру і потужного суспільно-політичного впливу на противагу УПЦ КП, де є централізація і харизматичний духовний лідер. УПЦ (МП) також є впливовою за своєю структурою церквою, але її духовенство боїться, що будь-які переговори призведуть до розколу. Тому наразі питання об'єднання є доволі важким. Через це УПЦ (МП) обирає режим очікування. Проте, попри все, маємо прямувати до порозуміння, хоча очевидно, що на перешкоді є суб'єктивні моменти. Як ми це побачили з майданних подій, церкви мають однакові прагнення, суспільні позиції, то чому на основі цих міркувань не об'єднатися?

«ВЗАЄМНА ДОВІРА І ЛЮБОВ»

Павло СМІЦНЮК, докторант Оксфордського університету (спеціальність — політичне богослов'я):

— Думаю що треба вітати кожен щирий заклик до єдності церков. Що стосується звернення від 22.02, то мене дуже насторожує той факт, що воно опубліковано в день відставки Віктора Януковича. Можливо, я неправильно інтерпретую задум синоду Київського патріархату, але мені здається, що він слідує наступній логіці: УПЦ займала важливе місце в державі поки був проросійський Янукович, а тепер, із його відходом, прийшов час порвати з Москвою. Думаю, що таке поєднання чи навіть збіг церковного чинника з політичним містить у собі небезпеку. Воно ж може стати приводом для звинувачення нової влади в тиску на УПЦ, як це було під час каденції

президента Ющенка. З іншого боку, мене приємно здивувала миттєва і по своїй суті позитивна реакція на звернення з боку УПЦ (24.02), яка засвідчила готовність до діалогу і сформувала комісію, члени якої, на мій погляд, з одного боку, здатні до діалогу, але з іншого, напевно, не в силі приймати незалежні рішення. Прогнозувати розвиток можливого діалогу важко, особливо беручи до уваги сьогоднішні кадрові зміни в УПЦ і незрозумілість позиції уряду Росії щодо останніх українських подій. Одночасно обмін натяками і звинуваченнями, які відбулися з боку як Москви, так і Києва після оприлюднення звернення, вказує швидше на те, що церкви ще не повністю дозріли до об'єднання. Об'єднання церков — це як шлюб: тут потрібно не стільки відповідність якимось формальним критеріям, як взаємна довіра і любов. Довіра з'явиться тоді, коли церкви відкинуть спокусу полеміки і залучення світської влади для загоєння рани розколу.

Рубрика:

Суспільство

Газета:

«День», №37, (2014)

Хрест на барикадах

Рефлексії Церкви щодо подій у Криму в рамках суспільного діалогу

[Лавриш Ю. Хрест на барикадах [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш.
– Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>]

Юліана Лавриш

6 березня, 2014 - 16:20

Протягом тижня ми спостерігаємо за ситуацією, яка відбувається в Україні. Дехто називає ці події провокацією, інші — прямо оголошеною війною. Для мене особисто акції підтримки Росії у ключових містах східної України, які відбувалися минулих вихідних, — це однозначно продумана провокація Кремля для руйнування єдності українців, розпалювання ворожнечі. Сценарій не новий, оскільки у минулому ми вже переживали поділи України по Дніпру — на «західняків» і «східняків». Площина кримських подій визначена політичними пріоритетами, і, звичайно, шукати порозуміння потрібно за допомогою політико-дипломатичних стратегій. Проте важливо у рамках цих подій розглянути діалог Церкви та суспільства, адже вже кілька місяців поспіль для українців Церква — продуцент миру і духовної сили.

ПОЗИЦІЯ ЦЕРКВИ

Драматичні події у Криму, а також мітинги у східних областях України розпочалися і тривали напередодні й на початку Великого посту. Мабуть, ці збіги не випадкові, оскільки революція людської гідності Майдану — це не тільки зміна політичної парадигми, а й зосередження на духовному багатстві нашого народу, на його особливих якостях — милосерді, людяності, жертвовності. Окрім того, Церква засвідчила свою героїчну громадянську позицію.

У зверненні Всеукраїнської ради церков та релігійних організацій з приводу військової інтервенції Росії зазначено: «Український народ має лише дружні,

братні почуття до російського народу. Не вірте пропаганді, яка розпалює ворожнечу між нами. Ми хочемо й надалі будувати з Росією дружні, братні відносини — але як суверенна, незалежна держава». Про громадянську позицію Церкви в ефірі Громадського телебачення висловився речник УПЦ протоієрей Георгій КОВАЛЕНКО, наголосивши на особистісному розумінні ситуації. «Всі священники нашої Церкви — громадяни України. Я також голосував за незалежність України, робив це свідомо. На сьогоднішній день не збираюся бути громадянином іншої країни», — зазначив о. Георгій Коваленко. Його думку підтримав глава Української греко-католицької церкви Блаженніший Святослав: «У той час, коли Батьківщина у небезпеці, інші дискусії мають бути припинені. Маємо консолідуватися і об'єднуватися, бути одностайними». Також варто відзначити звернення владики Філарета до Володимира Путіна із вимогою вивести війська з України. Важливим є те, що у медіа ці звернення набули розголосу. Думкою церковних служителів все частіше цікавляться під час спеціальних телемарафонів, у програмах радіо та в аналітиці газетних статей.

Сьогодні, коли Церква зосереджує увагу на прощенні, молитві, очищенні від осудів та поганих думок, у буденних розмовах українців чимало дискусій щодо влади та її дій. Церква виступила стороною порозуміння між різними ланками українського суспільства. Напередодні подій у Криму в інтерв'ю для «5-го каналу» патріарх Філарет зазначив: «Влада має виконувати свої обов'язки — захищати добро і карати зло. Коли ж вона добро карає, а зло захищає — така влада не виконує своїх обов'язків». Рефлексії щодо цієї проблеми знаходимо у зверненні Блаженнішого Святослава, опублікованому на офіційному сайті УГКЦ: «Цьогорічний Великий піст в особливий спосіб закликає українців перемогти гріх ненависті й недовіри, передусім до людей, яким доручено державне кермо. Нам сьогодні важко довіряти новому керівництву, бо ми зазнали дій влади, яка поневолює, принижує і вбиває, тому треба докласти великих зусиль до подолання цього гріха... Разом із тим мусимо пам'ятати, що довіра до оновленої влади не може бути сліпою і повинна супроводжуватися

активною співвідповідальністю за те, що відбувається в нашій країні». Отож у своїх виступах у медіа Церква пропонує українцям у цій ситуації не займатись осудом влади, а навпаки, кожному на своєму місці докласти зусиль до продукування діалогу.

ЗОВНІШНІ РЕАКЦІЇ

Громадянська позиція українських церков у рамках російської військової інтервенції засвідчена не тільки заявами духовних лідерів, а й конкретними діями. У ЗМІ з'явилося фото архієпископа Сімферопольського і Кримського Клімента (УПЦ КП), який прибув минулої неділі до розташованої в селищі Перевальне 36-ї бригади берегової охорони, заблокованої російськими військами. Владика став перед воротами частини і звернувся з такими словами до російських військових: «Якщо хочете стріляти в наших хлопців — спочатку стріляйте в мене». Місцеблюститель Київської митрополичої кафедри УПЦ (МП), митрополит Чернівецький і Буковинський Онуфрій надіслав спеціального листа до Патріарха Кирила та до президента Володимира Путіна. У медіа також з'явився лист-відповідь патріарха Кирила до митрополита Онуфрія. У ньому зазначено, що Патріарх «зробить усе можливе для того, щоб переконати тих, у чиїх руках сьогодні влада, щоб не допустити смерті мирних людей». Натомість на офіційному ресурсі УПЦ КП з'явилась інформація, що лист Кирила вважають лукавим і блюзнірським, адже «лукавство Патріарха виявляється і в тому, що людина з його найближчого оточення, один із головних речників Московського патріархату протоієрей Всеволод Чаплін публічно вже виправдав російську військову агресію проти України, назвавши агресорів — «миротворцями». Попри дискусії в комунікації офіційних ресурсів церков, свою «ложку дьогтю» додали й журналісти. На одному з українських сайтів з'явилась інформація, що у Балаклаві «російські попи» благословляють російських військових на бойові дії. Насправді медіа дещо спотворили інформацію. У соціальних мережах, а пізніше і на офіційному ресурсі УПЦ (МП) у спеціальному коментарі архімандрит Гавриїл (Анісімов), намісник Свято-Паїсівського ставропігійного монастиря зазначив, що він та інші

священнослужителі насправді стали «живим молитовним щитом» між військовими обох сторін, закликаючи до миру. Молитви священників спричинили до відступу російських військових. Окрім того, минулого тижня на події, які відбуваються в Україні, вкотре відреагував Папа Франциск, про що повідомляв сайт «Дня» у новинах від 02.03.14: «Закликаю всі складові частини країни працювати над подоланням непорозумінь та спільно будувати майбутнє держави, звертаюся до міжнародної спільноти із палким закликом підтримати кожен ініціативу на користь діалогу та злагоди», — наголосив понтифік.

Сьогодні у серцях кожного українця чимало страху, болю і невпевненості. Проте навіть у цьому черпаймо оптимізм, адже для кожного християнина шлях на Голгофу закінчується не смертю, але Воскресінням!

КОМЕНТАР

«ЗМІ У ЦЕЙ ТРИВОЖНИЙ ЧАС ПОВИННІ УВАЖНО ПЕРЕВІРЯТИ ІНФОРМАЦІЮ»

Тарас АНТОШЕВСЬКИЙ, директор Релігійно-інформаційної служби України:

— Мені дуже хотілося б, щоби журналісти у цей тривожний час особливо уважно перевіряли інформацію, яку поширюють. Прикро за ситуацію, коли героїзм православних священників у Балаклаві подали як зраду. Сьогодні потрібно зробити все для того, щоб не допустити провокацій. Проти провокування війни виступили всі українські конфесії, але погляд громадян і медійників був особливо звернений на реакцію УПЦ (МП). І у цих подіях Церква показала свій патріотизм. Це і лист Місцєблюстителє Київської митрополичої кафедри УПЦ митрополита Онуфрія до патріарха Кирила і Путіна, і заклик владики Августина (Маркевича), головного військового капелана УПЦ, до українських солдатів захищати свою Батьківщину, бути готовими йти до кінця. Також інші єпископи УПЦ закликали і Володимира Путіна, і патріарха Кирила зупинити агресію. Відповідь патріарха Кирила на лист владики Онуфрія, на мій погляд, справді виглядає блюзнірською — оскільки замість того, щоб зрозуміти суть проблеми, він прирівнює агресора і

жертву. Мало б прозвучати осудження насильства з боку російської влади, адже ми не маємо жодного факту агресії з боку українців щодо російськомовного населення. Натомість свідчень російських агресорів — більш ніж достатньо.

Гадаю, що всі ці провокації є планом Кремля, а також мають відношення до Московської патріархії, яка намагається показати свою єдність з імперською політикою Кремля. Відомий православний діяч о. Чаплін заявив, що українці не мають чинити опір російським військам. Зараз, коли патріархію «роз'їдають» всередині різноманітні скандали, заяви на кшталт висловлювань диякона Андрія Кураєва, що українці також винні у цій ситуації, — ніщо інше, як цинічне блюзнірство. І це дуже чітко вже оцінили на світовому рівні.

Рубрика:

Медіа

Газета:

«День», №42, (2014)

Бог & «Фейсбук»

Про комунікацію між Церквою та суспільством через соціальні мережі та шоу-проекти

[Лавриш Ю. Бог& «Фейсбук» [Електронний ресурс] / Юліана Лавриш. –

Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua>]

Юліана Лавриш

21 листопада, 2014 - 11:51

Сьогодні ми впевнено можемо сказати, що сучасна людина — це представник цифрової епохи. Маючи в кишені гаджет (смартфон, планшет, айпад), кожен із нас потрапляє у швидкий інформаційний мейнстрім, де швидке оновлення новин здатне збити з ніг. Чимало молоді не мислить свого дня без запощеного селфі, емоції, музики чи думки в акаунті. Інколи здається, що люди починають думати твіттами чи короткими «Фейсбук»-постами. Менш популярним виявляється телебачення, проте не можна говорити, що аудиторія відмовляється від перегляду шоу-проектів чи політичних ток-шоу. Навпаки, тут також є свої потреби і запити. Власне, в цьому аспекті варто говорити про інший рівень комунікації чи, зрештою, про потребу нового діалогу в суспільстві з позиції всіх присутніх у ньому інституцій, насамперед — Церкви, яка пропонує людині жити духовним, а отже — справжнім.

ДІАЛОГ У МЕРЕЖАХ

Коли спілкуюся з духовенством, то чую чимало негативних відгуків щодо користування соціальними мережами. Часом священники скаржаться на відсутність вільного часу — мовляв, у мене і так досить праці у храмі, на парафії, так що вже не до «Фейсбука» чи «Твіттера», та й що там можна знайти потрібного, адже весь інтерактив скидається на фрагментарну і поверхову «тусовку». Як явище, соціальні мережі варто розглядати з обох аспектів. Проте, на мою думку, позитивів тут набагато більше. Звичайно, одним із викликів комунікації в соціальних мережах є справді дещо поверхове та легке спілкування, яке насправді містить у собі загрозу спотворити основну мотивацію у спілкуванні між Церквою та суспільством, оскільки містить

формат гри. Це може, до речі, бути загрозою для духовного розвитку не лише мирян-френдів, а й духівника. Інша небезпека — надмірна присутність у веб-просторі. Безумовно, я вітаю проповіді на ютуб-каналі, в аудіопідкастах, викладених на «ex.ua» чи в якомусь іншому форматі. Проте, я вважаю, духовенство має залишити простір для реального спілкування, оскільки Церква — це все-таки божественний організм, це спільнота реальних членів, а не віртуальних користувачів. Сьогодні серед молоді виникають такі запитання: «Чи можу я сповідатися через скайп або у «Фейсбуці»?» Гадаю, що дати ствердну відповідь на таке запитання абсолютно неможливо, оскільки знову-таки порушимо весь сенс розуміння Церкви як організму. Проте якщо сьогодні виникають подібні запитання від мирян, то духовенство просто зобов'язане давати відповідь, зокрема через рефлексії в мережі. Важливо розуміти, в якому світі живе сучасна людина. На мою думку, цей вимір умовно можна назвати «мушлею». Невпинний ритм життя, викликів у суспільстві, нових можливостей і прогресу вводить її у стан самоізоляції. Тому набагато цікавіше розповідати про власне життя в мережі, аніж наживо з колегами чи близькими. Присутність духовенства у соціальних мережах, можна сказати, стирає поділ сторін на «я» і «ти», бо «я» — таке ж, як і «ти»: ми ходимо на футбол, слухаємо музику, готуємо їжу, читаємо книжки, подорожуємо. В уяві пересічного мирянина священник чи єпископ — не просто серйозний наставник, якого треба слухати, наче ти школяр, — із усією уважністю, поклавши чемно руки. Навпаки — це друг і наставник, а амвон — не трибуна для повчань, а лише майданчик для поради й підтримки. На мою думку, поділ сторін у діалозі між духовенством та мирянами на «свій» і «чужий» унеможливорює ефективність комунікації з приводу вирішення багатьох проблем, адже паралельно відбувається творення певних стереотипів одні щодо одних. Соціальні мережі здатні зруйнувати ці бар'єри, адже є чимало людей, яким простіше приватно написати священникові, а вже після того прийти до храму. Окрім «ефекту ізоляції», який переживає сучасна людина, кожен потребує персональної комунікації. Сьогодні дедалі більше ми розглядаємо людину крізь призму гущі інших людей, а не як

самобутню особистість. Коли, наприклад, викладачі розглядають своїх студентів суто як курс, потік чи академічну групу, то це дуже знеохочує останніх, не викликає жодної мотивації до навчання. Так само відбувається і в храмі — священник часто через заклопотаність міряє парафіян своїм простором служіння, а не окремими мирянами з їхніми звичайними проблемами й потребами. Можна припустити, що раціональне використання інструментарію соціальних мереж дає змогу виробити персональну комунікацію, яка так необхідна сучасній людині. Бо хоч ми й закрилися у своїй «мушлі», але все ж потребуємо уваги й любові та, що найважливіше — опіки!

ЦЕРКВА І ТАЛАНТ-ШОУ

Нещодавно на Мальті відбувся півфінал добору до «Євробачення». У список 48 композицій потрапила пісня черниць-урсулянок «Люби і відпусти». Конкурсна пісня розповідає про працю сестер із сиротами. Монахині отримали дозвіл на участь у конкурсі від архієпископа Поля Кремона, котрий дав їм настанову реалізовувати поради папи Франциска і проповідувати саме так. Писали пісню ще із серпня й старанно проводили репетиції після кожної меси. Хоча, на думку сестер, вони не є професіоналами у вокалі, проте їхня композиція містить позитивну мотивацію та ціннісне підґрунтя, необхідне світові. Нагадаємо, що буквально цього року в проєкті італійського «Голосу країни» здобула перемогу сестра Крістіна Скуччіа. На «сліпому» прослуховуванні сестра підкорила серця всіх членів журі, а її наставник — репер Джей-Екс — почав ходити до храму. В Інтернеті сестра Крістіна стала беззаперечним лідером щодо кількості глядацьких симпатій протягом хвилини. На мою думку, окрім персоналізму в комунікації, сьогодні Церкві важливо засвідчувати свою відкритість перед суспільством, зокрема на участь у подібних проєктах. Певна річ, для багатьох консерваторів серед духовенства брати участь у талант-шоу на зразок «Євробачення» чи «Голосу країни» — це щось несумісне з діяльністю Церкви. Проте важливо, що суспільство змінюється, і сама лише проповідь з амвону є недостатньою. Гадаю, Церкві потрібно бути поруч із сучасною людиною скрізь, розглядати її потреби,

аналізувати умови, в яких вона перебуває, та обирати певні нові комунікаційні стратегії. Інакше ми не матимемо в суспільстві ефективного діалогу, а отже, загроза духовної деградації — близька...

Рубрика:

Медіа

Газета:

«День», №219, (2014)

